

UNIVERZA V LJUBLJANI
Fakulteta za družbene vede

Barbara Žgajner Tavš

**VLOGA POLITIKE V KONTEKSTU
VAROVANJA OTROKOVIH PRAVIC**

MAGISTRSKO DELO

Mentorica: izr. prof. dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič

Ljubljana, 2009

Mentorici izredni profesorici dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič se zahvaljujem za usmerjanje in spodbudo.

Zahvaljujem se dr. Zoranu Pavloviću za številne koristne sugestije v začetni fazi nastajanja delovnega osnutka naloge.

Izjava o avtorstvu – obrazec

POVZETEK

Otrokove pravice so v sodobnem svetu moralno-etična kategorija družbene realnosti. Če je v zgodovini veljalo, da je otrok zgolj modelirni objekt v rokah odraslega, danes uokvirjamo novo politiko subjekta z lastnimi pravicami. Dilema pri uvrščanju koncepta varovanja otrokovih pravic v kontekst občih pravic se postavlja predvsem ob vprašanju avtonomije družine, zato zagovarjamo tezo, da je sodobno dojetje otrokovih pravic, ki sicer pomeni erozijo le-teh v klasičnem smislu pojmovanja človekovih pravic, potrebno gledati v luči upravičenega pričakovanja znotraj konkretnih razmerij.

Države morajo postaviti učinkovite sisteme varovanja otrokovih pravic z jasno definiranimi pravili, kar pa je navkljub nacionalni kulturološki pogojenosti podrejeno mednarodnim trendom, ki pomenijo dodano vrednost pri vrednotenju otroka (in otroštva). Nekateri avtorji govorijo celo o presežkih v smislu civilizacijskih dosežkov razvitih družb. Družbena realnost je odraz ambivalence okolja, ki otroke še vedno v veliki meri umešča v marginalno skupino, ki ji je zaradi telesne (pa tudi čustvene) šibkosti, zgodovinsko gledano, dodeljena sekundarna družbena funkcija. V izogib dodatnim kršitvam pravic otrok in (prikritemu) stigmatiziranju, smo v središče učinkovitega sistema, katerega temelj je Konvencija OZN o otrokovih pravicah, postavili varuha otrokovih pravic, čigar vlogo smo pojasnjevali v odvisnosti od specifičnosti otroka. Sledili smo evropskim trendom in prek volje politike iskali možnosti za oblikovanje koncepta 'do otrok prijazna Slovenija'. Potreba po zaščiti otrok ne izhaja zgolj iz formalizma, temveč iz primerne in korektne širše socialne in zakonodajne reakcije na enega najbolj humanih demokratičnih presežkov.

Ključne besede: otrokove pravice, varuh otrokovih pravic, Konvencija OZN o pravicah otrok

ABSTRACT

Children's rights in modern world are moral ethical category of social reality. If it was a fact in history that a child was no more than a modelling object in hands of an adult, we are today framing a new policy of a child as a subject with his/her own rights. When placing the concept of children's rights protection into the concept of civil rights there is a dilemma mainly in the question of family autonomy. Therefore we support the thesis that modern perception of children's rights, which otherwise means an erosion in classical perception of human rights, should be looked upon with legitimate expectations inside social relationships.

Countries should build effective systems of children's rights protection with clearly defined rules. Despite national and cultural conditions these systems should follow international trends. Those trends mean an added value at valuation of a child (and childhood). Some authors even talk about excess in the sense of achievement in civilizing developed societies. Social reality is a reflection of environmental ambivalence, which still classifies children in marginal group, to which is according to physical (and also emotional) weakness, historically seen, granted the secondary social function. To avoid additional violations of children's rights and (hidden) labelling we placed the ombudsman for children in the centre of an efficient system, the basis of which is The UN Convention on the Rights of the Child. We explained his role in relation to a child's specificity. We have followed European trends and over the will of politics looked for possibilities of forming a concept "Children friendly Slovenia". The need for protecting children doesn't come only from formalism, but also from appropriate and accurate wider social and legislation reactions to one of the most human democratic achievements.

Key words: Children's Rights, Ombudsman for Children, The United Nation Convention on the Rights of the Child.

KAZALO

POVZETEK	4
ABSTRACT	5
KAZALO	6
1 UVOD	8
2 ZGODOVINSKI PREGLED DRUŽBENEGA ODNOSA DO OTROK	12
3 O OTROKU IN OTROŠTVU	14
3.1 NASILJE V KONTEKSTU OTROKOVIH PRAVIC	16
3.1.1 Oblike nasilja nad otroki	20
3.1.1.1 Čustvena zloraba	21
3.1.1.2 Fizična zloraba	21
3.1.1.3 Zanemarjanje otroka	22
3.1.1.4 Spolna zloraba	22
3.1.2 Zaščitna vloga države in otrokove pravice	24
4 OTROKOVE PRAVICE	29
4.1 DEFINICIJA OTROKOVIH PRAVIC	32
4.2 KONVENCIJA OZN O OTROKOVIH PRAVICAH	33
4.2.1 Posamezne določbe KOP	34
5 ZAKONODAJNI VIDIK ZAŠČITE OTROKOVIH PRAVIC	38
5.1 MEDNARODNOPRAVNO VARSTVO OTROKOVIH PRAVIC ...	40
5.1.1 Poglavitni trendi	42
5.2 VARUH OTROKOVIH PRAVIC	44
5.2.1 Primerjalni pregled v Evropski uniji	45
5.2.1.1 Države, ki imajo posebnega varuha za otrokove pravice ...	45
5.2.1.2 Države, ki nimajo posebnega varuha za otrokove pravice .	59
5.3 ZAKONODAJNI VIDIK VAROVANJA OTROKOVIH PRAVIC V	
SLOVENIJI	62
5.3.1 Dileme pri obravnavanju otroka kot pravnega subjekta	65
5.3.2 Vladna politika na področju zaščite pravic otrok	67
5.3.2.1 Koalicijska pogodba	67
5.3.2.2 Zakonodaja v pripravi	67
5.3.2.3 Prednosti v okviru mednarodnih institucij	72

6	ANALIZA SISTEMA VAROVANJA OTROKOVIH PRAVIC V SLOVENIJI	75
6.1	OPREDELITEV PROBLEMA	75
6.2	METODOLOGIJA	78
6.2.1	Potek raziskave	79
6.2.2	Merski instrument	80
6.2.3	Spremenljivke	80
6.2.3.1	Neodvisne spremenljivke	80
6.2.3.2	Odvisne spremenljivke	80
6.2.4	Raziskovalni vzorec/populacija	81
6.2.5	Zbiranje in obdelava podatkov	84
6.2.5.1	Pridobivanje podatkov z analizo vsebine dokumentov (zakonodaja in zavezujoči mednarodni akti)	84
6.2.5.2	Pridobivanje podatkov z delno strukturiranim oz. polodprt看 anketnim vprašalnikom	85
6.2.5.3	Pridobivanje podatkov s strukturiranim intervjujem	87
6.2.6	Rezultati in ugotovitve	88
6.2.6.1	Analiza dokumentacije s komentarji	89
6.2.6.2	Analiza anketnega vprašalnika.....	91
6.2.6.3	Analiza intervjuja	110
6.2.7	Preverjanje hipotez	116
7	SKLEPI IN PRIPOROČILA	119
7.1	TEORETIČNI KONCEPT VAROVANJA OTROKOVIH PRAVIC NA NIVOJU DRŽAVE	125
7.1.1	Optimalen model politike varovanja otrokovih pravic	127
7.1.1.1	Varuh otrokovih pravic.....	132
7.1.1.2	Zagovornik	135
7.1.1.3	Urad (svet) Vlade RS za otroke.....	136
7.1.1.4	Odbor DZ RS za otroke.....	137
7.1.1.5	Družinska sodišča	137
7.1.2	Sklep	140
8	LITERATURA	142
9	SEZNAM SLIK	153
10	SEZNAM TABEL IN GRAFOV	154
11	PRILOGE	1577

1 UVOD

Brezbrižnost je samoobrambni mehanizem, ki nas, obdane z betonskimi zidovi, 'varuje' pred pogledom na krivice, ki se dogajajo za zidovi. Čeprav ima politika moč uravnavanja družbe, naj si bo preko zakonov ali ustvarjanja javnega mnenja, pogostokrat neupravičeno ostaja indiferentna do najbolj problematičnih segmentov družbenega življenja. Pomanjkanje empatije in predvsem znanja oziroma vedenja se je pri mojem delu v politiki izkazalo za največjega zaviralca napredka na področju varovanja oziroma zaščite otrokovih pravic. Lastna nemoč, četudi sem, kot del zakonodajne veje oblasti, imela dostop do aktualnih mednarodnih dokumentov s področja varovanja otrokovih koristi in zaščite njegovih pravic, ter bila neposredno vključena v soustvarjanje mednarodnih dokumentov preko članstva v Parlamentarni skupščini Sveta Evrope, je botrovala temu, da sem se odločila za širšo analizo področja otrokovih pravic v luči odvisnosti od politične volje.

Otrok kot osebnost v političnem, sociološkem, psihološkem in pravnem pogledu je začel relativno pozno zanimati strokovnjake s teh področij, prve raziskave o položaju otroka pa so neposredno povezane s področjem trpinčenja otrok.¹ Otroštvo je v sodobnem družboslovju družben konstrukt, ki je zgodovinsko in kulturno variabilen (Zidar 2003) in je danes definiran s Konvencijo o otrokovih pravicah (v nadaljevanju KOP) iz leta 1989. Šele v sodobnosti je postalo sfera zaščitenosti in nedolžnosti. Navkljub temu, da je Slovenija podpisnica KOP, ki predstavlja mejnik in temelj zaščite otrok in njihovih pravic, ostajajo pravice najmlajših nemalokrat mrtva črka na papirju. Čeprav so otroci po eni strani 'predmet' zaščite, jih po drugi strani

---

¹Ameriški pediater Kempe je sredi šestdesetih let zbudil pozornost s člankom o sindromu trpinčenega otroka. Prvo opozorilo za grdo ravnanje z otroki je v Sloveniji podobno kot v tujini podala pediatrična stroka, ki je na VI. Derčevih dnevih leta 1979 trpinčenje obravnavala kot medicinski problem (Šelih 1992, 7).

ravno ta navidezna zaščita potiska v sfero marginalnosti brez pravic, kar nakazuje na ambivalenco okolja do otroka oziroma otroštva.

Postmoderni koncept protektivnega² otroštva naj bi pomenil blaginjo otrok v smislu slogana 'le najboljše je dovolj dobro' (Zidar 1992, 362). Radi rečemo, da je naš skupni interes imeti srečne otroke v zdravi družbi, a so ti, kot ocenjujem, še vedno obravnavani kot 'mini ljudje z mini pravicami', kjer jim zakonodaja ni naklonjena, na kar me nenazadnje napeljuje tudi primerjalna študija med državami, ki so članice Evropske unije. Zgled na tem področju so nedvomno skandinavske države³, ki so med prvimi pristopile k ustanavljanju posebnih organov, pristojnih za področje otrokovih pravic. Slovenija ostaja v mednarodnem prostoru temna izjema. Varuhinja človekovih pravic opozarja, da: *»Slovenija še vedno ostaja država brez zakonske prepovedi telesnega kaznovanja otrok, kar bi moralo resno skrbeti našo vlado, ki bo mednarodnim forumom pojasnjevala to zares neugodno dejstvo. Enako skrb vzbujajoča je nesprejemljiva praksa dolgotrajnih postopkov pred sodišči o dodelitvi otrok v vzgojo in varstvo. Kot varuhinja si iskreno želim, da bi čim prej uvedli specializirana družinska sodišča s hkratno uveljavitvijo zagovornika otrokovih pravic. Številnim otrokom bi to omogočilo, da se sliši njihov glas in se tudi tako uveljavlja ter spoštuje konvencijsko načelo o tem, da morajo biti pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki prav otrokove koristi glavno vodilo«* (Varuh človekovih pravic 2009, 20).

Slovenija bi morala glas otrok dosledno upoštevati pri oblikovanju zakonodaje s tega področja, kar je eno od vodil Parlamentarne skupščine

---

²Lea Šugman Bohinc definira protektivno otroštvo kot intenzivno skrb za otroke, njihovo blaginjo in izobraževanje (Šugman 2008–2009, 47–48). Omenjena avtorica povzema tudi Proutovo protektivno otroštvo in ga precizira: *»Ustvarjanje diskurzivnega prostora, znotraj katerega so otroci percipirani kot individuumi, katerih avtonomijo je treba varovati in ohranjati, hkrati pa vključuje tudi nasproten proces razlikovanja otrok od odraslih in povečanega nadzora nad otroki«* (Jenks, Prout 1998 v Renner s sod. 2006, 80).

³Prvi poseben varuh za otrokove pravice je bil ustanovljen leta 1982 na Norveškem.

Sveta Evrope⁴. Praksa v zakonodajni veji oblasti v obdobju preteklih dveh mandatov je pokazala popolno indiferentnost do tega načela.

Ko govorimo o pravicah in zaščiti otrok, imamo v mislih 'otrokovo največjo korist'. Odnos odraslih do otrok je velikokrat izrazito 'neidealen'; tudi institucije, ki se na deklarativni ravni sklicujejo na otrokov najboljši interes, v praksi ne ravnajo v skladu z njim. Govoriti o nasilju nad otroki je postalo moderno, toda pri tem prav vsi, vključno državnimi organi, pozabljamo na odgovornost.

»Majhna klofuta ne naredi nobene škode,« je mnogokrat izrečena poved tistih, ki branijo pravico staršev do vzgoje otrok z uporabo metod discipliniranja, ki vsebujejo elemente nasilja.⁵ Čeprav se morda sliši absurdno, vidim povezavo s psihološko analizo, ki jo opravi Alice Miller, ki pravi, da otroka, katerega psihološke in druge pravice odrasli, zlasti starši, spoštujejo, ni mogoče spremeniti v morilca.

Če sem uvod začela z besedami o brezbriznosti, ga bom strnila z besedami ženske, ki je sokriva za mojo osebno angažiranost v preteklih letih na področju nasilja nad otroki, še posebej spolnega nasilja, in posledično tudi za pričujoče magistrsko delo. »Ko sem bila majhna, sem rada pela. Odkar se je zgodila zloraba, sem povsem obmolnila in glavico nosila rahlo pripognjeno.« Sistem ji ni nudil pomoči, 30 let kasneje se bori s svojimi travmatičnimi spomini, ki so botrovali njeni boleznim in socialni izključenosti.

Menim, da potreba po zaščiti otrok ne izhaja zgolj iz formalizma, temveč iz primerne in korektne širše socialne in zakonodajne reakcije na enega

---

⁴PACE (Parlamentarna skupščina Sveta Evrope) je v sodelovanju z Unicefom pristopila k projektu Building Europe for and with the children. V tem projektu je aktivno sodelovala tudi Slovenija, ki je imela v obdobju od leta 2004 do 2008 članico (in namestnico) pododbora za otroke. Prav tako je Slovenija med prednostne naloge med predsedovanjem Svetu Evrope uvrstila pravice otrok, s čimer naj bi aktivno nadaljevala promocijo programa Building Europe for and with children.

⁵Council of Europe 2007, 5.

izmed najbolj humanih demokratičnih presežkov. Odločilno vlogo bo tudi tokrat nosila politika.

2 ZGODOVINSKI PREGLED DRUŽBENEGA ODNOSA DO OTROK

Če želimo govoriti o pravicah otrok, se ne moremo izogniti zgodovini, čeprav, kot ugotavlja Marija Švajncer (2000), vpogled v zgodovino ne omogoča teoretično povsem zanesljivega pojasnila o ravnanju z otroki, saj prve študije o izpostavljanju otrok obstajajo šele iz obdobja antike. Zgodovina, kot jo nakazuje Aries, pa se začne po propadu rimskega cesarstva. V rabi je bila ena beseda, ki je označevala otroka, to je *enfant*. Zgodovinsko gledano je bilo nasilje nad otroki prisotno v vseh civilizacijah (Radbil 1968), odnos do nasilja nad otroki pa se je spreminjal v korelaciji s samim pojmovanjem otrok in njihovega položaja v družbi. DeMause v Zgodovini otroštva (1980) trdi, da je skrb za otroka tem slabša, čim bolj se vračamo v preteklost in več je najrazličnejšega nasilja nad otroki. V mitoloških časih so otroke morili, žrtvovali, pretepali, pohabljali ali zapuščali. Tako nasilje je imelo najverjetneje funkcijo reguliranja rojstev, sicer pa so 'opravičila' za nehumano ravnanje z otroki ponujala verska prepričanja, kulturni in ritualni razlogi, vraževerja, disciplina in finančna pridobitev.

V 17. stoletju je bila sprejeta ideja cerkve, da je otrok nedolžen in ga je potrebno zavarovati pred kvarnim vplivom družbe. Varovati je bilo treba njegov moralni razvoj, vzgoja pa je morala biti racionalno disciplinirana.

Načela, ki naj bi vodila vzgojo, so bila:

- otrok ne sme biti nikoli sam,
- otrok ne sme biti razvajen,
- že zgodaj v življenju ga je treba privajati na strogo disciplino,
- vzgojen mora biti v duhu zmernosti in skromnosti.

Šola je sicer okrepila vezi otroka in družine, vendar je izločila otroka iz družbe odraslih. Prej svobodno otroštvo je zaprla v vedno strožji disciplinski sistem, ki je dosegel višek v 18. in 19. stol. Vsilil mu je šibo, kazen, ki je običajno namenjena zapornikom iz najnižjih slojev.

Do 18. stoletja je bilo nasilje nad otroki običajna praksa, saj je bilo sredstvo vzgoje, civilizacije in izraz čustev družinskega poglavarja. Po rimskem pravu je imel namreč vso oblast nad otroki in ženami družinski poglavar. Družinska razmerja so bila pravno najmanj urejena. Otroci so bili pred nasiljem nezavarovani; slabše kot njim se je lahko godilo le še sužnjem. Nasilje je bilo utemeljeno in dopustno na različne načine.

DeMause (1980) zgodovino otroštva vidi kot nočno moro, iz katere smo se šele začeli prebujati. Dlje ko se vračamo v otroštvo, nižja je skrb za otroka. Šele starševska ljubezen, ki naj bi bila 'proizvod' sodobnega časa, je 'uvedla' spoštljiv odnos do v zgodovini marginaliziranih otrok in jih v najbolj razvitih demokracijah ponesla na družbeni piedestal.

Zgodovinarji otroštva⁶ enotno govorijo o brezpravnem položaju otrok v vseh obdobjih pisane zgodovine (Zaviršek 1994, 61) vse do danes.

Modaliteta, ki jo po DeMauseu povzema Pavlović (1993, 82–83):

- pradavnina in od 4. stol. do danes – detomorilska modaliteta,
- od 4. do 13. stol. – zavračanje,
- od 14. do 17. stol. – ambivalenca,
- 18. stol. – vsiljiva modaliteta,
- od 19. do 20. stol. – socializacija,
- od 20. stol. – modaliteta pomoči.

Že površen pogled v zgodovino da sklepati, da je odnos družbe do otroka naravnano evolucijsko v smislu humanih demokratičnih dosežkov.

---

⁶DeMaus in Aries – najpomembnejša zgodovinarja otroštva.

3 O OTROKU IN OTROŠTVU

O otroštvu lahko zapišemo, da je po Franklinu (1986) zgodovinsko spremenljiva kulturna konstrukcija. Kot izhaja iz zgodovinskega pregleda o otroku ali otroštvu, kakršnega poznamo danes, ne moremo govoriti skozi obdobje celotne zgodovine. Pavlović (1992) povzema, da se pri razumevanju otroškega položaja v preteklosti mešata dobro in slabo, pri čemer se osredini na obdobje, ki je bilo do otrok sila neprijetno, saj je bilo zaznamovano z zaslužnjenjem oz. hlapčevsko vlogo otrok, na drugi strani pa kot dobro vidi obdobje, ko so bili otroci 'takoj vsrkani v družbo odraslih' – z istimi pravicami in dolžnostmi so bili izpostavljenimi istim krivicam kot odrasli, kakor hitro so lahko živeli brez nadzora matere. Švab (2001) se nasprotno osredotoči na pojav protektivnega otroštva, ki ga povezuje tudi s procesom spreminjanja otroštva skozi njegovo intenziviranje postmodernosti. To vključuje številne aktivnosti in prakse, ki izražajo bolj intenzivno skrb za otroke, njihovo blaginjo, izobraževanje ipd. Zаметke protektivnega otroštva najdemo v konstituiranju modernega otroštva oziroma v obdobju po drugi svetovni vojni, ko se okrepi pomen 'pravilnega' vzgajanja otroka (Roberts 1996, 140 v Švab 2001, 135). Družini in njeni avtonomiji je bila 'dodeljena' skrb za otroke. In če Pavlović izpostavlja za otroštvo 'dobro' obdobje, Švab (2001, 136) postmoderno protektivno otroštvo povezuje z 'atributi odvisnosti', ki jih zaradi časovno nenehnega podaljševanja imenuje 'fenomen podaljšane odvisnosti'.

Kot navajata Graue in Walsh (1998, 33–34) moramo za proučevanje otroštva postaviti 'dinamično' teorijo, ki upošteva nenehne rapidne družbene spremembe. Otrok mora biti definiran kot socialno bitje, ki je zgodovinsko in kulturno vpet v različne družbene (socialne) skupnosti. Socialna oziroma družbena komponenta pa predstavlja temeljni okvir za nadaljnje delo in proučevanje otroštva. Šele na tej osnovi se lahko začne

graditi socialna politika za otroke (Child Welfare)⁷. Njeno osnovno vodilo pri postavitvi teoretičnih konceptov v praksi bi moralo biti 'z vidika otrokovih oči' (Graue, Walsh 1998, 37), saj je, kot ugotavljata Johnson in Schwartz (1988), socialna (otroška) politika odgovor na potrebe ljudi (otrok). V postmodernosti postaja otroštvo zaradi demografskih sprememb (znotraj družin) vedno bolj cenjeno, moderno pojmovanje dobrega starševstva (Švab 2001, 139) pa pomeni intenzivno usmerjanje otroka v razvijanje njegove individualnosti. Ta skrb je opazna tudi v širšem okolju, kjer koncept otroka postaja pomembna tematika diskurzov. Istočasno se ustvarjajo paradoksalne razmere, ki po eni strani pomenijo izjemno (starševsko) skrb za otroka, po drugi strani pa 'opuščanje (starševske) skrbi' zaradi pomanjkanja časa. In zdi se, da imperativ, ki označuje protektivno otroštvo, da je 'le najboljše dovolj dobro', še ni doživel stopnje zrelosti, da bi se v popolnosti uresničil. Ambivalenca okolja ima po našem mnenju pomemben vpliv na kulturno konstrukcijo otroštva. Franklin jo 'opravičuje' oziroma pogojuje z otrokovo starostjo: »Otrokom odrekamo zaradi njihove starosti pravice, ki jih kot odrasli obravnavamo kot temeljne človekove pravice« (Pavlovič 1992, 129). Po drugi strani Pavlovič razloge vidi v splošni izvorni nemoči otrok, kar je mogoče povezati v 'politični' koncept dojemanja otrok.

Z gledišča politike so namreč otroci obravnavani kot 'spremljevalci' žensk in ženskih gibanj (Elshtain 1982), kar dokazuje tudi organiziranost domače državne politike v okviru zakonodajne in izvršilne veje, ki otrokove pravice oziroma vprašanja obravnava (zgolj) v kontekstu z ženskami. Slednje so si izborile mesto enakopravnega 'sogovornika', medtem ko otroci še vedno ostajajo relativno 'tahi in nevidni'.

Otroci predstavljajo marginalno skupino, ki ji je zgodovinsko gledano zaradi telesne (pa tudi čustvene) šibkosti dodeljena sekundarna družbena

---

⁷Child Welfare, Reviewing the framework, 1996.

funkcija. Boj za pravice otrok sovpada z ženskimi gibanji za pravice in je v prvi vrsti odgovor na nedopustno nasilje nad ranljivimi.

3.1 NASILJE V KONTEKSTU OTROKOVIH PRAVIC

Svetovna zdravstvena organizacija ugotavlja⁸, da je vsaka prikrajšanost dejavnik tveganja za nasilje. Nasilje nad otrokom je kompleksen pojav, ki ga je moč obravnavati s številnih vidikov, saj se dotika različnih področij, ki se med seboj prepletajo, kot so npr. področje sociale, zdravstva, šolstva, sodstva, zaposlovanja in nenazadnje tudi enakosti med spoloma. Otroci zaradi vseh oblik nasilja – telesnega in psihičnega – trpijo doma, v najrazličnejših ustanovah in v alternativni oskrbi, v šolah in v lokalnih skupnostih. Čeprav gre pri tem večinoma za individualne težave, je vprašanje nasilja nad otroki strukturni problem družbe. Predpostavljamo, to potrjujejo tudi Jonzonove (2006) obširne študije o zlorabi otrok, da predstavljajo ženske (tudi moški), ki so bile v otroštvu spolno zlorabljene, rizično skupino, pri kateri je bistveno večje tveganje za razvoj sekundarnih bolezní.

Pri spolno zlorabljenih odraslih osebah je, kot izhaja iz švedske študije⁹, zaradi izostale ali nepravočasne psihosocialne in zdravstvene pomoči dva- do štirikrat večje tveganje za razvoj simptomov, ki se kažejo v obliki vedenjskih oz. socialnih problemov. Kot primer navajamo podatke omenjene raziskave o negativnih ekonomskih učinkih na družbo, ki jih ima (spolno) nasilje nad otroki (posameznikom).

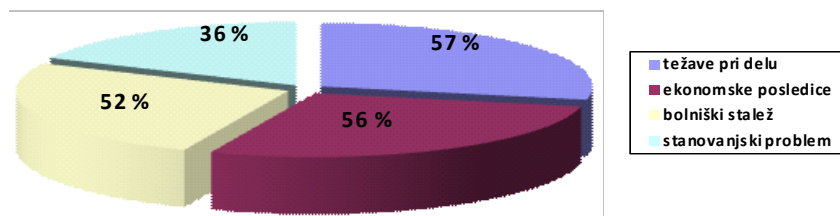
---

⁸World report on violence and health (World Health Report 2002).

⁹Izsledki večletne študije Department of Public Health Sciences, Divison for Psychosocial Factors and Health, ki deluje v okviru Karolinska inštituta na Švedskem, so objavljeni v zborniku Child Sexual Abuse.

Graf 3.1: Posledice spolnih zlorab v otroštvu

Čeprav različni avtorji zgodovino otrok in otroštva povezujejo z brezpravnim položajem, ki je povrh vsega tragičen, poskušajo drugi 'opravičevati' družbeno nasilje nad otrokom s selektivno interpretacijo realnosti, ki pušča ob strani za današnji čas nesprejemljiva vedenja.

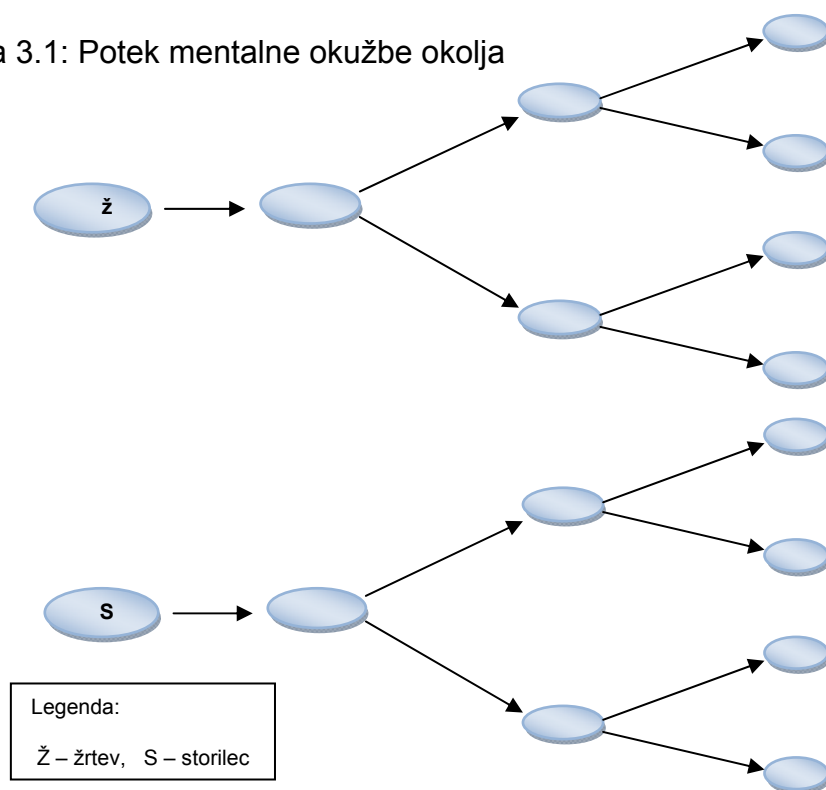
Lahko sicer rečemo, da nas zgodovina uči, da je nasilja nad otroki vse manj, a če pogledamo s perspektive sodobnega dojemanja otroka, ki je prežeto z določeno senzibilnostjo, pridemo do spoznanja, da splošna družbena toleranca do nasilja upada. Tako potrditev nam pri poskusu interpretacije statistike nasilja nad otroki ponujajo tudi predstavniki nekaterih nevladnih organizacij¹⁰. To pa je lahko v družbi, kjer empatija do otroka še vedno predstavlja bolj ideal kot absolutno prisoten pojav, opravičilo za zatiskanje oči. Zanikanje, o katerem govori tudi Alice Miller (1992) in je prisotno celo pri najbolj osveščenih ljudeh, še danes predstavlja največjo oviro na poti do otroštva brez nasilja. Zanikanje, da se je nasilje zgodilo, pa je pogosto ravno zaradi splošne družbene tolerance (zanikanja), ki je še vedno prisotna, tudi na strani žrtve.

Zloković in Dečman Dobrnjić (2007) govorita v tem kontekstu o mentalni okužbi okolja z nasiljem v družini in družbi. Pri tem problematizirata dvojno

¹⁰V društvu SOS-telefon menijo, da je število zaznanih kaznivih dejanj nasilja v družini v porastu zaradi večje ozaveščenosti splošne javnosti in boljše usposobljenosti pristojnih organov, ki odkrivajo in preprečujejo nasilje v družini (Dnevnik, 18. 8. 2009).

moralo javnosti, ki moralizira in je kritična do tistih, ki vedo, da je v družini nasilje, a ne ukrepajo (gre predvsem za kritiko ne-/dela strokovnih delavcev v šolah, v vrtcih, na CSD itd.), v svojem bistvu pa je javnost precej strpna do nasilja v družini in družbi. Glede na sociologijo medsebojnih odnosov v naši družbi lahko sklepamo, da je nasilje močno vpeto v družinske in družbene odnose nasploh. Dečman Dobrnjič (2002, 45) skuša to vpetost prikazati z navideznim zanikanjem (molčanjem) vseh, ki vedo za nasilje (za vsako nasilje ve določena skupina ljudi), a o njem molčijo, s tem pa se krog nasilja širi v širše družbeno okolje.

Slika 3.1: Potek mentalne okužbe okolja

Vir: Zloković, J., Dobrnjič Dečman, O. (2007, 53)

Če upoštevamo zgornjo teorijo, se toleranca 'okolja' do nasilja veča, kar pomeni, da začnejo ljudje manj obsojati nasilje, kot bi ga morali, ali pa za nasilje začnejo iskati opravičila oziroma obsojati žrtev. To pa je v družbi, predvsem ko govorimo o spolnem nasilju, relativno pogost pojav.¹¹ Strpnost – družbena in politična – pa je, tako Dečman Dobrnjič in Černetič (2005, 78), vzrok za neustrezno zakonodajo, ki je preveč tolerantna do nasilja.

Potemtakem bi lahko sklepali, da je nasilja vseh vrst nad otroki res manj, kot ga je bilo v daljni zgodovini (obdobje, ki ga zajemamo v zgodovinskem pregledu družbenega odnosa do otrok), predvsem zaradi družbeno sprejemljive vloge otroka in otroštva danes, da pa ga je istočasno več v primerjavi z 'bližnjo' preteklostjo. Če minimiziramo dejavnik večje ozaveščenosti, lahko to potrdimo celo z uradno statistiko. »*Na ministrstvu opozarjajo, da nasilje pogosto ostaja neprijavljeno, in da ga je zato mnogo več, kot kažejo statistike*« (RTV SLO 2007). Po ocenah medicinske stroke¹² naj bi bilo število znanih prijavljenih primerov trpinčenja otrok najmanj desetkrat manjše od dejanskega stanja.

Ob tem moramo poudariti, da vsako nasilje ni nasilje, kjer bi lahko govorili o kršitvah otrokovih pravic. Nasilje je potrebno gledati v luči konkretnih razmerij. Šele ko imajo akterji neenako družbeno moč¹³, upravičeno govorimo o nasilju v kontekstu otrokovih pravic.

---

¹¹Poročilo z delovne konference Pododbora za otrokove pravice Parlamentarne skupščine Sveta Evrope v Stockholmu 19. maja 2006.

¹²Povzeto po www.drmed.org/javne_datoteke/.../11813-Sodnactrpcotrokc02.doc.

¹³Izhodišče je v razmerju otrok–odrasli (starši, država, ostale institucije).

3.1.1 Oblike nasilja nad otroki

Nasilje nad otroki lahko po vrstah različno klasificiramo. V grobem ločimo nasilje v družini in izven nje, trpinčenje samo pa delimo na fizično in psihično.

Mednarodni stalni komite za trpinčenje otrok je leta 1981 oblikoval predlog klasifikacije oblik trpinčenja otrok:

- fizično nasilje nad otrokom znotraj družine,
- zanemarjanje otroka znotraj družine,
- spolna zloraba otroka znotraj družine,
- psihološko oziroma emocionalno zlorabljanje otrok znotraj družine,
- institucionalno trpinčenje,
- zlorabljanje otrok izven družine,
- zloraba otrok v zvezi s prostitucijo,
- zloraba otroškega dela.

Trpinčenje otrok je torej fizično nasilje nad otrokom, zanemarjanje in čustveno zlorabljanje otroka (Končina Peternel, 1998). Sem spadajo tudi spolno zlorabljanje, vzgojno zanemarjanje, zdravstveno zanemarjanje ali onemogočanje zdravega razvoja (Gelles in Cornell, 1990, po Kingston in Penhale, 1995).

Ker je trpinčenje širši pojem, ki zajema tudi nasilje nad otrokom, slednji se v slovenski strokovni in politični literaturi veže predvsem na nasilje v

družini, v nadaljevanju podajamo definicije trpinčenja otrok, povzete po Združenju proti spolnemu zlorabljanju (2006, 47–60).

3.1.1.1 Čustvena zloraba

Čustvena zloraba je dejanski ali možen neugoden vpliv na čustveni ali vedenjski razvoj otroka, ki ga povzroča stalno ali resno čustveno trpinčenje ali zavračanje. Je stalen vzorec verbalne zlorabe, ravnanj in vplivov, ki otroku povzročajo občutke, da ni nič vreden, da ni ljubljen, da ni zaželen.

Otrok je lahko čustveno zlorabljen, ne da bi bil istočasno še fizično in spolno zlorabljen ali zanemarjen.

Ponavadi se čustvena zloraba kategorizira kot zanemarjanje, ker se kot oblika zlorabljanja uporablja kot aktivno izvajanje zlorablajočega vedenja (kot npr. poniževanje ali zavračanje).

3.1.1.2 Fizična zloraba

Fizična zloraba otroka je dejanska ali možna fizična poškodba otroka ali nesposobnost preprečiti fizično poškodbo ali trpljenje otroka, vključujoč namerno zastrupljanje, davljenje in Münchausenov sindrom by Proxy¹⁴.

---

¹⁴Starši poškodujejo oziroma trpinčijo svoje otroke tako, da zdravega otroka podvržejo medicinskemu tretmanu zaradi pridobivanja pozornosti zase (Združenje proti spolnemu zlorabljanju 2006, 52).

Načini zlorabe:

- potplutbe ali znamenja na koži,
- opekline,
- poškodbe kosti in sklepov,
- zastrupitve,
- druge poškodbe (odkrije jih lahko le zdravnik s pomočjo specialnih postopkov).

3.1.1.3 Zanemarjanje otroka

Zanemarjanje otroka je stalno ali resno zanemarjanje otroka ali neustrezna zaščita otroka pred izpostavljenostjo kakršnihkoli nevarnosti, vključujoč mraz ali lakoto ali neustrezno skrb za otroka, posledica katere je ogroženost otrokovega zdravja ali razvoja (telesnega, duševnega, socialnega, vedenjskega).

O zanemarjanju ali prikrajšanju govorimo, če otrok ne dobi osnovnih stvari za življenje, ki mu zagotavljajo fizično ali čustveno preživetje in razvoj. To pomeni, da otrok ni deležen standardne ali razumne skrbi, ki jo starši običajno nudijo otroku. Zanemarjanja ne smemo povezovati z revščino.

3.1.1.4 Spolna zloraba

Spolna zloraba otroka je udeležba nepreskrbljenih, odvisnih otrok v spolnih aktivnostih z odraslo osebo, ki je starejša ali večja od njih, s strani katere je otrok zlorabljen kot spolni objekt za zadovoljevanje spolnih

potreb ali želja te osebe in pri tem otrok nima možnosti, da bi izbral ali privolil v spolno aktivnost ali ne zaradi neenakih moči v odnosu med njim in drugo osebo.

Spolna zloraba lahko vključuje tudi primere, ko so otroci na neprimeren način izpostavljeni visoki stopnji neke seksualne aktivnosti ali seksualnim predmetom in to tako, da je najverjetneje, da bo otrokov razvoj znatno oškodovan, npr. spolni odnosi v prisotnosti staršev.

Spekter spolnih zlorab vključuje:

- goloto,
- nesramne pripombe,
- slačenje,
- razkazovanje genitalij,
- opazovanje otroka,
- fotografiranje otrok,
- uporabo pornografije,
- poljubljanje,
- otipavanje,
- masturbacijo (ob prisotnosti otroka),
- felacijo,
- kunilingus,
- digitalno penetracijo (s prsti) v zadnjik,
- digitalno penetracijo (s prsti) v vagino,

- sodomijo,
- penetracijo penisa v nožnico,
- spolni odnos na suho,
- bestialnost.

3.1.2 Zaščitna vloga države in otrokove pravice

Kakor hitro govorimo o nasilju nad otrokom, govorimo o kršitvah (otrokovih) pravic.

KOP v 19. členu med drugim zagotavlja, da:

a) bodo države pogodbenice z vsemi ustreznimi zakonodajnimi, upravnimi, družbenimi in vzgojnimi ukrepi varovale otroka pred vsemi oblikami telesnega ali duševnega nasilja, poškodb ali zlorab, zanemarjanja ali malomarnega ravnanja, trpinčenja ali izkoriščanja, všteti spolne zlorabe itd.

V 37. členu zagotavlja, da:

a) noben otrok ne bo podvržen mučenju ali drugemu krutemu in nečloveškemu ravnanju ali kaznovanju.

V 39. členu pa je med drugim zapisano: »Države pogodbenice bodo s sprejetjem vseh ustreznih ukrepov pospešile telesno in duševno okrevanje otroka, ki je bil žrtev kakršnekoli oblike zanemarjanja, izkoriščanja ali zlorabe, mučenja ali kakršnekoli druge oblike krutega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja ...«

Nekatere oblike nasilja nad otroki navkljub mednarodnim aktivnostim, ki so obligatorne za države pogodbenice, torej na nacionalni ravni, ostajajo pravno in družbeno sprejemljive.

Politika ima preko zakonske regulacije eno najpomembnejših vlog pri kreiranju življenja v sodobnih družbah. Če se sklicujemo na Vergovo (2000) interpretacijo univerzalne definicije politike¹⁵, le-ta dejansko sega v vse pore delovanja posameznika in z avtoriteto oblastnikov v največji meri ustvarja javno mnenje in s tem meje dopustnega.

Izjave, kot je npr.: *»Otroke pa sem res kdaj udaril po riti. Ko je kateri od njih zaslužil kazen – po mojih ocenah, seveda – sem ga vprašal, ali hoče enkrat dober udarec po riti ali trikrat po malem, in je izbral. S tako pavzo sem najprej umiril sebe in njega. Večinoma je bilo trikrat po malem,«*¹⁶ so moralno sporne tudi zaradi vpliva na mentalno okužbo okolja, o kateri govorimo na začetku poglavja.

Klofuta z odobravanjem idealiziranega politika lahko doseže halo efekt in postane dobrodošlo sredstvo za vzgojo in discipliniranje. Odnos politike (družbe) do nasilja govori o njeni etiki.

Zaščita otrok izhaja iz primerne in korektne širše socialne in zakonodajne reakcije, ne pa iz formalizma ter stopnje strpnosti in opuščanja kaznovanja, nasilja, zapostavljanja, zanemarjanja, zapuščanja in drugih nevarnih pojavov, ki ogrožajo otroka in njegovo življenje (Zloković, Jasminka in Olga Dečman Dobrnjič 2007, 31–32).

---

¹⁵France Verg v knjigi *Politično komuniciranje in prepričevanje* podobno kot nekateri drugi avtorji političnega komuniciranja politiko označuje kot *'upravljanje pomembnih družbenih zadev v skupnem interesu'*.

¹⁶Odgovor nekdanjega predsednika DZ RS Franceta Cukjatija v Sobotni prilogi Dela na vprašanje, ali je kdaj natepel svoje otroke.

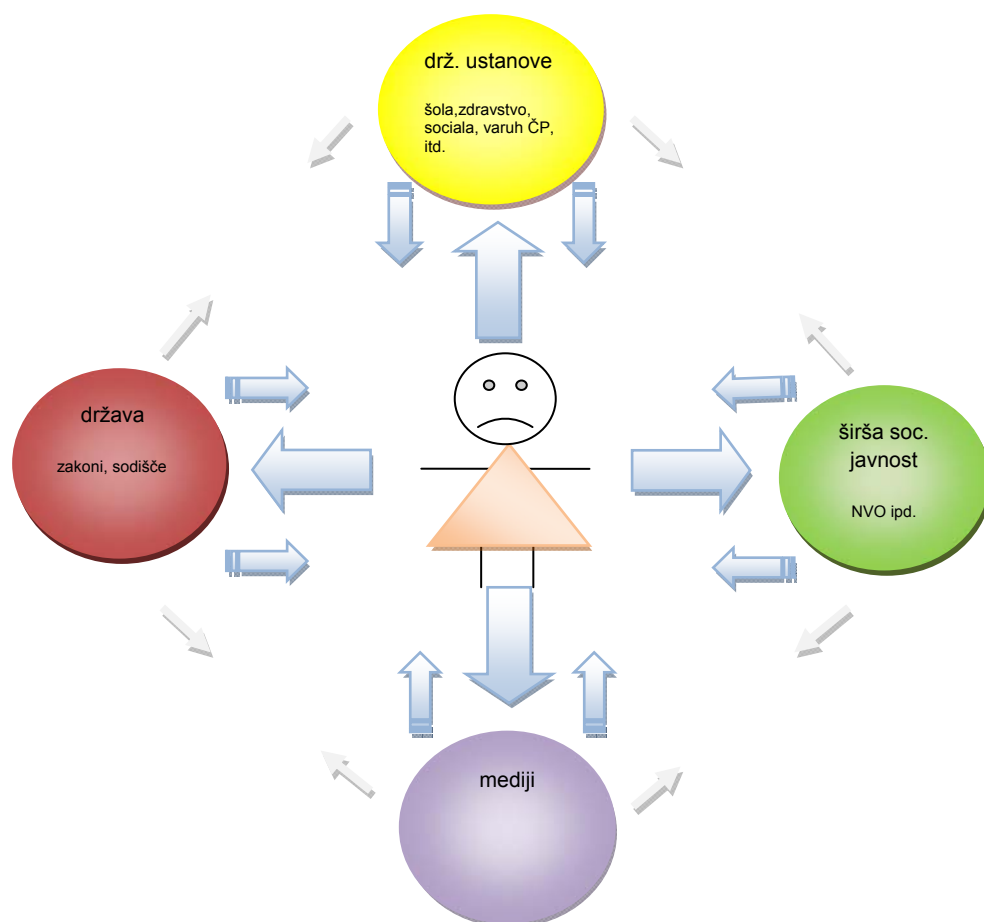
V sklopu nekaterih osnovnih socialnih ukrepov je Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah (1989) otroku priznala lastne pravice in kompleksne potrebe, ki jih je potrebno zadovoljiti, da se njegov potencial lahko razvija. V skladu z zajamčenimi človekovimi pravicami otrok pa je bil na novo opredeljen odnos staršev do otrok, družini je bila dodeljena nova vloga. Pripadniki v zasebnost umaknjene družine so vpleteni predvsem v odnose medsebojne odvisnosti in pripadnosti. Tako imenovana individualizacija na polju delovanja družine pa je pripeljala tudi do intimizacije in pedagogizacije odnosa med starši in otroki.. (Seider, 1998, 276–280). Kot povzema avtorica Reinhard Seiderova (1998), naj bi se v zadnjih desetletjih krepilo odgovorno starševstvo, istočasno pa se zaradi nove vloge družine, ki ni več samozadostna, krepita vloga in pomen države. Z drugimi besedami gre v družini po Horkheimerju za *'reprodukcijo značaja ljudi, ki ga zahteva družba'* (Čačinovič Vogrinčič 1998, 155).

Sodobno dojemanje otrokovih pravic, o katerem podrobneje govorimo v nadaljevanju naloge, terja od družbe (nacionalne in globalne) konstrukt razumevanja pravic, ki presega temeljne pravice. Upoštevajoč relativistični vidik imamo opravka z otrokom ali bolje rečeno z otroštvom, ki ni statična kategorija, še manj pa je samoumevna ali večna. Vsaka pravica v zgodovini človeštva je civilizacijsko pogojena in po Pavloviću (1992) predstavlja(-jo) zgodovinski kompromis med subjekti potreb in subjekti moči, so torej regulator v razmerju neenakih.

Lahko rečemo, da nikoli doslej ni obstajalo toliko zakonskih aktov, s katerimi bi ščitili pravice otrok. Nacionalna zaščitna politika pa je odvisna tudi od pristopa k otrokom. Eden najbolj zgrešenih pristopov, ki sicer upošteva popolno avtonomijo otroka, a zanemarja njegovo drugačnost (ranljivost), je objektivistično-tehnokratski pristop. Ta v ospredje postavlja

pričakovanje, da otrok sam išče 'pomoč' znotraj državnega sistema, ki je nepovezan, počasen in neučinkovit (Slika 3.2).

Slika 3.2: Objektivistično-tehnokratski pristop k otroku

Vir: Zloković, Dečman Dobrnjič (2007, 113)

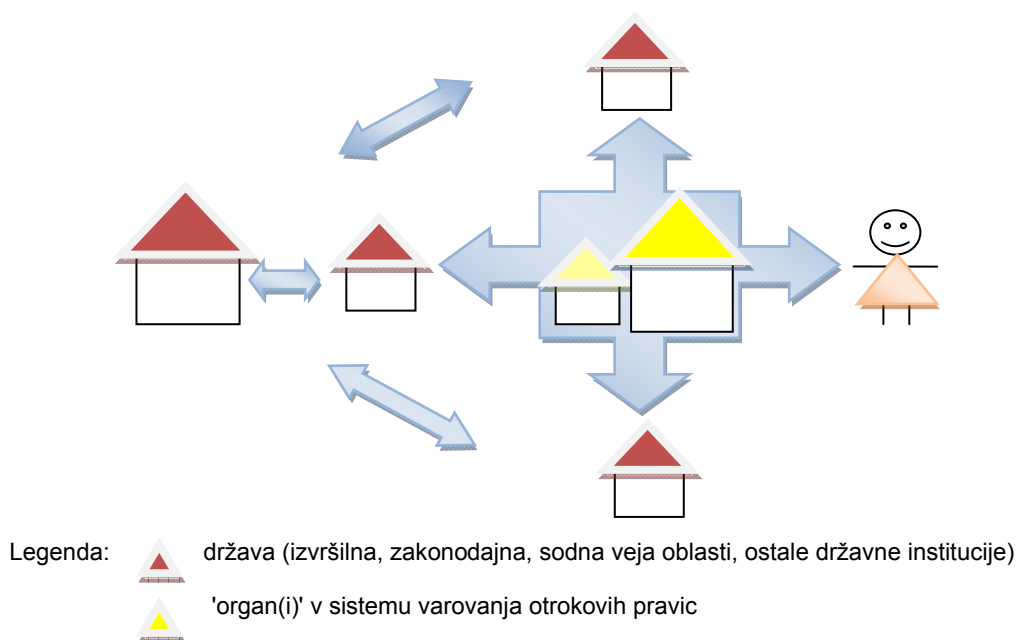
Čeprav je sodobno pojmovanje otrokovih pravic, kot izhaja tudi iz KOP, usmerjeno v 'otrokomprijazno politiko pomoči', so v Sloveniji, navkljub napredku v zadnjih letih, ki ga zaznava Regvar (2007, 2), v praksi še vedno prisotni elementi objektivistično-tehnokratskega pristopa, kar priča o tem, da obstaja diferenciacija med proklamiranim in dejanskim stanjem. Govorimo o 'pomanjkanju sistema pri uresničevanju blaginje otrok'

(Zloković, Dečman Dobrnjič 2007, 114), saj gre za nepovezanost strokovnjakov in ustanov, od katerih se zahteva kontinuirana podpora in pomoč.

Montasquieu pravi, da v kolikor želimo spremeniti običaje in navade, jih ne gre spreminjati zgolj z zakoni. *»Značaj nekega naroda je produkt zgodovine in izvira iz seštevka naravnih in moralnih dejavnikov, ki so skupna in neminljiva značilnost ljudstva in države.«*

Moralna odgovornost do otrok nakazuje na stopnjo razvitosti družbene skrbi za otroke za razliko od objektivistično-tehnokratskega pristopa. V tem primeru govorimo o konceptualnem pristopu (Jessor 1994), ki poskuša najti kompromis med različnimi dejavniki in predstavlja optimalen model varovanja otrokovih pravic. Ta lahko preko posebnih zastopnikov na nacionalni in tudi regionalni ravni vključuje potrebno sodelovanje otrok (Slika 3.2).

Slika 3.3: Konceptualen pristop k otroku

4 OTROKOVE PRAVICE

Nezrelost otroka je biološko dejstvo, faza v življenju človeka, toda način, na katerega je ta nezrelost razumljena, je dejstvo kulture (Brandon, Schofield, Trinder 1998, 10).

Pri postavljanju koncepta otrokovih pravic gre za zgodovinski kompromis, ki zaradi svoje narave ni statičen ampak je razvojno naravnano.

Ni naključje, da je Svet Evrope pristopil k švedskemu projektu Building Europe for and With Children, zavedajoč se tudi 'psiholoških pravic otrok'. Po Pavloviću (1992) je pojem 'pravic' obtežen predvsem s pravnimi pomeni. V tem kontekstu lahko razumemo otrokove pravice kot sistemsko paralelo človekovim pravicam, t. i. občim pravicam, ki so določene v okviru pravnega varstva. Obvezujoča zakonodaja pa je determinirana na odnos posameznik – država in, kot meni Pavlović (2008), uokvirja *razmerje med državno oblastjo in ranljivim posameznikom*.

Predvidevamo, da je ravno s pomočjo interpretacije 'sodobnega dojetanja otrokovih pravic', ki sicer lahko pomeni erozijo¹⁷ v pojmovanju pravic, mogoče utemeljiti tudi posebno vlogo varuhov otrokovih pravic v državnem sistemu. Waldova delitev otrokovih pravic v štiri skupine poleg pravic v pravnem pomenu omenja tudi pravice (zahteve), katerih cilji so moralne in družbene narave. Celo več, v zadnji skupini so pravice otrok nasproti staršem, ki naj otrokom 'predčasno' omogočijo avtonomijo. Ta skupina, tako Šelih (1992, 26), načinja enega od temeljev družbe – avtonomijo družine.

---

¹⁷Gre za širjenje (človekovih) pravic na zasebne kontekste, kar je v nasprotju s primarnim konceptom človekovih pravic. Ta je bil uveden po II. svetovni vojni za zaščito ljudi pred zlorabo državne moči, danes pa pomeni temelj urejene pravne države. Erozija (človekovih) pravic istočasno pomeni, da država ni več suspektni subjekt ampak stopi v vlogo zaveznika, ki nas bo varoval pred nasiljem bližnjega (Pavlović 2008).

Izhodišče pri postavitvi raziskovalnega koncepta je umestitev otrokovih pravic v sistem obče razumljivih pravic, ki terja celovit pristop k ureditvi njihovega varovanja. Predpostavljamo, da je potrebno otrokove pravice obravnavati v tripartitnem razmerju otrok – družina – država. In tu pridemo do delnega razkoraka – v smislu evolucije – s človekovimi pravicami, to pa je že novo/drugo področje v znanstvenoraziskovalni in politični sferi. Gernhuber v tem kontekstu govori o temeljnem načelu avtonomije družine¹⁸. Ta ne varuje le pravice staršev, temveč varuje tudi in predvsem koristi otrok. Istočasno pomeni, da država in tretje osebe¹⁹ ne smejo neupravičeno posegati v družino. Za neupravičene posege se štejejo tudi zakonska določila, ki nasprotujejo načelu avtonomije družine.

Otrokove pravice je potrebno gledati v luči mednarodne politike. Kot dokaz, da gre za civilizacijski dosežek, pri čemer so kulturne norme posameznega naroda sekundarnega pomena, omenjamo 'navodila' OZN in Sveta Evrope o poenotenju zaščitne zakonodaje s področja otrok. Spoznanje, da otroci potrebujejo poseben kodeks lastnih pravic in posebne mehanizme varovanja, je mednarodna skupnost vgradila v KOP²⁰, ki še danes predstavlja temeljni dokument na tem področju. Njen cilj je določiti merila za zaščito otrok pred zanemarjanjem in zlorabo, najpomembnejše vodilo pa je otrokova korist. Jedro konvencije je 'v priznavanju in spoštovanju psihološke subjektivitete otroka' (Pavlović 1993, 133), torej kot osebe z njej lastnimi pravicami. Takšna ugotovitev,

---

¹⁸Načelo avtonomije družine izhaja iz pravice do spoštovanja družinskega življenja in po Evropski konvenciji za varstvo človekovih pravic (8. člen) velja za absolutno pravico razen v primerih, ko je to določeno z zakonom in je v demokratičnih družbah nujno zaradi državne in javne varnosti ali ekonomske blaginje države ter da se prepreči nered ali zločin, da se zavaruje zdravje, morala ali pravice in svoboščine drugih ljudi.

¹⁹Za neupravičen poseg v družino se lahko v določenih primerih šteje tudi posredovanje varuha človekovih pravic, saj so njegove pristojnosti omejene le na razmerje posameznik – državni (javni) organ. 18. člen (ZVČP) navaja: »Postopek za ugotavljanje kršitve človekovih pravic ali temeljnih svoboščin oziroma druge nepravilnosti se začne na pobudo. Pobudo za začetek postopka lahko da vsakdo, ki misli, da so mu z aktom ali dejanjem državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil kršene človekove pravice ali temeljne svoboščine.

²⁰Convention on the Rights of the Child (20. november 1989) je zavezujoč mednarodno pravni dokument, ki združuje vse prvine človekovih pravic: varstvo, preskrbo in soudeležbo v družbenih procesih.

tako Šelih (1992, 253), zahteva rekonceptualizacijo pravnega položaja otroka, posega pa tudi v politična, moralna, etična, verska in druga izhodišča o vlogi in položaju otroka, družine in razmerij med njima in državo. Zato dodajamo, da je potrebno te pravice razumeti v luči 'upravičenega pričakovanja' znotraj konkretnih razmerij. Gre za *določene lastnosti družbenega razmerja z različno družbeno močjo, ki vstopajo v interakcijo* (Pavlovič 1990). Bistvo pravic naj ne bi bilo v odpravi razmerij moči, temveč v omejevanju in regulaciji učinkov neenakosti. S tem se izognemo tudi bojazni, da država s sodobnim konceptom priznavanja otrokovih pravic nehote jemlje odgovornost staršem. Če se vrnemo na Waldovo kategorizacijo otrokovih pravic in izpostavljeno dilemo o posegu v avtonomijo družine, lažje razumemo tudi zakonske omejitve pri postavljanju pravnih²¹ pravic otrokom.

Razumevanje psiholoških²² pravic (otrok) privede tudi do temeljnega družbenosistemskega razkoraka napram odraslemu. Pavlovič (1990) vidi bistvo v tem, da 'odrasli komunicira z družbo prek institucionalizirane družbene delitve dela, otrok pa prek socializacijskih ustanov'. Na tej osnovi bomo v nadaljevanju poskušali utemeljevati tudi posebno vlogo in pomen varuha otrokovih pravic oziroma državne politike, ki je sposobna empatije.

Ko govorimo o pravicah in zaščiti otrok, imamo v mislih 'otrokovo največjo korist'. Selič (2003) na podlagi študije primerov trpinčenja in (spolnih) zlorab pokaže, kako 'neidealni' je lahko odnos odraslih do otrok in kako se institucije na deklarativni ravni sklicujejo na otrokov najboljši interes, v praksi pa ne ravnavo skladno z njim, kar nakazuje na določeno stopnjo ambivalence.

---

²¹Pravni položaj otroka naj bi bil načeloma enak položaju drugih subjektov, različen pa toliko, kolikor gre za upoštevanje otrokovih osebnostnih sposobnosti in posebnosti. 'Posebni' položaj ne sme pomeniti diskriminacije za celotno populacijo v skupini ali za posameznika. Otroštvo je kot posebna pravna kategorija determinirano s starostjo (Šelih 1992, 24).

²²Po Hartu gre za psihološke pravice (otrok) takrat, kadar imamo v mislih bolj spoznavne, čustvene in voljne razsežnosti človeškega izkustva kot pa telesno razsežnost (Šelih 1992, 20)

V Republiki Sloveniji so bila že ob koncu leta 1988 prisotna prizadevanja posameznikov in nevladnih organizacij, da se na nacionalni ravni, kar vključuje tudi državne organe, okrepi zavest o pomenu otrokovih pravic. Pogled v novejšo zgodovino (od osamosvojitve dalje) razkriva pomen in vlogo predvsem nevladnih organizacij, ki so imele ključno vlogo pri oblikovanju in prevodih temeljnih dokumentov s področja zaščite otrokovih pravic.

4.1 DEFINICIJA OTROKOVIH PRAVIC

Deklaracija ZN o otrokovih pravicah iz leta 1959 v 10 načelih povzema splošne značilnosti otrokovih pravic.

Med drugim je pri priznavanju otrokovih pravic prepovedano vsako razločevanje oz. diskriminacija. Otrok mora uživati posebno varstvo, ugodnosti socialnega varstva, ima pravico do imena in državljanstva, do brezplačnega in obveznega osnovnošolskega izobraževanja, za njegov popoln in skladen razvoj so odgovorni starši oziroma država v primeru, da le-ti ne izpolnjujejo svoje dolžnosti, otroka je potrebno zavarovati pred vsemi oblikami zanemarjanja in zlorabljanja, mu najprej nuditi pomoč, posebno skrb pa je potrebno zagotoviti otrokom s posebnimi potrebami.

Upoštevajoč določbe Deklaracije o otrokovih pravicah (1959), da »otrok zaradi telesne in duševne nezrelosti potrebuje posebno varstvo in skrb, v številni ustrezno varstvo, tako pred rojstvom kot tudi po njem«, so bila splošna načela trideset let kasneje vključena v KOP, s tem pa so otrokove pravice dobile splošno mednarodno in s tem neposredno veljavo.

Tudi Ustava Republike Slovenije v 56. členu neposredno opredeljuje pravice otrok. Ti uživajo posebno varstvo in skrb. Na podlagi zakona jim je zagotovljeno posebno varstvo pred gospodarskim, socialnim, telesnim, duševnim ali drugim izkoriščanjem in zlorabljanjem. V primeru, da so otroci brez ustrezne družinske oskrbe, je zanje dolžna poskrbeti država. »Človekove pravice in temeljne svoboščine otroci uživajo v skladu s svojo starostjo in zrelostjo.« S to ustavno določbo je otrok priznan kot subjekt, upoštevajoč njegovo starost in zrelost.

4.2 KONVENCIJA OZN O OTROKOVIH PRAVICAH

S sprejetjem mednarodne Konvencije o otrokovih pravicah leta 1989 se je začela nova razprava o mestu otroka v sodobni družbi. Revolucionarni korak KOP je v tem, da otrok ni več objekt pravic, katerih nosilci so starši, ampak je le-ta subjekt pravic, dolžnost staršev pa je, da otroka usmerjajo pri uveljavljanju njegove pravice.

KOP zagotavlja celovito pravno varstvo in zato opredeljuje pravice otroka na vseh pravnih področjih. Po svoji naravi je pravno zavezujoč dokument za državo, ki ga je podpisala in ratificirala. Na podlagi Ustave Republike Slovenije (8. člen) se njene določbe uporabljajo neposredno, kar velja tudi za državne in ostale organe pri odločanju o koristi otroka.

Pravice, razglašene v KOP na podlagi klasifikacije Sveta Evrope (1992), razdelimo v tri skupine:

- A 1) skrbstvo – državljanstvo, imena, zdravstveno varstvo, izobraževanje, počitek, igra, skrb za otroke s posebnimi potrebami, skrb za otroke brez staršev;
- A 2) varovanje – pred ločitvijo od staršev, pred ekonomskim in spolnim izkoriščanjem ter pred fizično in psihično zlorabo;
- A 3) udeležba – svoboda govora, svoboda do lastnega mnenja, kulture veroizpovedi in jezika.

4.2.1 Posamezne določbe KOP

V preambuli je zapisano, da mora otrok za popoln in skladen razvoj svoje osebnosti odraščati v družinskem okolju, v vzdušju sreče, ljubezni in razumevanja. Država si mora torej prizadevati za ohranitev primarne funkcije družine in lahko vanjo vstopi šele, ko je to v interesu zavarovanja otrokovih koristi.

Upoštevajoč določbe Deklaracije o otrokovih pravicah (1959) preambula narekuje tudi, da: »...otrok zaradi telesne in duševne nezrelosti potrebuje posebno varstvo in skrb, všteti ustrezno pravno varstvo, tako pred rojstvom, kot tudi po njem.«

3. člen – načelo največje koristi otroka

»Pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki, bodisi da jih vodijo državne bodisi zasebne ustanove za socialno varstvo, sodišča, upravni organi ali zakonodajna telesa, morajo biti otrokove koristi glavno vodilo ...«

Največja korist otroka je zelo ohlapen termin, ki zaradi svoje neopredeljenosti daje posamezniku diskrecijsko pravico odločanja, kaj je v največjo korist otroka. 'Neidealen' odnos odraslih in institucij (Selič 2003), ki se na deklarativni ravni sicer sklicujejo na otrokovo največjo korist (najboljši interes), se pogosto kaže v postopkih obravnave nasilnih dejanj zoper otroke, v postopkih pred sodišči, pogost pa je tudi pri dodelitvi otroka v skrbništvo po razvezi oz. pri urejanju stikov. V navedenih primerih je 'največja korist otroka' zgolj objektivno mnenje odraslih, medtem ko so želje in mnenja otrok premalo ali sploh nič upoštevani. Nekatere države so v imenu zaščite otrok (njihovih pravic) sprejele smernice za ugotavljanje otrokove največje koristi v določenih okoliščinah.

Te okoliščine, ki jih po Payneu povzema Končina Peternel, (1997) so:

- mnenje otroka, ki ga je potrebno upoštevati glede na otrokovo zrelost;
- odnosi med otrokom in starši ter odnosi med otrokom in drugimi osebami, ki vplivajo na interese otroka;
- osebnost in značaj otroka ter njegove čustvene potrebe;
- kulturno poreklo otroka;
- fizično in psihično zdravje otroka ter osebe, ki naj bi prevzela skrb za otroka ...

5. in 18. člen – pravica staršev do vzgoje in varstva otroka

Oba člena v svojem bistvu poudarjata dolžnost staršev kot tudi širše skupnosti (osebe, ki imajo pravico do vzgoje in izobraževanja), istočasno pa varujeta pravico teh oseb, da od države zahtevajo pomoč pri varstvu in vzgoji.

7., 8. in 16. člen – pravica otroka do staršev

7. člen otroku zagotavlja pravico do osebne identitete, ki je konkretizirana tudi v pravici do poznavanja identitete svojih staršev.

8. in 16. člen pa otroku zagotavljata pravico pred nezakonitimi posegi države v njegovo pravico do spoštovanja družinskega življenja in v njegovo zasebnost.

9. člen – varstvo pred neupravičenimi posegi v pravico spoštovanja družinskega življenja staršev in otroka

»Države pogodbenice jamčijo, da otrok ne bo proti volji staršev ločen od njih, razen če v skladu z veljavnim zakonom in postopki pristojne oblasti v sodnem postopku odločijo, da je takšna ločitev nujna za otrokovo korist. Takšna odločitev je lahko v določenem primeru, kot je zloraba ali zanemarjanje otroka s strani staršev ali ko starša živita ločeno in je potrebno odločiti o otrokovem prebivališču, neizogibna.«

»Države pogodbenice spoštujejo pravico otroka, ki je ločen od enega ali od obeh staršev, da redno vzdržuje osebne stike in neposredno zvezo z obema, razen če je to v nasprotju z njegovimi koristmi.«

Člen varuje pravico do spoštovanja družinskega življenja staršev in otrok oziroma avtonomijo družine. Intervencija vanjo s strani države je mogoča le v primerih, ko je to potrebno zaradi varovanja otrokove koristi, tj. ko

družina ne opravlja svojih nalog (skladno s KOP in ostalo pozitivno zakonodajo) ali ko razpade. Člen opredeljuje tudi pravico do osebnih stikov kot eno izmed temeljnih družinskopravnih pravic otroka.

12. člen – pravica otroka, da pove svoje mnenje

»Države podpisnice jamčijo otroku, ki je sposoben izoblikovati lastna mnenja, pravico prostega izražanja le-teh v vseh zadevah v zvezi z otrokom, o tehtnosti izraženih mnenj pa se presoja v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo ...«

V teh primerih gre za elastično določbo, ki daje organom (pravosodni organi) diskrecijsko pravico odločanja o tem, ali in v kakšni meri bodo upoštevali mnenje otroka. Navkljub zakonski regulativi, ki sicer narekuje otrokovo zrelost pri izražanju mnenja²³, se ta ne upošteva ali se upošteva le v izjemnih primerih. Slovenija je v ta namen uzakonila možnost zaupnika²⁴.

Osredotočili smo se le na člene konvencije, ki jih slovenski pravni red ni v popolnosti implementiral oziroma na tiste, kjer na izvedbeni ravni prihaja do 'napak', ki pomenijo neupoštevanje KOP in kršitve otrokovih pravic.

---

²³Ob ugotavljanju, kaj je v korist otroka, je nujno upoštevanje 12. člena KOP, ki zagotavlja otroku pravico do lastnega mnenja in obvezo odraslim, da to mnenje jemljemo resno v vseh zadevah v zvezi z njimi, in Evropske Konvencije o uresničevanju otrokovih pravic (II. poglavje, Procesne pravice otroka in Vloga pravosodnih organov), ki omogoča otroku, da se z zadostno stopnjo razumevanja po notranjem pravu v postopkih pred pravosodnimi organi, ki ga zadevajo, priznavajo pravice do izražanja lastnega mnenja in jih je upravičen tudi zahtevati. Naše veljavno notranje pravo (ZPP – novela januar 2004) določa, da ima tako razumevanje otrok, ki je razsoden, tj. sposoben razumeti pomen postopka in posledice odločitve. Določila o pravici otroka, da izrazi svoje mnenje, vsebuje tudi ZZZDR.

²⁴Otrok lahko izrazi svoje mnenje sam ali po osebi, ki jo je sam izbral. To možnost predvideva določba zadnjega stavka prvega odstavka 410. člena Zakona o pravnem postopku (Ur. l. RS, št. 73/2007). Po predlagani ureditvi otrokova starost ni pomembna.

5 ZAKONODAJNI VIDIK ZAŠČITE OTROKOVIH PRAVIC

Otrokove pravice so trenutno zelo odmeven 'predmet' domačih in mednarodnih političnih razprav, katerih cilj je ustaviti stigmatizacijo otroštva in mu tudi v vsakdanjem življenju dati human demokratičen pomen. Evropska družba se zavzema za otrokove pravice tako, da so zagotovljene najprej ustavno, šele na to na psihosocialni ravni, kjer gre za že skoraj nagonsko predpostavko starševske skrbi in ljubezni za svojega otroka ali otroke, ki v postmoderini dobi zaradi 'podaljšanega' otroštva dobiva nov pomen. Formalnopravno osnovo v sami graditvi boljših in pravičnejših pogojev za življenje in položaj otrok predstavljajo zakonski temelji, ki so v določenih momentih, kot je videti, še vedno odraz preteklih 'ideologij', kjer je otrok, kot navaja Gajšek (2009), vzet kot strateški predmet vnaprej izgubljene prihodnosti.

Na eni strani so (mednarodna) prizadevanja za spoštovanje otrokovih pravic in za uveljavljanje nediskriminacije in strpnosti obsežna kot nikoli prej, hkrati pa smo, po podatkih nevladnih organizacij, priče porastu kršitev otrokovih pravic. Ker centralne zbirke podatkov o kršitvah otrokovih pravic (po KOP) v Sloveniji ni, povzemamo statistiko obravnavanega nasilja v družini, ki jo vodi Policija.

Po podatkih Policije²⁵ od leta 2000 naprej nasilje v družini narašča. Največ kršitev je bilo v letu 2008, ko je policija podala 5017 kazenskih ovadb. Največ jih je bilo na območju PU Ljubljana, najmanj na Postojnskem. Na Ministrstvu za delo, družino in socialno politiko ocenjujejo, da je nasilje v družini v porastu tudi zaradi ekonomske in finančne krize (STA, 18. avgust 2009).

---

²⁵Podatki so iz letnih statističnih poročil s področja kriminalitete, ki jih vodi Policija.

Dodajamo še podatke o otroški pornografiji. Statistični podatki kaznivih dejanj, za katere je policija podala kazenske ovadbe, prav tako kažejo, da se v zadnjih letih število kaznivih dejanj prikazovanja, izdelave, posesti in posredovanja otroškega pornografskega gradiva nenehno povečuje. Tako so bile leta 2005 za tovrstno kaznivo dejanje s strani policije podane le štiri kazenske ovadbe, leta 2007 pa je ta številka narasla na kar enaintrideset.

Na povečanje števila kršitev otrokovih pravic kažejo tudi rezultati ankete o kaznovalnih navadah v družini.²⁶ Telesno kazen občasno uporabi 37,1 odstotka, 0,6 odstotka pa pogosto. Velika večina staršev, ki so sodelovali v raziskavi, meni, da ni prav, da se otroke tepe, še posebno ne s pripomočkom (94 odstotkov), vendar jih hkrati 71 odstotkov pove, da je včasih milejše telesno kaznovanje potrebno, na primer udarec po zadnjici, poteg za uho. Starši največkrat telesno kaznujejo otroke, če se grdo vedejo, če uničujejo predmete ali če ogrožajo sebe in druge. V takih primerih otroci dobijo udarec z roko (49 odstotkov), udarec s pripomočkom (palica, pas) 2,5 odstotka, lasanje 8,4 odstotka, 1,8 odstotka vprašanih staršev pa bi v teh primerih otroka polilo z vodo.

Kot smo pokazali, so otrokove pravice zgodovinsko – politično in kulturološko – pogojene in so odraz demokratičnosti družbe. Politika je tista, ki ima ključno vlogo pri ustvarjanju družbene realnosti oziroma pri vzdrževanju družbenega reda. Berger in Luckmann (1988) se ob obravnavi objektivne družbene realnosti osredinjata predvsem na institucije in legitimizacijo institucij. Institucije (državne) imajo zaradi zgodovinskega karakterja kot posledice skupnih oz. deljenih tipizacij vlogo vzdrževanja družbenega reda. Delujejo kohezivno, saj prežemajo

---

²⁶Forum proti telesnemu kaznovanju otroka v družini je v letih 2004 in 2005 med starši opravil anonimno anketo o kaznovalnih navadah v družini.

individualno in kolektivno vedenje. To je razlog, da je potrebno otrokove pravice uokviriti v jasno definirane državne (lokalne) koncepte.

Otrokove pravice pa je potrebno gledati tudi v luči mednarodne politike – obveznost držav do zaščite in varovanja tega področja pa izhaja iz mednarodnih pogodb, ki so skoraj univerzalno sprejete.

Spoštovanje človekovih pravic pomeni osnovno vrednoto vsake sodobne družbe.

5.1 MEDNARODNOPRAVNO VARSTVO OTROKOVIH PRAVIC

Mednarodna skupnost je v preteklih desetletjih, vse od leta 1924 s sprejetjem prve Deklaracije o pravicah otrok in druge deklaracije leta 1959 ter zlasti s sprejetjem Konvencije o otrokovih pravicah leta 1989, storila zgodovinske korake k priznavanju prirojenega dostojanstva in enakih neodtujljivih pravic tudi otrokom. Na osnovi enega od štirih temeljnih načel Konvencije o otrokovih pravicah, da so otrokove koristi temeljno vodilo za vsa ravnanja in vse odločitve v zvezi z otrokom, je mednarodna skupnost razvila dodatne mehanizme za njihovo zaščito.

Parlamentarna skupščina Sveta Evrope, Odbor ministrov Sveta Evrope in drugi organi v okviru mednarodne skupnosti so že v petdesetih letih sprejeli skupne standarde za zaščito otrokovih pravic v Evropi in širše.

Meddržavne pogodbe tipa evropskih konvencij so podlaga za evropski zakonodajni sistem. Med najbolj znanimi in uveljavljenimi je Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah iz leta 1950, ki

med drugim vsebuje tudi mehanizme za nadziranje izvajanja določil, kot je npr. Evropsko sodišče za človekove pravice pri Svetu Evrope.

S konvencijami in pogodbami je mednarodna skupnost zavezala države k ukrepanju ob pojavih zanemarjanja ter čustvenega, telesnega ali psihičnega nasilja nad otrokom. Tudi Evropsko sodišče za človekove pravice je ugotovilo, da predstavlja vsakršno fizično oziroma telesno kaznovanje otrok kršitev otrokovih pravic, zaščitnih s Konvencijo o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah. To velja tudi za družinsko okolje. In ravno družina je najprimernejše okolje za polno, skladno in varno odraščanje.

Poleg konvencij Parlamentarna skupščina Sveta Evrope in Odbor ministrov sprejemata priporočila vladam držav članic, ki pa daje smernice pri urejanju nacionalnih zakonodaj ali upravne prakse. Priporočila niso pravno zavezujoča, države pa so dolžne, v kolikor to od njih zahteva Odbor ministrov, da ga seznanijo z aktivnostmi v zvezi z danimi priporočili.

Mednarodni dokumenti otroka obravnavajo kot družbeno bitje, ki ima pravico do varnosti in vsestranskega razvoja. Prepoznavajo ga kot subjekt, ki je upravičen do posebne skrbi in varstva, istočasno pa ima lastne pravice. Kot poudarjajo nekateri avtorji, predvsem v kontekstu pravice otroka do svobode misli in vesti, ostajajo otrokove pravice sinonim za pravico staršev in so, tako Kodelja (1992, 37), bolj 'zaščitne pravice' kot 'pravice do izbire'. Ker so otrokove pravice tudi človekove pravice, jih brez pomisleka lahko obravnavamo kot sistem vrednot in kulturnega relativizma, tendenca 'zaščitenosti' pred 'izbiro' pa se nakazuje tudi ob preteklih razpravah ob sprejemu evropske ustave. Kot poudarja Kodelja (1992), zaščitenost pred državnim ideoloških aparatom ne ščiti otrok pred morebitno indoktrinacijo staršev. Na tej točki pa bi, v kolikor bi želeli

govoriti o brezpogojni pravici do izbire otrok, padla tudi KOP. Vprašanja političnih pravic se pojavljajo že dlje časa, med njimi vprašanje volilne pravice, pravice izbire bivalnega okolja in staršev, pravice do spolnosti, enakopravnega obravnavanja in pravne varnosti pred zakonom ter celo v povezavi z 'obveznim' šolstvom.

Mednarodni dokumenti otroku priznavajo državljanske, ekonomske, socialne in kulturne pravice.

5.1.1 Poglavitni trendi

Na področju zaščite in uresničevanja koristi otrok (varovanja otrokovih pravic) je eden izmed ciljev Sveta Evrope dvigniti kakovostno raven skrbi za otroke. Poleg številnih zakonskih aktov in institucij, namenjenih varovanju otrokovih pravic, je glavni cilj mednarodne skupnosti, da nacionalno pozornost usmeri na otroke, spremlja njihov napredek in izboljšuje otrokove pravice od politične do socialne zaščite.

Princip dobrih praks se na ravni Evropske unije pogosto uporablja kot osnova za spreminjanje, nadgrajevanje in izboljšanje delovanja na posameznem področju. Tako se tudi na področju otrokovih pravic, predvsem v kontekstu nasilja v družini, v posameznih državah izpostavljajo tisti dobri primeri, ki lahko pripomorejo k izboljšanju njegove obravnave. Tovrstni pristop, torej primerjavo dobrih praks kot osnovo za nadaljnje delovanje v smeri preprečevanja nasilja, se uporablja pri obravnavi različnih problematik na ravni EU. Pred kratkim je Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (v nadaljevanju OVSE) v sodelovanju s Svetom Evrope in OZN izdala Compendium – zbornik dobrih praks s področja človekovih pravic, izobraževanja v šolskem sistemu, vključno z

državljanstvo vzgojo in izobraževanjem za medsebojno spoštovanje ter razumevanje.

Kampanje v imenu zaščite otrokovih pravic potekajo na različnih nivojih in v obsegu, kakršnega v zgodovini mednarodne skupnosti še ni bilo. Poleg dobrih praks je poudarek na informiranju javnosti in politike o pomenu otrokovih pravic in potrebi po zaščiti le-teh.

V okviru Sveta Evrope trenutno poteka več različnih projektov, ki se dotikajo tudi pravic otrok in mladih. Med njimi jih zaradi pomena in razsežnosti nekaj posebej izpostavljam:

- Vsi drugačni – vsi enakopravni,
- Trgovina z ljudmi,
- Ustavimo nasilje nad ženskami,
- Spregovori proti diskriminaciji,
- Gradimo Evropo za otroke in z njimi ipd.

Ravno kampanja Gradimo Evropo za otroke in z njimi je prispevala k zakonski ukinitvi telesnega kaznovanja otrok v večini držav članic in s tem k uvedbi ničelne stopnje tolerance do nasilja nad otroki. Odprava vseh oblik telesnega kaznovanja otrok zahteva oblikovanje pravnega okvira, ki jasno prepoveduje tovrstno kaznovanje in varuje otroke pred vsemi oblikami napada. Junija 2007 je tudi slovenska vlada izrazila pripravljenost po pripravi zakonodaje, ki bo prepovedala oz. pripomogla k odpravi vsakršnega telesnega kaznovanja.

Čeprav je želja mednarodne skupnosti po čim bolj skladni zaščitni zakonodaji, ostaja politika zaščite (otrok) in njihovih pravic v okviru EU raznolika. Sega od uradov varuha človekovih pravic, ki so lahko oblikovani

po švedskem modelu²⁷ oziroma smiselno prilagojeni nacionalni zakonodaji, prek komisij za enake možnosti, enakopravnost oziroma državljske pravice, do nacionalnih komisij za človekove pravice ali komisij za boj proti diskriminaciji. Čeprav so bile (in so ponekod še vedno) otrokove pravice obravnavane kot sekundarne (in ne posebne) v primerjavi s človekovimi pravicami, je že proti koncu sedemdesetih let obstajala težnja po oblikovanju posebnega organa za promocijo in zaščito otrokovih pravic.

5.2 VARUH OTROKOVIH PRAVIC

Bolj kot na splošno nacionalno zakonodajo s področja varovanja otrokovih pravic smo se osredinili na sisteme varovanja v okviru posebnih organov – ombudsmanov. Precejšnje število držav je varuha otrokovih pravic že vzpostavilo kot neodvisen organ. Pri tem so imele pomembno vlogo Konvencija o otrokovih pravicah in politične sile znotraj samih držav. Urade varuha so ustanovile vladne službe (Norveška), parlamenti (Švedska), ministrstva (Danska) ali pa delujejo v okviru nevladnih organizacij.

Večina obstoječih varuhov otrokovih pravic se razlikuje od tradicionalnega koncepta varuha človekovih pravic. Medtem ko je tradicionalna vloga varuhov omejena na podajanje mnenj v zvezi s spori med posameznikom in državo z namenom, da bi zagotovili pravilnost postopkov, pravil in zakonskih predpisov, pri čemer ne morejo v formalnopravnem smislu odločati o primeru. Vloga varuhov otrokovih pravic naj bi bila aktivnejša,

---

²⁷Švedski oziroma skandinavski model ombudsmana daje varuhu široke pristojnosti. V svoj pravni red ga je smiselno implementirala Republika Slovenija z Zakonom o varuhu človekovih pravic.

npr. z iskanjem sprememb navad fizičnega kaznovanja otrok ali z opozarjanjem na otrokove potrebe pri analizi javne porabe, ki je namenjena otrokom (Božič 1998: 10–11).

Norveška je prva država na svetu, ki je leta 1981 vzpostavila varuha otrokovih pravic, čigar evalvacija je pokazala zelo pozitivne rezultate. Zato smo Norveško, kljub temu da ni članica Evropske unije, uvrstili v primerjalni pregled držav, kot je razvidno v nadaljevanju. V naslednjih letih je bil varuh otrokovih pravic ustanovljen v celi vrsti evropskih držav kot npr. na Danskem, Finskem, Švedskem, v Avstriji itd.

5.2.1 Primerjalni pregled v Evropski uniji

5.2.1.1 Države, ki imajo posebnega varuha za otrokove pravice

- Norveška²⁸

Leta 1981 je norveški parlament sprejel zakon The Commissioner for Children Act, s katerim je bil ustanovljen prvi ombudsman – varuh otrokovih pravic na svetu. Varuh otrokovih pravic je bil odgovor na mladoletno prestopništvo, ki je bilo do tedaj obravnavano skladno s splošno veljavno kazensko zakonodajo; otroci so bili obravnavani kot 'majhni odrasli'. Priznanje drugačnih potreb otrok, enakovredno obravnavanje otroka kot posameznika in ustrezno vrednotenje otroštva so vodili k oblikovanju nove zakonodaje, ki je temeljila na težnjah po postopnem razvoju otroka. Otrok pridobiva odgovornost v različnih stopnjah razvoja. Imenovanje varuha otrokovih pravic je bilo rezultat

---

²⁸Povzeto po Šinkovec Jurij, Raziskovalna naloga: Varuh za otrokove pravice, Državni zbor Republike Slovenije, 2000, in Malfrid Grude Flekkoy, The Norwegian Commissioner (Ombudsman) for Children: Practical experiences and future goal, Ombudsman for Children, Acco Leuven/Amersfoort, 1989, str. 119–132.

dolgotrajnega iskanja novih možnosti za zaščito pravic in koristi otrok na Norveškem.

Varuha imenuje kralj za dobo štirih let. Imenuje tudi poroto, ki ima svetovalno funkcijo. Varuh otrokovih pravic deluje v okviru Ministrstva za otroke in družinske zadeve, vendar je pri svojem delu samostojen. Nudi tudi 24-urno (telefonsko) pomoč za otroke in mladostnike.

Varuh daje nasvete in je zagovornik otrok na vseh področjih prava z izjemo družinskih konfliktov in primerov, ki so že v postopku pred sodiščem. Poleg tega ima vlogo zastopnika otrok v javnosti in zagotavlja spoštovanje njihovih interesov in koristi. Urad varuha pri delu sodeluje s političnimi strankami, ministrstvi, lokalnimi oblastmi, mediji in nevladnimi organizacijami.

Njegova neodvisnost se odraža v odnosih z institucijami, saj je varuhova pravica in dolžnost, da opozarja na nepravilno delovanje katerekoli službe ali osebe, ki ne deluje v skladu s spoštovanjem pravic otroka. Po lastni presoji lahko izbere najučinkovitejši način za reševanje posameznih primerov. Lahko apelira na člane vlade in parlamenta, svoje mnenje lahko pošlje tudi lokalnim oblastem, šolskim ustanovam, nevladnim organizacijam oziroma lahko z njim seznanj javnost. Varuh pri svojem delu sledi koristi otroka in ni pristojen za 'pomoč' ostalim ljudem. Varuh otrokovih pravic obravnava na lastno pobudo ali na pobudo drugega tudi individualne primere. Pobudo lahko vložijo vsakdo, ki pa mora razložiti vzroke zanjo, dati mora dodatne informacije in dokumentacijo, ki bi lahko bila v pomoč pri postopku. Če se pobuda nanaša na konkretnega otroka in je ta ni vložil sam, mora varuh pred začetkom postopka pridobiti njegovo soglasje ali soglasje njegovega zakonitega zastopnika, kadar otrok ni sposoben sam izraziti svoje volje. Varuh pa lahko začne postopek tudi brez soglasij, ko je zaradi narave primera postopek nujen. Če po oceni varuha ni osnove za začetek postopka, ker ni kršitve otrokovih pravic ali je

bil problem že rešen, pobudo zavrne. Na sklep o zavrnitvi ni pritožbe, pobudnik pa mora biti obvešččen o razlogih zavrnitve.

Varuh otrokovih pravic ima prost dostop do vseh institucij, katerih delovanje je povezano z otroki. Vsaka od njih mu je dolžna posredovati informacije, ki so potrebne za potek postopka. O zadevah s svojega področja podaja varuh otrokovih pravic mnenja, za katera sam odloči, na koga jih bo naslovil.

Pomembno je tudi njegovo delovanje na področju razvojnih dejavnikov v družbi. Tako vpliva na prakso obravnave posamezne kršitve otrokove pravice in na spremembo zakonodaje.

- Švedska²⁹

Švedska je dobila svojega varuha otrokovih pravic leta 1993 s sprejetjem posebnega zakona The Children's Ombudsman Act. Vprašanje ustanovitve je bilo v švedskem parlamentu predmet razprav vse od osemdesetih let, odločilen dejavnik pa je bila ratifikacija KOP leta 1990. Varuh je imenovan za dobo šestih let, v njegovem uradu je 25 zaposlenih, pridružen pa mu je še šestčlanski svet kot posvetovalno telo. Tega imenuje vlada, vodi pa ga varuh otrokovih pravic. Varuh je financiran iz javnega proračuna in del sredstev za izvajanje dejavnosti pa pridobiva tudi na trgu. Vladi vsako leto odda poročilo. Pri svojem delu je neodvisen. Varuh otrokovih pravic na Švedskem ne varuje otrokovih pravic v individualnih primerih kršitev, torej ne rešuje konkretnih pobud in pritožb. Nastopa kot zastopnik otrok na nacionalni ravni. Pri svojem delu sledi trem temeljnim načelom: spoštovanje KOP, pomoč otrokom in mladostnikom v težavah in zagotavljanje pravice mladih do sodelovanja pri odločanju. Njegove pristojnosti so tudi v nadzoru lokalnih oblasti, ki morajo dosledno spoštovati izvajanje KOP. Ena izmed pglavitnih nalog varuha otrokovih

---

²⁹Povzeto po Šinkovec Jurij, Raziskovalna naloga: Varuh za otrokove pravice, Državni zbor Republike Slovenije, 2000, in na podlagi predstavitev dela ombudsmanke za otroke Lene Nyberg pododboru Parlamentarne skupščine sveta Evrope za otrokove pravice maja 2006 v Stockholmu.

pravic na Švedskem je zastopanje otrok in mladostnikov ter posredovanje njihovih mnenj javnosti. V primeru slabega ravnanja z osebo do 18 let, mora o tem takoj obvestiti pristojni organ socialnega skrbstva.

Varuh ima pravico predlagati spremembe zakonodaje, daje mnenja o vprašanjih, ki zadevajo interese, koristi in pravice otrok. Pomembno je sodelovanje v javnih razpravah in s tem oblikovanje javnega mnenja ter vplivanje na poglede politikov in drugih, ki odločajo o vprašanjih, ki zadevajo mladostnike. Na tem področju ima varuh avtoriteto. Varuh nima moči nadziranja organov, ki skrbijo za koristi otrok. Varuh otrokovih pravic tesno sodeluje z drugimi javnimi službami in organizacijami (posebej v okviru sistema javnega zdravstva in šolstva), ki se ukvarjajo z problematiko otrokovih pravic. Dobro sodelovanje poteka tudi z varuhom človekovih pravic in švedsko kraljico.

Bistvena platforma je: »Najpomembnejša je otroška perspektiva odločitve.«

- *Finska*³⁰

Finska ima svojega varuha otrokovih pravic od leta 1981. Deluje v okviru nevladne organizacije Manerheim League for Child Welfare, ki je bila ustanovljena že leta 1920. Pri svojem delu sledi določbam KOP in spremlja doslednost pri njihovem spoštovanju na različnih področjih.

Glavna varuhova naloga je nuditi pravno in drugo pomoč otrokom in mladostnikom, vključno s svetovanjem in zastopanjem v pravnih postopkih. Finski varuh otrokovih pravic zastopa otroke v individualnih primerih in v njihovem imenu. Njegov način dela ne presega pomoči otrokom glede posameznih kršitev njihovih pravic.

Nima pravice do vpogleda v potrebne dokumente in pravice, da bi sprožil postopek brez pobude otroka. Lahko pa primere kršitev prepusti

---

³⁰Povzeto po Božič, S., *Diplomska naloga: Uveljavljanje otrokovih pravic*, Pravna fakulteta, Ljubljana, 1998, str. 15–17.

ombudsmanu ali Ministrstvu za pravosodje. Če gre za posebno hude kršitve otrokovih pravic, lahko varuh sproži postopek pred Evropsko komisijo za človekove pravice. Največ problemov, s katerimi se ukvarja, se nanaša na kršitve otrokovih pravic v šolah, na nasilje nad njimi, na spolne zlorabe ... Varuh otrokovih pravic lahko s predlogi sodeluje tudi pri spremembi zakonodaje v zvezi s problematiko otrokovih pravic. Institucijam, ki se pri delu srečujejo z vprašanji otrokove koristi, pomaga z informacijami in nasveti. Sredstva za svoje delo dobi iz proračuna, manjši del pa predstavljajo prispevki iz drugih virov, predvsem na humanitarni bazi.

Kot del nevladne organizacije varuh otrokovih pravic nima velike formalne moči niti avtoritete, kot bi jo imel v okviru parlamenta ali vladnih služb. Zato je pomembno sodelovanje z mednarodnimi organizacijami in drugimi organizacijskimi oblikami, ki varujejo otrokove pravice. Varuh je član Evropske mreže varuhov otrokovih pravic, ki deluje v okviru Unicefa³¹, Finsko pa zastopa tudi v mednarodni organizaciji ECPAT.³²

- *Avstrija*³³

Varuh otrokovih pravic deluje v Avstriji od leta 1991 v okviru Ministrstva za okolje, mladino in družino, kateremu tudi formalno odgovarja. Financira se iz državnega proračuna. Letna poročila, ki so javno objavljena, mora predložiti vladi. V uradu je zaposlen en varuh. Kljub temu da ni finančno in politično neodvisen, na formalni ravni vseeno opravlja kontrolo vladnih teles, ki ne ravnajo v skladu s koristjo otroka.

Varuh ne varuje otrokovih pravic v konkretnih primerih, prizadeva pa si za večje spoštovanje in upoštevanje njihovih koristi, interesov in pravic v sodnih ter upravnih postopkih. Spremlja delo vlade na področju varovanja

---

³¹The Unicef European Network of Ombudspersons of Children.

³²The Global Network to End Child Prostitution, Child Pornography and the Trafficking of Children for Sexual Purposes.

³³Povzeto po Šinkovec, J., Raziskovalna naloga: Varuh za otrokove pravice, Državni zbor Republike Slovenije, 2000 in Landsown G., 1997, str. 14–16.

otrokovih koristi, podaja mnenja k predlogom področne zakonodaje, opozarja na potrebe po spremembah pozitivnega prava v Avstriji in skrbi za osveščanje javnosti o otrokovih pravicah. Pomembno je tudi seznanjanje otrok z njihovimi pravicami. Varuh nudi telefonsko svetovanje za otroke in mladostnike. Gre za t. i. 'rdeči telefon', ki je postal mladim do osemnajstega leta znan vir informacij, uporabljajo pa ga tudi starši.

Nacionalni varuh koordinira delo devetih regionalnih (deželnih) varuhov in pospešuje sodelovanje drugih institucij, ki delujejo na tem področju.

Regionalni varuhi so bili vzpostavljeni med leti 1989 in 1995 na osnovi zakona The Child welfare Act. Njihova organizacijska sestava, način financiranja, pooblastila in naloge se razlikujejo, vendar imajo vsi značaj vladnih služb, okviri nalog pa so začrtani z nacionalno zakonodajo. Regionalna narava jim omogoča neodvisnost v razmerju s političnimi silami na državnem nivoju. Letna poročila oddajo deželnim oblastem, te pa jih posredujejo določenim državnim službam. Financirani so iz javnih sredstev.

Regionalni varuhi otrokovih pravic nudijo pomoč otrokom pri posameznih kršitvah pravic, varujejo pa jih tudi na splošni ravni. V nekaterih deželah lahko varuh v imenu otroka ali družine nastopa na sodišču, v upravnih ali drugih organih in ima velik vpliv v sodnih in upravnih postopkih, ima pa tudi prost dostop do vseh organov odločanja. Regionalni varuhi otrokom nudijo svetovanje in pravno pomoč, ko gre za vprašanja otrokove koristi, z nasveti pomagajo njihovim zakonitim zastopnikom. Pri konkretni kršitvi otrokove pravice ne ukrepajo brez soglasja otroka in tistih, ki jih problem zadeva. Zaupnost podatkov je zagotovljena. Tudi regionalni varuhi otrokovih pravic skrbijo za osveščanje otrok in širše javnosti o določilih KOP s pomočjo izobraževalnih programov. Poleg tega so regionalni varuhi tudi posredniki med starši, šolami in službami socialnega skrbstva na eni strani ter otroki in mladostniki na drugi. Nadalje vrednotijo predpise s področja varovanja otrokovih koristi in dajejo predloge za izboljšanje

pogojev, v katerih otroci živijo. Regionalni varuhi so ustanovili tudi svojo komisijo z namenom, da si izmenjavajo informacije in izkušnje.

Posebni varuhi otrokovih pravic delujejo tudi v večjih avstrijskih mestih.

Tudi oni varujejo interese otrok v posameznih primerih in na splošni ravni.

Avstrija je z vsemi varuhi vzpostavila mrežo varovanja otrokovih pravic.

- *Francija*³⁴

Francija je 6. marca 2000 sprejela zakon³⁵, s katerim je ustanovila varuha človekovih pravic za otroke 'défenseur des enfants'. Njegova naloga je, da varuje in promovira pravice otrok, ki jih določajo zakoni ali mednarodni sporazumi, ki jih je Francija ratificirala. Ima status neodvisne državne institucije, ki mu omogoča, da neodvisno deluje in posreduje, kadar so ogrožene pravice otrok. Neodvisen je tudi v tem, da mu nihče ne sme podajati nobenih navodil, ker ga varuje imuniteta. Imenuje ga predsednik republike z dekretom za šestletni mandat, ki ni ponovljiv.

Njegove naloge so:

- obravnavanje in reševanje posameznih pritožb, kjer varuh obravnava primere, v katerih naj bi bile kršene pravice otrok, teh zadev oz. pritožb pa pristojni subjekti s področja sociale, medicine, šolstva ali pravosodja idr. niso ustrezno rešili;

- predlaganje sprememb zakonodaje, drugih predpisov in postopkov, da bi se odpravile administrativne ali druge systemske ovire ter napake pri uresničevanju otrokovih pravic;

- pravica do svetovanja in podajanja mnenja o vseh predlogih zakonov, ki vplivajo na otroke;

- izobraževanje in informiranje o pravicah otrok.

---

³⁴Povzeto po Križaj, M., Raziskovalna naloga: Varuh otrokovih pravic, Državni zbor Republike Slovenije, 2008.

³⁵Loi instituant un Défenseur des enfants.

Varuh vsako leto ob mednarodnem dnevu otroka³⁶ predloži predsedniku republike in parlamentu poročilo o letnih aktivnostih in priporočila, ki naj v okviru zakonodaje pripomorejo k izboljšanju pravic otrok.

Varuh deluje na podlagi pritožbe ali na lastno pobudo, če niso bile spoštovane otrokove pravice. Pritožbo lahko vložijo otroci, starši, zakoniti zastopniki, drugi člani družine pa tudi združenja na področju otrokovih pravic, socialne in medicinske službe ter poslanci. Zadeva pa lahko vključuje osebe javnega prava, zasebnih organizacij in institucij. Varuh ne sme posegati v pristojnosti socialnih in pravosodnih organov, njegovo sodelovanje z njimi pa gre v smeri medinstitucionalne mediacije in priporočil. Prav tako ne more posredovati v postopkih pred pravosodnimi organi ali v že razsojenih zadevah, vendar pa lahko najvišje državne tožilce opozarja na nepravilnosti v sodstvu, ki škodujejo interesom otroka. Pristojen je, da od fizičnih in pravnih oseb zahteva, da izpolnijo pravnomočne izvršljive sodbe in jim za to določi rok. Če tega ne storijo, o tem objavi posebno poročilo v uradnem listu.

Varuh si prizadeva za učinkovito reševanje pritožb: vsaka vloga je prebrana najkasneje v štiriindvajsetih urah, v katerih t. i. bralna komisija določi režim reševanja: takojšen, običajen ali kot omembe vredno situacijo, ki jo posebej spremljajo v vsem času reševanja. Če se pritožba ne rešuje pod oznako 'takojšnje', jo naslednji dan obravnava komisija za evalvacijo, ki prouči zadevo in določi vrsto ter cilje obravnave. Pred tem lahko zahteva mnenje pravne službe. Če zadeve ne odstopijo drugemu organu z natančno obrazložitvijo, zakaj varuh ni najbolj primeren naslov, jo obravnava služba za pritožbe, ki je sestavljena interdisciplinarno (pravniki, socialni delavci, psihologi) in ki opravi potrebno preiskavo.

---

³⁶20. november.

- *Irska*³⁷

Irska je zakon o varuhu otrokovih pravic (Ombudsman for Children Act) sprejela leta 2002, prvi varuh pa je bil imenovan marca leta 2004. Imenuje ga predsednik republike na predlog predsednika parlamenta za obdobje 6 let z možnostjo enkratnega ponovnega imenovanja. Pri opravljanju svojih nalog je neodvisen. V uradu varuha je trenutno 13 zaposlenih.

Na splošno lahko rečemo, da varuh skrbi za pravice in za dobrobit otrok. Njegove naloge so:

- skrb za pravice otrok – vladi svetuje pri oblikovanju in usklajevanju politike, ki se nanaša na otroke; spodbuja javne organe, šole in bolnišnice, da oblikujejo politiko, prakse in postopke, ki varujejo in razvijajo pravice otrok; zbira informacije in ozavešča otroke ter širšo javnost o pravicah in blaginji otrok itd., v ta namen pa ustanovi strukture oz. postopke, po katerih se redno posvetuje s skupinami ali organizacijami otrok, za katere meni, da so reprezentativne;

- opravljanje raziskav in oblikovanje politik – varuh lahko opravi, podpre ali objavi vsako raziskavo, ki se nanaša na pravice in koristi otrok; na svojo pobudo ali na prošnjo ministra svetuje vladi ali ministru o katerikoli zadevi, ki se nanaša na pravice in dobrobit otrok, kar vključuje tudi možne učinke katerekoli predloga zakona na otroke;

- reševanje pritožb – varuh rešuje pritožbe zoper dejanja oz. postopke javnih organov, šol in nekaterih bolnišnic (*voluntary hospitals*), če dejanje je ali bi lahko negativno vplivalo na otroka, če je bilo opravljeno brez pravega pooblastila na podlagi nerelevantnih razlogov kot rezultat malomarnosti, če je bilo osnovano na napačni ali nepopolni informaciji ali je bilo neupravičeno diskriminatorno ali če je bilo sicer nepošteno ali nerazumno.

---

³⁷Povzeto po Križaj, M., Raziskovalna naloga: Varuh otrokovih pravic, Državni zbor Republike Slovenije, 2008.

Varuh deluje na podlagi pritožbe (otroka ali njegovih zastopnikov) ali pa če se mu glede na vse okoliščine zdi upravičeno, da uvede preiskavo. Varuh ne posreduje, če je zadeva že v postopku ali je že bila obravnavana pred sodiščem, če ima otrok po drugem zakonu pravico, da sproži pritožbo pred sodiščem, če se zadeva nanaša na zaposlovanje ali imenovanje osebja, če se nanaša na pogodbe o storitvi ali o zaposlovanju, pa tudi, kadar se tiče zadev v zvezi z azilom, imigracijo, naturalizacijo in z državljanstvom. Prav tako so izključene zadeve v zvezi z zapori in prostori za pridržanje (ne pa tudi v zvezi vzgojnimi zavodi – *children detention schools*), zadeve, ki so povezane z izpitnimi rezultati, in pa zadeve, ki so starejše od dveh let.

Velika večina primerov je razrešena že v fazi predhodne obravnave, tako da poglobljena obravnava pogosto niti ni potrebna. Na koncu preiskave varuh na organ naslovi priporočilo, če meni, da bi moral postopati drugače, in določi rok za njegovo uveljavitev. O zelo redkih primerih pa pripravi posebno poročilo za parlament.

- *Malta*³⁸

Malta je svoj zakon o varuhu otrokovih pravic Commissioner for Children Act sprejela leta 2003 z namenom, da poveča blaginjo otrok in spoštovanje KOP ter drugih pogodb in sporazumov, ki se nanašajo na otroka. V uradu so zaposlene tri osebe.

Varuha imenuje predsednik vlade po posvetovanju s parlamentarnim odborom za socialne zadeve. Mandat traja tri leta z možnostjo ponovnega imenovanja. Zakon določa, da je varuh neodvisen pri opravljanju svojih nalog in da mu nihče ne more dajati nobenih navodil.

---

³⁸Povzeto po Zakonu o varuhu otrokovih pravic, po spletni strani The Ombudsman for Children's Office in po Križaj, M., Raziskovalna naloga: Varuh otrokovih pravic, Državni zbor Republike Slovenije, 2008.

Pri delu mu pomaga svet za otroke (*Council for Children*). Predseduje mu varuh, v njem pa je še šest drugih članov, ki jih imenujejo različni ministri (za družino, za zdravje, za izobraževanje, notranji in pravosodni minister). Svet lahko k delu pritegne še sedem oseb, ki najbolje predstavljajo otroke in njihove pravice. Ti naj bodo po možnosti otroci ali pa osebe, ki se ukvarjajo s pravicami otrok. Svet se sestaja vsaj vsake tri mesece. Njegova naloga je, da varuhu svetuje in pomaga ter da spremlja uresničevanje obveznosti, ki izhajajo iz mednarodnih pogodb o pravicah otrok, ki jih je Malta ratificirala.

Naloge varuha so predvsem naslednje:

- skrbi za pravice in interese otrok;
- skrbi, da imajo otroci možnost izraziti svoje mnenje in da je njihovo mnenje upoštevano;
- skrbi za ohranjanje oz. obstoj družine;
- zavzema se za pomoč staršem pri vzgoji otrok;
- zavzema se za razvijanje alternativnih oblik skrbi za otroke, zlasti za rejništvo in posvojitve, kadar je potrebno;
- prizadeva si, da ministrstva, lokalni in drugi javni organi, prostovoljne in javne organizacije spoštujejo pravice in koristi otrok, kadar sprejemajo odločitve ali politiko, ki vplivajo na otroke;
- prizadeva si za višje standarde zdravstvenih, vzgojnih in socialnih storitev, za višje standarde objektov in naprav za prosti čas, igro in rekreacijo;
- prizadeva si, da pristojni organi sprejmejo vse ukrepe, da se preprečita ali odpravita revščina in socialna izločitev otrok.

Varuh preiskavo začne na pisno pritožbo ali po lastni presoji. Preiskave pa ne začne o določenih posameznih sporih med otrokom in njegovimi starši oz. skrbniki, o sporih med starši in skrbniki, o zadevah v zvezi z roditeljsko pravico, prav tako pa tudi ne o katerikoli zadevi, ki je v pristojnosti sodišča ali razsodišča, ustanovljenega z zakonom. O tem obvesti pritožnika in

takšna varuhova odločitev je dokončna. Pritožniku lahko tudi svetuje, kakšno pravno pot naj uporabi.

O vsaki formalni preiskavi varuh pripravi in objavi poročilo in tudi priporočila, če je to potrebno, Pri tem varuje identiteto osebe, na katero se zadeva nanaša. V postopku preiskave ima varuh pravico dostopati do dokumentov, pridobivati informacije in pozivati osebe, da podajo ustno izjavo.

Kadar koli se mu zdi potrebno, lahko opravi ali naroči analizo, kako na otroke vplivajo učinki odločitev ali predlogov politike. Tako analizo lahko tudi objavi.

Varuh pristojnemu ministru vsako leto odda poročilo, ki vsebuje poročilo o letnih aktivnostih, splošen opis stanja otrok na Malti in pregled okoliščin, ki so nanje vplivale, priporočila za zakonodajo, predpise ali politiko. Minister predloži parlamentu poročilo v določenem roku.

- *Poljska*³⁹

Na Poljskem varuha otrokovih pravic predvideva že ustava, zakon Law of 6 January 2000 on the Ombudsman for Children pa je bil sprejet leta 2000. Imenuje ga predsednik Sejma v soglasju s Senatom, in sicer na predlog predsednika Sejma, Senata ali vsaj 15 poslancev oz. senatorjev. Pri opravljanju svojih dejavnosti je neodvisen od drugih državnih organov – v skladu z zakonom odgovarja le Sejmu. Imenovan je za dobo 5 let in ima možnost enkratnega ponovnega imenovanja. Varuje ga imuniteta.

Njegova naloga je, da varuje pravice otrok, ki jih določajo poljska ustava, KOP in drugi predpisi, pri čemer spoštuje odgovornosti, pravice in dolžnosti staršev. Pri opravljanju nalog ga vodi načelo spoštovanja koristi otroka, poleg tega mora upoštevati dejstvo, da je družina naravno okolje za otrokov razvoj. Sprejema ukrepe, predvidene z zakonom, da se

---

³⁹Povzeto po Križaj, M., Raziskovalna naloga: Varuh otrokovih pravic, Državni zbor Republike Slovenije, 2008.

zagotovi otrokov celovit in harmoničen razvoj, pri čemer spoštuje otrokovo dostojanstvo. Zakon določa, da varuh posebno skrb in pomoč namenja otrokom s posebnimi potrebami.

Varuh ukrepa na svojo pobudo, pri tem pa zlasti upošteva informacije, ki kažejo na kršitev pravic ali koristi otroka. Pri tem lahko od javnih organov, organizacij in institucij zahteva pojasnila, potrebne informacije, opravi lahko tudi pregled njihovih dokumentov vključno s tistimi, ki vsebujejo osebne podatke. Ima pravico, da od drugih organov, vključno z varuhom državljskih pravic, organizacij in institucij zahteva, da v okviru svojih pristojnosti ukrepajo v korist otroka. Varuh rešuje tudi zadeve, ki jih nanj naslovi varuh državljskih pravic. Na že navedene subjekte lahko varuh naslovi poročilo in ukrepe, ki so namenjeni za zagotovitev učinkovitega varstva pravic in koristi otroka ali za zagotovitev racionalizacije postopkov, ki se nanje nanašajo. Lahko pa izrazi zahtevo, da predlagajo ustrezno zakonodajo, izdajo ali spremenijo druge predpise. Kadar varuh na te subjekte naslovi take ukrepe, imajo dolžnost, da se v tridesetih dneh do njih opredelijo.

Varuh Sejmu in Senatu letno poroča o svojih dejavnostih in stanju spoštovanja otrokovih pravic. Informacije varuha so javne.

- *Grčija*⁴⁰

V okviru varuha človekovih pravic je grški parlament z zakonom leta 2003 ustanovil namestnika varuha človekovih pravic za otroke – Children's Ombudsman. Na to mesto je imenovana oseba z ugledom, ki ima boljše znanstvene kvalifikacije in uživa široko družbeno sprejemljivost. Varuh človekovih pravic, kakor tudi njegovih pet namestnikov, ima imuniteto⁴¹.

---

⁴⁰Povzeto po www.crin.org.

⁴¹Imuniteta velja za mnenje ali dejanje, ki je storjeno pri opravljanju svojih nalog. Pregon je dovoljen le na podlagi obtožbe za obrekovanje ali kršitev zaupnosti.

V preteklih letih se je vloga varuha otrokovih pravic močno okrepila, kar je razvidno tudi iz povečanega števila pritožb na omenjeni organ⁴². Največ (38 %) jih je bilo s področja šolstva, sledila so naslednja področja:

- družina in dobro počutje otrok,
- zlorabe in zanemarjanje otrok,
- pogoji policijskega pridržanja, zaščite in splošnega obravnavanja priseljencev ter beguncev mladoletnikov,
- družinski odnosi, skrbništvo in vprašanja komuniciranja,
- delovanje javnih zavodov.

Varuh ukrepa na podlagi pobude oziroma pritožbe, lahko pa tudi na lastno iniciativo. Pritožbo, podano zoper posameznika (fizično osebo) obravnava le v primeru, ko gre za kršitve pravic otroka. V tem primeru je dolžan sprejeti vse potrebne ukrepe za zaščito otroka. »Varnostne« ukrepe predlaga tudi v primerih, ko zasebna ustanova krši otrokove pravice.

Varuh nad vlado, ministri in namestniki ministrov nima pristojnosti za dejanja, ki se nanašajo na njihove politične funkcije, zunanjo in varnostno politiko države, verskimi subjekti javnega prava, sodnimi organi.

Po podatkih, ki so povzeti po ENOC, imajo v okviru Evropske unije posebne varuhe otrokovih pravic še Nizozemska, Španija, Ciper in Litva. V Združenem kraljestvu imajo varuha otrokovih pravic v Walesu in na Škotskem. Na lokalni ravni imajo posebnega varuha otrokovih pravic poleg Avstrije tudi v Belgiji (Flamci in Valonci posebej) in Španiji (npr. Katalonija, Madrid).

---

⁴²Po podatkih v poročila Greek Ombudsman for Children's Rights Summary of Activities 2006–2007 se je v letih 2006–2007 število pritožb povečalo za 20 %.

5.2.1.2 Države, ki nimajo posebnega varuha za otrokove pravice

- *Danska*⁴³

Danska nima posebnega varuha otrokovih pravic, od leta 1995 pa na področju otrokovih pravic deluje Nacionalni svet za otrokove pravice National Council for Children`s Rights, ki je osnovan v okviru Ministrstva za socialne zadeve. Nastal je z odločitvijo parlamenta in je formalno neodvisen od vlade. KOP ni okvir za njegovo delovanje. Svet ima sedem članov, od katerih tri imenuje minister za socialne zadeve. Svet se financira iz javnega proračuna pa tudi s privatnimi sredstvi za posebne projekte.

Vzpostavlja neposredne svetovalne stike z otroki različnih socialnih in starostnih skupin, z njihovimi mnenji ter izkušnjami pa seznanja vlado.

Vlada se formalno ni dolžna posvetovati z svetom, vendar pa slednji spodbuja debate in opozarja na kršitve otrokovih pravic v zakonodaji in upravni praksi. Svet je uvedel sistem posvetovanja z otroki ob sodelovanju šol, ki spominja na sistem 'otroškega parlamenta', kakršnega pozna Slovenija.

- *Nemčija*⁴⁴

Nemčija je razvila svoj model z ustanovitvijo posebne Komisije za otroške zadeve Kinder Kommission leta 1987. Ustanovitelji so bili predsednik Bundestaga in poslanske skupine. Komisija je povezana s Komisijo za ženske in mladino ter s Komisijo za družinske zadeve in starejše državljane, katerima svetuje pri delu. V Komisiji za otroške zadeve so zastopane vse poslanske skupine, kar v praksi pomeni, da jo sestavljajo štirje parlamentarci oz. 'komisionarji'. Komisija ne more delovati brez

---

⁴³Povzeto po Šinkovec, J., Raziskovalna naloga: Varuh za otrokove pravice, Državni zbor Republike Slovenije, 2000.

⁴⁴Povzeto po Šinkovec, J., Raziskovalna naloga: Varuh za otrokove pravice, Državni zbor Republike Slovenije, 2000.

soglasja vseh štirih članov. Pravni status komisije ni definiran, je pa njeno delo znotraj Bundestaga usmerjeno v zastopanje interesov otrok v parlamentu in zunaj njega. Gre za širok spekter področij od cestne varnosti in varstva okolja do vpliva, ki ga ima oglaševanje itd. Komisija spremlja učinke vseh zveznih pravnih in političnih ukrepov s področja koristi in interesov otrok in v zvezi s tem predlaga potrebne spremembe. Podlaga za njeno delovanje je izvajanje KOP o pravicah otrok.

- *Latvija*⁴⁵

Zakon o varuhu človekovih pravic je bil sprejet aprila leta 2006, veljati pa je začel leta 2007. Takrat je bil v okviru varuha človekovih pravic vzpostavljen tudi Oddelek za zaščito otrokovih pravic⁴⁶. Njegove naloge so zagotavljanje usposabljanja in izobraževanja o pravicah otrok, raziskave s tega področja, neposredno delo z otroki, delo v partnerstvu z organizacijami in delo z mediji.

- *Luksemburg*⁴⁷

Julija 2002 je bil z zakonom oblikovan Luksemburški odbor za otrokove pravice⁴⁸. Cilj odbora je spodbujanje in varstvo otrokovih pravic v skladu z določili KOP. Predsednik nosi naziv varuh otrokovih pravic.

Pri izvajanju svojih nalog ima ORK zlasti pravico:

- analizirati predpise, sprejete za varovanje in spodbujanje otrokovih pravic;
- podati svoje mnenje o zakonih in predpisih v zvezi s pravicami otrok;
- predložiti vladi letno poročilo o razmerah s področja otrokovih pravic in o svojih dejavnostih;

---

⁴⁵Povzeto po www.crin.org.

⁴⁶Child's Rights Protection Department.

⁴⁷Povzeto po www.crin.org.

⁴⁸Ombuds-Comité fir d'Rechter vum Kand (ORK).

- do spodbujanja otrok pri njihovi svobodi izražanja in njihovem aktivnem sodelovanju pri vprašanjih v zvezi z njimi;
- proučiti razmere, v katerih otrokove pravice niso spoštovane, in dati priporočila za odpravo teh razmer;
- do prejemanja informacij in pritožb v zvezi s kaznivimi dejanji zoper otroke;
- skrbeti za celostno promocijo otrokovih pravic z zagotavljanjem boljše zaščite njihovih pravic in interesov.

Odbor je pri opravljanju nalog popolnoma nevtralen in neodvisen. Vse informacije o posameznih primerih ali primerih, ki jih dobi pri opravljanju svojih nalog, so predmet poslovne skrivnosti. Člani ORK nimajo pristojnosti posredovanja v tekočih pravnih postopkih. Pri izvajanju svojih nalog in v mejah, določenih z zakoni in drugimi predpisi, lahko člani ORK prosto vstopijo v katero koli gradnjo javne ali zasebne institucije, ki se ukvarja z dejavnostmi, ki vključujejo otroke. Člani ORK imajo pravico zahtevati kakršne koli informacije, dokaze ali dokument z izjemo tistih, ki so pod zaščito zdravniške molčečnosti ali druge poslovne skrivnosti.

ORK je sestavljen iz šestih članov, ki jih imenuje veliki 'vojvoda', med katerimi so predsednik in podpredsednika izbrani z enako zastopanost obeh spolov. Njihov mandat traja pet let z možnostjo enkratne ponovitve. Odbor se v celoti financira iz proračuna.

Varuh človekovih pravic prek namestnika oziroma posebnega oddelka opravlja naloge posebnega varuha v Sloveniji, v Bolgariji, na Češkem, v Estoniji, na Madžarskem, na Portugalskem, v Romuniji, v Italiji in na Slovaškem.

5.3 ZAKONODAJNI VIDIK VAROVANJA OTROKOVIH PRAVIC V SLOVENIJI

Slovenija je z Zakonom o ratifikaciji evropske konvencije o uresničevanju otrokovih pravic (MEKUOP), ki jo je sprejel Svet Evrope leta 1996, sprejela odgovornost, da pristopi k politiki krepitev procesnega položaja otroka v uradnih postopkih, istočasno pa se je zavezala k ustanavljanju organov, ki naj predlagajo zakonodajne spremembe v korist promocije in utrjevanja otrokovih pravic, oblikujejo stališča do drugih zakonodajnih predlogov, ki zadevajo otrokove pravice, o uresničevanju otrokovih pravic obveščajo medije, javnost, posameznike in organe, ki jih zadevajo vprašanja otrokovih pravic, pridobivajo stališča otrok in otrokom posredujejo pomembne informacije.

Med razlogi za še vedno generalno nizko stopnjo spoštovanja otrokovih pravic Flekkoy (1989) navaja, da so le-te:

- v zakonodajah držav večinoma zgolj posredno določene (kot korelat dolžnosti državnih organov, staršev ali skrbnikov);
- pogojne (nekatero pravice so otrokom dostopne le pod pogojem, da jih zanje pridobijo starši);
- neobstoječe (čeprav so enake pravice nedvoumno priznane odraslim).

Otroci imajo relativno malo možnosti, da bi sami terjali svoje pravice in njihovo spoštovanje. Menimo, in takšna je tudi politika v okviru Evropske unije in širše, da otroci potrebujejo državno/mednarodno pomoč pri širši predstavitvi svojih interesov in pogledov.

Slovenija z namenom uresničevanja priporočil KOP pripravlja in sprejema novo zakonodajo ter določene programske dokumente, ki zadevajo uresničevanje pravic otrok, kar je razvidno iz Tretjega periodičnega

poročila h Konvenciji o otrokovih pravicah (2009). Področje varovanja pravic otrok posredno ali neposredno opredeljuje več kot sedemdeset zakonov (Kirn, Eror 2004). V mandatnem obdobju 2004–2008 je bilo sprejetih nekaj dodatnih pomembnejših ukrepov za uresničevanje Konvencije o otrokovih pravicah v skladu s priporočili Odbora za otrokove pravice⁴⁹, in sicer:

- Program za otroke in mladino 2006–2016;
- je bil vzpostavljen sistem zbiranja podatkov o življenju otrok in mladine;
- je bil sprejet Nacionalni program izobraževanja za demokratično državljanstvo in izobraževanje o človekovih pravicah;
- je bil sprejet Zakon o romski skupnosti;
- je bil sprejet Zakon o verski svobodi, ki v 10. členu vsebuje normo, ki staršem daje pravico, da vzgajajo svoje otroke v skladu s svojim verskim prepričanjem, vendar morajo pri tem spoštovati njihovo telesno in duševno nedotakljivost;
- so bile sprejete spremembe in dopolnitve Kazenskega zakonika, ki uvajajo spremembe na področju zaščite otrokovih pravic;
- je bil sprejet Zakon o preprečevanju nasilja v družini;
- je bil sprejet Nacionalni program za kulturo 2008–2011;
- je bil sprejet Zakon o mednarodni zaščiti, ki ureja posebno nego in skrb za ranljive družbene skupine, kot so otroci brez spremstva staršev in invalidi;
- se je začel izvajati pilotski projekt Zagovornik – glas otroka, ki zastopa le otroka – je njegov glas.

---

⁴⁹The Committee on the Rights of the Children od 1. marca 2007 sestavlja 18 strokovnjakov iz vsega sveta, ki spremljajo uresničevanje Konvencije o otrokovih pravicah.

Poleg tega je Slovenija z namenom varovanja interesov otrok ratificirala Haaško konvencijo o varstvu in sodelovanju pri mednarodnih posvojitvah ter Evropsko konvencijo o uveljavljanju otrokovih pravic. Že leta 2003 je bil v pripravi tudi Zakon o zaščiti otrok, ki naj bi reguliral državne ukrepe na področju zaščite otrok in druge mehanizme zaščite otrok v Sloveniji, ki pa do danes ni prišel v vladno oziroma parlamentarno obravnavo. V okviru EU take zakone poznajo številne države, med njimi Avstrija (Youth and Welfare Act 1989), Bolgarija (Child Protection Act 2000), Estonija (Child Protection Act 1992), Finska (Child Protection Law Forces Children Into Court), Latvija (Protection of the Rights of the Child Law 2000), Romunija (Law on the protection and promotion of the rights of the child 2004) in Velika Britanija (Child Act).

Določila KOP in ukrepe na tem področju je Slovenija delno, kar je razvidno iz Tretjega periodičnega poročila h Konvenciji o otrokovih pravicah (2009), ki ga navajamo v nadaljevanju, implementirala na državni in lokalni ravni vladnih in nevladnih organizacij. Koordinacija vseh zakonskih, programskih in drugih ukrepov poteka na nivoju Vlade Republike Slovenije, ki v skladu z ustavo, zakoni in drugimi splošnimi akti določa, usmerja in izvaja politiko države v kontekstu politike otrok. Navkljub vladnemu usklajevanju politike in ostalih aktivnosti v zvezi z otroki vlada nima oblikovanega posebnega organa, kakršen je bil Svet za otroka pri MDDSZ, ta pa ne deluje niti na zakonodajni ravni. Lokalno raven pokrivajo CSD, ki imajo na podlagi Kataloga javnih pooblastil nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD (2008), osrednjo vlogo v sistemu varovanja in zaščite otrokovih pravic. Kot vidimo tudi iz raziskovalne naloge Evropska strategija za otroke – vprašalnik Sveta Evrope (2003), interese otrok na nivoju lokalne skupnosti zastopajo CSD, ki bi morali v interdisciplinarnem pristopu redno sodelovati s strokovnjaki ostalih profilov, ki se dnevno srečujejo z otroki in kršitvami njihovih pravic, med njimi so učitelji, šolski

svetovalni delavci, policisti, tožilci, sodniki itd. Vendar se zaradi upoštevanja Zakona o varstvu podatkov⁵⁰ strokovne službe, ki se ukvarjajo z varstvom otrokovih pravic (oziroma zlorabo otrok), po podatkih MMSDZ (1997), medsebojno ne obveščajo o posameznih primerih njihovih kršitev. Poleg omenjene zakonske slabosti izpostavljamo tudi dilemo, da je organ (CSD) istočasno 'represivni' organ – sodeluje npr. v postopkih dodelitve otrok – in zastopnik interesov otrok.

5.3.1 Dileme pri obravnavanju otroka kot pravnega subjekta

V poskusu sinteze Šelih (1992) označuje dileme pri obravnavanju otroka v domači zakonodaji, ki pomeni razkorak s temeljnim načelom KOP. Na družinskopravnem področju je Zupančič, kot povzema Šelih (1992), ugotovil temeljno filozofsko in politično različno izhodišče. Pri določbah KOP gre za priznavanje pravne subjektivitete otroka, njihovo jedro pa je po Pavloviću »v priznavanju in spoštovanju psihološke subjektivitete otroka« (1993, 133). Naša ureditev pa izhaja iz varstva, ki ga otroku zagotavljajo starši in družba, in ne obravnava otroka, kot da je subjekt pravic. Naša zakonodaja govori o dolžnostih in pravicah staršev in ne o pravicah otroka. Otrokove pravice do varstva njegovih osebnih in premoženjskih koristih po starših so torej izvedene pravice, medtem ko mu KOP priznava samostojne in avtonomne pravice za zagotavljanje vsestranskega razvoja.

---

⁵⁰Zakon o varstvu osebnih podatkov, Ur. l. RS, št. 59/99.

V sintezi se omenjajo tudi druge pomanjkljivosti v slovenski zakonodaji, med njimi:

- Slovenija ne pozna t. i. skupne skrbi – odgovornost obeh staršev v primeru razveze;
- pojem 'otrokove največje koristi' ni upoštevan v zadostni meri oziroma se ocenjuje z vidika koristi za otroka, kakor jih utegne videti in oceniti organ, ki o tem odloča, namesto z vidika otrokovih koristi;
- v zvezi z osebnostnimi pravicami v slovenski zakonodaji ni dosledno izpeljano načelo, da ima otrok pravico povedati svoje mnenje o vsem, kar ga zadeva;
- povsem novo področje so otrokove politične pravice – pravica do svobode misli, vesti in veroizpovedi, do svobodnega združevanja, mirnega zbiranja, pravica do zasebnosti;
- sistem vzgojnih ukrepov v šolah je nedodelan, zato bi bilo smiselno vanj vključiti disciplinske postopke zoper otroke (mladoletnike);
- normativna neurejenost predkazenskega postopka;
- problem pomanjkljivega varstva pravic otroka – žrtve kaznivega dejanja idr.

Nekatere izpostavljene pomanjkljivosti oz. dileme naj bi odpravila zakonodaja, ki je v pripravi in čaka na obravnavo v državnem zboru. Spet druge, med njimi problem pomanjkanja varstva pravic otroka – žrtve kaznivega dejanja, pa bodo na ustrezno rešitev, čeprav je od konkretne sinteze, ki vsebuje tudi predloge rešitev, preteklo že 17 let, še čakale.

5.3.2 Vladna politika na področju zaščite pravic otrok

5.3.2.1 Koalicijska pogodba

Vlada Republike Slovenije je s potrditvijo Koalicijske pogodbe (6. november 2008) med prednostne naloge v mandatu 2008–2012 uvrstila tudi politiko skrbi za izboljšanje položaja otrok v okviru celovite družinske politike.

V ta namen naj bi med drugim sprejeli akcijski načrt k Programu za otroke in mladino 2006–2016, v katerem naj bi predvideli tudi ukrepe za povečanje otroškega dodatka za tiste otroke, ki imajo največjo stopnjo tveganja revščine, uredili status rejništva, sprejeli učinkovite socialno in razvojno naravnane ukrepe na področju izobraževanja, sprejeli politiko zagotavljanja pogojev za samostojno življenje mladih itd. Zato naj bi Urad Republike Slovenije za mladino z Ministrstva za šolstvo in šport prenesli na nivo vladnega urada. Njegova naloga pa naj bi bila poleg dosedanjih nalog tudi medresorska koordinacija vprašanj, ki so pomembna za mlade in mlade družine. Predvidenih je več ukrepov, ki naj povečali participacijo mladih pri oblikovanju mladinske politike. Koalicijska pogodba daje poseben poudarek na preprečevanju nasilja nad otroki oziroma v družinah, predvideva pa tudi ustanovitev varuha otrokovih pravic.

5.3.2.2 Zakonodaja v pripravi

Glede na priporočila Odbora ministrov Sveta Evrope, ki izhajajo iz nekonsistentnosti in neusklajenosti slovenske zakonodaje s KOP, na kar opozarja tudi Šelih (1992), je vlada pristopila k pripravi predmetnega

zakona⁵¹, ki pomeni reformo družinskega prava. Ta v ospredje postavlja koristi otrok. Tudi minister za delo, družino in socialne zadeve je nedavno poudaril⁵², da obstaja še veliko prostora za izboljšanje pogojev in za boljšo implementacijo KOP v slovensko zakonodajo.

Družinski zakonik⁵³

Družinski zakonik prvič definira otroka, vzpostavlja načelo otrokove koristi in zakonsko prepoveduje izpostavljanje otrok telesnemu kaznovanju.

Rešuje ključna vprašanja najbolj perečih problemov družinskega prava, prakse sodišč in centrov za socialno delo ter določeno neskladnost z novejšimi mednarodnimi predpisi, zlasti s KOP in z Evropsko konvencijo o uresničevanju otrokovih pravic iz leta 1996.

Predlog zakonika upošteva avtonomijo družine in njeno vzgojno-varstveno vlogo, istočasno pa omogoča precejšnje vplivanje države na te odnose, in sicer pospešuje možnosti intervencije organov in organizacij v te odnose, zlasti zaradi varstva koristi otrok.

Poglavitni cilji 'v korist otroka'

a) Izboljšanje položaja otrok v družinskih razmerjih, in sicer v postopkih pred sodišči (med postopkom in po končanem postopku)

Gre za sistemski premik glede odločanja o ukrepih za varstvo koristi otroka, ki bo z zakonikom skoraj v celoti preneseno s centrov za socialno

---

⁵¹Predlog Družinskega zakonika Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve (21. 9. 2009).

⁵²Otvoritveni nagovor dr. Ivana Svetlika na Mednarodni konferenci o otrokovih pravicah in zaščiti pred nasiljem, sredo, 7. 10. 2009, od 10.00 do 12.00, Ljubljana, Državni zbor RS – Velika dvorana.

⁵³Povzeto po predlogu Družinskega zakonika (september 2009).

delo na okrožna sodišča⁵⁴. Sicer pa se pristojnost deli med CSD in sodišča, in sicer:

- nujni ukrepi (pristojnost CSD),
- začasne odredbe (pristojnost sodišča),
- ukrepi trajnejšega značaja (pristojnost sodišča, razen o ukrepu nadzora izpolnjevanja starševske skrbi, o katerem odločajo CSD).

b) Hitrejše reševanje zadev na družinskem področju

Pri vsakem ukrepu je posebej določen optimalen oziroma maksimalen čas trajanja, ukrep stalnega preverjanja utemeljenosti nadaljnjega izvajanja ukrepa z zavezo CSD, da predlaga prenehanje izvajanje ukrepa, nadomestitev ukrepa z drugim ali predlaga podaljšanje že izrečenega ukrepa, kadar meni, da je to otroku v korist. Enako lahko po uradni dolžnosti odloči sodišče.

c) Okrepitev strokovne in svetovalne vloge CSD

Gre za ločitev oblastne funkcije CSD od strokovne in svetovalne funkcije, ki naj bi jo CSD obdržali. Predlog zakonika predvideva predčasno svetovanje, strokovno svetovanje in družinsko mediacijo tudi v primerih ukrepov za varstvo koristi otroka

Družinski zakonik, upoštevajoč avtonomijo družine in istočasno zaradi koristi otroka, izrecno določa nekatera načela, ki jih je treba spoštovati pri odločanju o ukrepih za varstvo koristi otrok.

---

⁵⁴O družinskem (otroškem) pravu in smotnih rešitvah govorimo tudi v poglavju 7.1.1.5.

Načela

a) Dolžnost države pri varovanju koristi otrok

Za otrokovo vzgojo in varstvo so v prvi vrsti odgovorni otrokovi starši, zato je ukrepe mogoče izvesti le, ko starši svojih pravic in dolžnosti ne izpolnjujejo ali je ne izpolnjujejo v korist otroka.

b) Načelo najmilejšega ukrepa

Izreče naj se ukrep, s katerim bodo starši najmanj prizadeti, če je z njim mogoče zavarovati otrokove koristi, predvsem pa naj se otrok ne odvzame, če je mogoče drugače zavarovati njegove koristi.

c) Ogroženost kot pogoj za izrek ukrepa

Družinski zakonik ponuja definicijo ogroženosti otroka, to je, če je utrpel ali je zelo verjetno, da bo utrpel škodo kot posledico storitve ali opustitve staršev ali otrokovih psihosocialnih težav.

Ostale novosti v okviru Družinskega zakonika v zvezi z otroki

a) Otrokova korist je poglavitno načelo

Gre za osnovno usmeritev našega družinskega prava, to je, da morajo korist otroka upoštevati starši, druge osebe, institucije in državni organi ter nosilci javnih pooblastil. To je tudi v skladu z načelom KOP, ki določa, da je treba pri vseh dejavnostih v zvezi z otrokom upoštevati njegovo korist. Pravni standard 'korist otroka' je sicer vrednostni pojem, ki ga je treba konkretizirati z upoštevanjem vseh okoliščin konkretnega primera. Zakonik je konkretiziranje olajšal z napotkom v tem smislu, da je v otrokovo korist zadovoljevanje njegovih materialnih, čustvenih in psihosocialnih potreb.

Temu služi tudi določeno ravnanje staršev, kot je uskladitev in prilagoditev njihovega obnašanja potrebam otroka.

b) Prepoved telesnega kaznovanja otroka

Prepoved ne zavezuje le staršev, temveč tudi druge osebe, državne organe in nosilce javnih služb. Dolžnost varovanja otroka pred telesnim kaznovanjem je izpeljana iz 19. člena KOP, po katerem države podpisnice KOP z vsemi ustreznimi zakonodajnimi, upravnimi, družbenimi in vzgojnimi ukrepi otroka zavarujejo pred vsemi oblikami telesnega ali duševnega nasilja, poškodbami ali zlorabami, zanemarjenjem ali malomarnim ravnanjem, trpinčenjem ali izkoriščanjem, všteti spolne zlorabe, medtem ko je pod skrbništvom staršev, zakonitih skrbnikov ali katerekoli druge osebe, ki skrbi zanj. Tudi sodbe in razsodbe Evropskega sodišča za človekove pravice so začele vse pogosteje obsojati telesno kaznovanje, najprej v kazenskih sistemih in šolah, kasneje pa tudi doma. Odločitve sodišča so jasno pokazale, da prepoved vsakršnega telesnega kaznovanja ne posega v družinsko zasebnost ali verske pravice.

S predmetno določbo se v naš pravni red jasno prenašajo pravni standardi glede prepovedi telesnega kaznovanja, ki jih zahteva KOP, kot tudi sodobna evropska pravna ureditev.

c) Zagovorništvo otroka

Za izboljšanje položaja otroka v aktivnostih in postopkih, ki tečejo v zvezi z njim in ga neposredno zadevajo, je uveden zagovornik. Njegova primarna naloga je skrb, da se bo v postopkih in aktivnostih slišal tudi njegov glas, da ne bo objekt oziroma orožje v sporih med staršema, temveč najpomembnejši subjekt, katerega koristim bo podrejeno vodenje in odločanje v vseh postopkih in aktivnostih, ki ga zadevajo. Zagovornik bo

otroku v prvi fazi predvsem v psihološko oporo. V drugi fazi pa naj bi ga tudi zastopal, če starši zaradi vpetosti v lastne spore ne bodo sposobni več zaznati in zadovoljevati otrokovih potreb in koristi. Zagovornik naj bi deloval samostojno kot oseba, ki je zato strokovno usposobljena in bo otroku postavljena z odločbo, v kateri bodo določene njene obveznosti in pravice.

d) Mediacija

Družinska mediacija se uporablja v postopkih, v katerih se odloča o vzgoji in varstvu otrok, o preživljanju otrok in o osebnih stikih z otroki v primerih, ko družina razpade. Priporočilo o družinski mediaciji je Odbor ministrov na podlagi statuta Sveta Evrope sprejel februarja leta 1998.

5.3.2.3 Prednosti v okviru mednarodnih institucij

Varovanje otrokovih pravic je predmet številnih mednarodnih in političnih dokumentov, ki so nastali pod okriljem Organizacije združenih narodov (OZN), Sveta Evrope in haaških konferenc. Da so otrokove pravice postale v prvi vrsti instrument v rokah politike, nakazuje tudi program prednostnih nalog, ki ga je slovenska vlada sprejela v okviru predsedovanja Odboru ministrov Sveta Evrope⁵⁵.

Slovenija namenja v svoji zunanji politiki posebno pozornost promociji otrokovih pravic. Kot je ob nedavni konferenci⁵⁶ poudaril minister za zunanje zadeve: »... je na nek način nadaljevanje dveh pomembnih konferenc, ki jih je naša država gostila leta 2005, in sicer konference

---

⁵⁵Prioritete slovenskega predsedovanja Odboru ministrov Sveta Evrope (12. maj–18. november 2009).

⁵⁶Mednarodna konferenca o otrokovih pravicah in zaščiti pred nasiljem, Ljubljana, 6. in 7. oktober.

Sveta Evrope na temo boja proti spolni zlorabi otrok in Regionalne konference za pripravo Študije OZN o nasilju nad otroki.«

Pravice otrok so bile prednostna naloga Slovenije tudi v času vodenja Mreže držav za človekovo varnost (2006/2007) in v času predsedovanja Svetu Evropske unije (2008). Politika si je takrat prizadevala za čimprejšnjo implementacijo novih smernic EU proti nasilju nad otroki, ministri so sprejeli posodobljene smernice o otrocih v oboroženih spopadih, predvsem pa so poudarjali tesno povezanost razvoja, varnosti in človekovih pravic, ko gre za pravice otrok.

Konferenca je bila tudi nadaljevanje aktivnosti na področju izobraževanja za otrokove pravice med slovenskim predsedovanjem OVSE leta 2005. Ministri sodelujočih držav so pristopili k pripravi zbirke dobrih praks Compendium, ki je bila v sodelovanju z OVSE, s Svetom Evrope in OZN pripravljena in izdana leta 2009.

Vloga Slovenije na področju otrokovih pravic v okviru mednarodnih povezav je še:

- promocija pravic otrok in mladostnikov (prednostna naloga predsedovanja Odboru ministrov Sveta Evrope);
- izvedba projekta Naše pravice za otroke na Kosovu, v Bosni in Hercegovini ter Severni Osetiji, ki je namenjen večji ozaveščenosti otrok in odraslih o pravicah otrok, s katerim naj bi prispevali h krepitvi strpnosti in sožitja v omenjenih okoljih;
- od letošnjega leta pa do 2011 članstvo v Izvršnem odboru Unicefa,
- prizadevanje za dvig standardov, vključno z možnostjo dostopa do mednarodnih mehanizmov za zaščito otrokovih pravic v okviru OZN;
- aktivno sooblikovanje politike Evropske unije pri promociji otrokovih pravic v njenih zunanjih odnosih;

- na področju izobraževanja za človekove pravice od letošnjega leta članstvo v skupini šestih držav OZN, ki pripravlja skupne korake na tem področju.

6 ANALIZA SISTEMA VAROVANJA OTROKOVIH PRAVIC V SLOVENIJI

6.1 OPREDELITEV PROBLEMA

V slovenski družbi je med stroko in uradno politiko prisoten spopad ideologije otrokovih pravic, ki je odgovorna za zakonodajni vidik priznavanja otrokovih pravic in s tem tudi za njihovo zaščito. Magistrsko delo je z vidika razumevanja pravnih (političnih) dilem, še bolj pa z moralnega stališča razumevanja humane družbe, empirično težko preverljivo. Zgodovinski pregled namreč privede do 'civilizacijske pridobitve', dejstva, ki govori o tem, kako humana je neka družba v primerjavi z drugo.

Zato smo tudi izhodiščno delovno tezo oblikovali v soodvisnosti od civilizacijske stopnje razvoja družbe, v našem primeru slovenske, ki je del politične in kulturne združbe EU, in se glasi: »Sistem zaščite otrokovih pravic v Sloveniji je ustrezen glede na dosežen politično-moralni družbeni standard.«

Osnovni cilj naloge je prispevati k bolj učinkovitemu delovanju sistema skrbi za otroke in za zaščito otrokovih pravic v Sloveniji.

Med odvisnimi cilji so:

- ugotoviti, ali je Slovenija na področju varovanja otrokovih pravic primerljiva z Evropsko unijo in nenazadnje, ali so otrokove pravice v Sloveniji dovolj spoštovane in zaščitene;

- prikazati trenutno stanje na področju varovanja otrokovih pravic;
- ugotoviti pomanjkljivosti (delovanja) sistema varovanja otrokovih pravic glede na potrebe in v odnosu do mednarodne politike;
- (ugotoviti, ali je Slovenija na področju varovanja otrokovih pravic primerljiva z Evropsko unijo in nenazadnje, ali so otrokove pravice v Sloveniji dovolj spoštovane in zaščitene);
- na osnovi rezultatov raziskave oblikovati predlog sistema varovanja otrokovih pravic.

Otrokove pravice želimo smotrno umestiti v teoretičen koncept pravic⁵⁷, ki bi lahko narekoval sistem, ki ga potrebuje država na področju zaščite otrokovih pravic. Ta mora biti ne le primerljiv z razvitimi evropskimi sistemi, temveč mora biti odgovor na realne potrebe v slovenski družbi.

V okviru zakonodajnega vidika smo zato raziskovali politično dilemo aktualnih oblastnikov v odnosu do mednarodne politike in EU trendov na področju varovanja ter zaščite otrokovih pravic, saj je ravno od politike odvisna bodoča sistemska ureditev področja otrokovih pravic. Istočasno želimo s poglobljenim metodološkim pristopom poiskati sive pege v sistemu delovanja zaščite otrokovih pravic, na podlagi česar bi lahko oblikovali predloge rešitev, ki bi postali del celostnega sistema skrbi za otroke.

Na podlagi pridobljenih raziskovalnih rezultatov in trendov, ki se odvijajo na področju Evropske unije in širše, ter s pomočjo analize anketnih vprašalnikov med pomembnimi in ključnimi akterji – stroka in politika – bomo hipotetično ugotavljali tudi, kakšna bo 'do otrok prijazna Slovenija'.

---

⁵⁷Po Wringeju se otrokove pravice delijo tudi na moralne, ki so v prvi vrsti vezane na odnose znotraj družine, v odnosu med odraslim oz. skrbnikom in otrokom (Wringe 1981).

Z raziskavo položaja otrokovih pravic smo na podlagi zakonodaje (domače in mednarodne) in ostalih dokumentov pridobili množico podatkov, ki smo jih omejili s pomočjo postavljenih hipotez oziroma delovnih tez, ki jih bomo obdelovali z uveljavljenimi statističnimi metodami v sociološkem raziskovanju. Istočasno pa smo si zastavili tudi temeljno raziskovalno vprašanje, ki nam služi pri oblikovanju zaključkov raziskave.

Slika 6.1: Hipoteze

Temeljna izhodiščna hipoteza:

Sistem varovanja otrokovih pravic v Sloveniji je ustrezen glede na dosežen politično-moralni družbeni standard.

1. delovna teza:

Sistem v Sloveniji zagotavlja stopnjo varovanja in zaščite otrokovih pravic, ki je v skladu z evropsko zakonodajo in mednarodnimi akti.

2. delovna teza:

Pri obravnavanju otroka kot pravnega subjekta v slovenski zakonodaji obstajajo v primerjavi s KOP pomembne pomanjkljivosti.

3. delovna teza:

V slovenskem prostoru je občuten primanjkljaj funkcije varuha otrokovih pravic.

4. delovna teza:

CSD opravljajo vlogo koordinatorja v sistemu varovanja in zaščite otrokovih pravic.

5. delovna teza:

Med ključnimi državnimi institucijami v sistemu varovanja otrokovih pravic poteka interdisciplinarno usklajeno delo.

Slika 6.2: Raziskovalno vprašanje

Kakšna bo prihodnja do otrok prijazna Slovenija?

6.2 METODOLOGIJA

Naloga je teoretična in empirična. Pri teoretičnem delu nismo zbirali novega neposrednega izkustvenega gradiva, ampak skušamo priti do novih spoznanj z odkrivanjem zvez med dosedanjimi spoznanji z logičnim preverjanjem in kritiko. V empiričnem delu pa s pomočjo vprašalne tehnike zbiramo novo neposredno izkustveno gradivo. To gradivo bomo uporabili za preverjanje hipotez in znanstveno dokazovanje. Dejstvo je, da gre pri omenjenih vrstah raziskav, ki smo ju uporabili, za dve fazi raziskovalnega procesa. Teoretična raziskava mora temeljiti na izkustvenih podatkih, istočasno pa izkustvena raziskava izhaja iz teoretičnega razmišljanja. Zato bomo za interpretacijo rezultatov in oblikovanje zaključkov uporabili primerjalno analizo, osnovne statistične metode in tabelarni prikaz podatkov.

Kot metodološke postavke smo uporabili opisno (deskriptivno) in primerjalno metodo za analizo pisnega gradiva (v nadaljevanju zakonodaje), deskriptivno in primerjalnoanalitično metodo za prikaz ureditve sistema varovanja otrokovih pravic v Sloveniji in drugih državah članicah EU ter za predstavitev primerov dobrih praks. Teoretično podlago za analizo, sklepanje in sintezo povzemamo iz ugotovitev študij uveljavljenih domačih in mednarodnih avtorjev ter izsledkov relevantnih raziskav, strokovnega gradiva, delovnih in znanstvenih srečanj ter

mednarodnih političnih dokumentov. Za predstavitev in oceno dejanskega stanja na področju otrokovih pravic v Sloveniji smo analizirali relevantne podatke državnih organov, istočasno pa smo situacijo preverjali s pomočjo anketnega vprašalnika. V delu, kjer skušamo odgovoriti na raziskovalno vprašanje (6.2), smo uporabili pojasnjevalno (eksplanatorno) metodo.

Glede na način zbiranja podatkov vsebuje naša raziskava kvalitativno in kvantitativno metodologijo.

6.2.1 Potek raziskave

- metoda analize in ekstrapolacija EU trendov
- določitev hipotez in raziskovalnega vprašanja
- empirična raziskava
- analiza podatkov (kvalitativna in kvantitativna analiza)
- sklepi in predlogi rešitev (primerjalna analiza, sinteza ključnih stališč, oblikovanje teoretičnega koncepta in ekstrapolacija trendov v slovenski prostor)

6.2.2 Merski instrument

Pri proučevanju in izdelavi naloge smo uporabili:

- analizo in interpretacijo dokumentov (zakonodaje in zavezujočih mednarodnih aktov),
- delno strukturiran oziroma polodprti anketni vprašalnik,⁵⁸
- strukturiran intervju.

6.2.3 Spremenljivke

6.2.3.1 Neodvisne spremenljivke

1. Spol anketiranca
2. Starost anketiranca
3. Izobrazba anketiranca
4. Poklic anketiranca

6.2.3.2 Odvisne spremenljivke

1. Dojemanje otrokovih pravic
2. Evropski nivo zaščite otrokovih pravic v Sloveniji
3. Pomanjkljivost slovenske zakonodaje
4. Varuh otrokovih pravic

---

⁵⁸Priloga B: Anketni vprašalnik.

5. Vloga CSD v sistemu varovanja/zaščite otrokovih pravic
6. Interdisciplinarni pristop v sistemu varovanja otrokovih pravic

6.2.4 Raziskovalni vzorec/populacija

Raziskava temelji na treh vzorcih, od katerih prvi (politika) predstavlja namenski vzorec, saj smo iz populacije politikov izbrali pet predstavnikov, ki so zaradi funkcije in sistema delovanja parlamentarne demokracije v Sloveniji v skladu z našim namenom raziskave, druga dva pa predstavljata verjetnostni (slučajni) vzorec.

Prvi je vzorec petih politikov, ki zasedajo ministrske funkcije na področjih, ki so neposredno povezana s politiko varovanja otrokovih pravic, in sicer minister za delo, družino in socialne zadeve, minister za šolstvo in šport, ministrica za notranje zadeve, minister za zunanje zadeve in minister za pravosodje. Vzorec smo oblikovali na podlagi predvidevanja, da so omenjeni ministri ključni akterji v okviru slovenske politike, ki so odgovorni za politiko varovanja in zaščite otrok (otrokovih pravic) in ki imajo moč za zakonodajne spremembe. V anketi so sodelovali štirje od petih politikov.

Drugi vzorec sestavljajo predstavniki nevladnih organizacij (v nadaljevanju NVO) s področja otrokovih pravic, pri čemer smo upoštevali, da je vsaka od sodelujočih NVO specializirana na svojem/drugem področju in da s 'storitvami' pokriva širše teritorialno ozemlje. Izbrali smo pet NVO in petim svetovalnim delavcem razdelili anketni vprašalnik. V vzorec smo vključili UNICEF Slovenija, Beli obroč, Združenje proti spolnemu zlorabljanju, Društvo SOS in ZPMS.

Na osnovi našega izbora smo predsednike/odgovorne izbranih NVO prosili za sodelovanje. Vsi so pristopili k raziskavi.

Namenski raziskovalni vzorec je torej sestavljalo pet (strokovnih) delavcev z najmanj univerzitetno (visokošolsko) izobrazbo, ki delajo na različnih delovnih mestih v različnih NVO. Z raziskavo pridobljene rezultate smo prikazali v tabelah in jih kvalitativno interpretirali.

Tretji vzorec predstavljajo svetovalni delavci na Centrih za socialno delo v petih različnih regijah. Izbrali smo CSD, za katere smo predvidevali, da bodo želeli sodelovati v raziskavi, da bodo k njej pristopili strokovno, sistematično in zanesljivo. V vzorec so bili vključeni CSD Ljubljana Moste, CSD Trbovlje, CSD Maribor, CSD Koper in CSD Murska Sobota.

Na osnovi našega izbora smo direktorje ali strokovne delavce izbranih CSD prosili za sodelovanje. Svetovalne delavke oziroma delavci s področja dela z otroki so soglašale/-li, da so vključene/-ni v raziskavo.

Namenski raziskovalni vzorec je torej sestavljalo pet strokovnih delavcev z najmanj univerzitetno (visokošolsko) izobrazbo, ki delajo na različnih delovnih mestih, povezanih z otroško politiko v petih CSD iz različnih slovenskih okolij. Z raziskavo pridobljene rezultate smo prikazali v kontingenčnih tabelah in jih kvalitativno interpretirali.

V Tabelah od 6.1 do vključno 6. 4 prikazujemo splošne značilnosti vzorca.

Tabela 6.1: Razdelitev izbranega vzorca po spolu

SPOL	SKUPAJ	
	f	f %
ŽENSKI	12	14,3 %
MOŠKI	2	85,7 %
SKUPAJ	14	100 %

Tabela 6.2: Razdelitev izbranega vzorca po starosti

STAROST	SKUPAJ	
	f	f %
OD 19 DO 25	0	0 %
OD 26 DO 35	6	42,9 %
OD 36 DO 45	4	28,6 %
45 IN VEČ	4	28,6 %
SKUPAJ	14	100 %

Tabela 6.3: Delitev izbranega vzorca po izobrazbi

IZOBRAZBA	SKUPAJ	
	f	f %
SREDNJEŠOLSKA	0	0 %
VISOKOŠOLSKA	2	14,3 %
UNIVERZITETNA	8	57,1 %
STROKOVNI MAGISTERIJ	0	0 %
ZNANSTVENI MAGISTERIJ	4	28,6 %
DOKTORAT	0	0 %
SKUPAJ	14	100 %

Tabela 6.4: Delitev izbranega vzorca glede na delo oziroma poklic

DELO/POKLIC	SKUPAJ	
	f	f %
SVETOVALNI DELAVEC (CSD)	5	35,7 %
SVETOVALNI DELAVEC (NVO)	5	35,7 %
POLITIK (MINISTER)	4	28,6 %
SKUPAJ	14	100 %

Z namenom podrobnejšega orisa dejanskega stanja na področju otrokovih pravic smo v analizo vključili tudi Urad varuha človekovih pravic. V strukturiranem intervjuju z naprej pripravljenimi odprtimi vprašanji je sodelovala strokovna delavka Urada s področja otrokovih pravic. Po telefonu smo jo zaprosili za sodelovanje, v katerega je privolila, intervju pa je bil opravljen 29. septembra 2009 med 9.30 in 10.15 ure v prostorih Urada varuha človekovih pravic.

6.2.5 Zbiranje in obdelava podatkov

6.2.5.1 Pridobivanje podatkov z analizo vsebine dokumentov (zakonodaja in zavezujoči mednarodni akti)

Analiza vsebine dokumentov (zakonodaje in zavezujočih mednarodnih aktov) je metoda, ki je v široki rabi na področju raziskovanja. Tehnika analize vsebine je praviloma naslednja: določimo predmet analize vsebine, ki ga proučujemo, in področje, ki nas zanima. Možno je zastaviti hipoteze o problemu, ki ga raziskujemo, določimo enote analize in način ugotavljanja enote analize ter na tej podlagi opravimo zbiranje podatkov, analizo podatkov, ugotovimo, ali je bila hipoteza popolnoma ali deloma točna in pridemo do sklepa (Sagadin 2000, 94).

Z metodo analize dokumentov (zakonodaje in zavezujočih mednarodnih aktov) smo ugotovili stanje na področju otrokovih pravic v Sloveniji, položaj naše države v mednarodnem pogledu in obligatorno vlogo Slovenije kot članice EU in podpisnice ključnih mednarodnih dokumentov s področja otrokovih pravic.

Naš prvi vir podatkov je bil dokument Konvencija OZN o otrokovih pravicah.

Z analizo tega dokumenta smo dobili podatke, ki so pomembni za utemeljevanje teze:

»Pri obravnavanju otroka kot pravnega subjekta v slovenski zakonodaji obstajajo pomembne pomanjkljivosti v primerjavi s Konvencijo o otrokovih pravicah.«

Drugi ključni vir podatkov, pomembnih za raziskavo, predstavljajo zakoni držav EU vključno z Norveško s področja otrokovih pravic s poudarkom na varuhih otrokovih pravic (ombudsmanih⁵⁹ za otroke). Podatke smo analizirali, primerjali in oblikovali zaključke.

S primerjavo dokumentov smo preverjali in iskali odgovore na hipotezo: *»Sistem v Sloveniji zagotavlja stopnjo varovanja in zaščite otrokovih pravic skladno z Evropsko zakonodajo in mednarodnimi akti.«*

S tem pa smo posledično dobil tudi odgovor na izhodiščno delovno tezo, ki se glasi: *»Sistem zaščite otrokovih pravic v Sloveniji je ustrezen glede na dosežen politično-moralni družbeni standard.«*

V dokumentih smo iskali tudi pojav trendov v EU, ki so posredno zavezujoči za Slovenijo in bi lahko kazali na razvoj politike zaščite otrokovih pravic v Sloveniji, kar je tudi ključno raziskovalno vprašanje naloge, in sicer: *»Kakšna bo prihodnja do otrok prijazna Slovenija?«*

6.2.5.2 Pridobivanje podatkov z delno strukturiranim oz. polodprtim anketnim vprašalnikom

Za še bolj poglobljen raziskovalni pristop smo v empiričnem delu raziskavo zožili na pet ključnih ministrov aktualne Vlade Republike Slovenije, pet CSD iz različnih okolij in na pet odgovornih predstavnikov NVO.

Kot metodo dela smo uporabili anketiranje, kot inštrument raziskave pa nam je služil anketni vprašalnik.

Anketni vprašalniki razkrivajo splošne podatke o anketirancih (spol, starost, izobrazba, delovno področje) in vse podatke v skladu z namenom

---

⁵⁹Ombudsman (for Children) je beseda, ki je v uporabi v okviru mednarodnih institucij, v številnih primerih pa se tudi v Sloveniji pogostokrat uporablja v besedni zvezi ombudsman za otroke. Zaradi sistematičnosti naloge ostajam pri klasični rabi termina, in sicer varuh otrokovih pravic.

raziskave. Vprašanja so zaprtega in odprtega tipa. Anketiranje ni bilo vodeno.

Anketni vprašalniki so imeli značaj veljavnosti, zanesljivosti in objektivnosti. Bili so anonimni. Posredovali smo jih po elektronski oziroma klasični pošti, reševali pa so jih oktobra 2009.

Za poštno anketo smo se odločili, ker smo predvidevali, da anketiranci poznajo tematiko, saj se z njo redno srečujejo, zato naj ne bi imeli težav z razumevanjem vprašanj. V nasprotnem primeru smo jih predhodno seznanili z možnostjo posredovanja dodatnih pojasnil po telefonu oziroma (elektronski) pošti.

Prednosti takšne tehnike anketiranja so, kot navaja Flere (2000, 128), odsotnost pristranskosti, do katere lahko pride zaradi vpliva (nezavednega) pri osebnem stiku, stroški izvedbe so bistveno nižji, lažja pa je tudi dostopnost do anketirancev, ki prihajajo iz oddaljenih krajev. Za tak način anketiranja smo se odločili tudi zaradi časovne zasedenosti predstavnikov izvršilne veje oblasti.

Anketni vprašalnik je bil enak za vse tri vzorce. Namen raziskave je bil dobiti tudi vpogled v politično namero, ki bo snovala razvoj državne zaščite otrokovih pravic, zato smo upoštevali vse odgovore, tudi tiste, iz katerih bi lahko sklepali, da so jih v imenu ministra izpolnjevali njihovi 'pooblaščenci'. Zanimala so nas tudi stališča strokovnih delavcev s CSD in predstavnikov nevladnih organizacij. CSD naj bi namreč imeli osrednjo vlogo v sistemu zaščite in varovanja,⁶⁰ NVO pa predstavljajo podaljšano roko države v sistemu. Predvidevali smo namreč, da bomo na podlagi dobljenih mnenj lahko pristopili h konkretnemu oblikovanju predlogov rešitev, v kolikor bi se

---

⁶⁰Kot izhaja iz Kataloga pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo Centri za socialno delo.

potrdilo, da obstajajo sive pege v sistemu varovanja otrokovih pravic v Sloveniji.

Rezultate smo prikazali v tabelah in grafih, za njihovo interpretacijo pa smo uporabili kvantitativno in kvalitativno interpretacijo.

Z odgovori na vprašanja intervjuvancev smo iskali odgovore na dve hipotezi.

»CSD opravljajo vlogo koordinatorja v sistemu zaščite otrokovih pravic.«

»Med ključnimi državnimi institucijami v sistemu zaščite otrokovih pravic poteka interdisciplinarno delo.«

Posledično smo dobili tudi odgovor na izhodiščno delovno tezo: *»Sistem zaščite otrokovih pravic v Sloveniji je ustrezen glede na dosežen politično-moralni družbeni standard.«* Dobili smo tudi vpogled v stališče politike, stroke ter civilne družbe do otrokovih pravic, kar nam bo služilo pri oblikovanju sklepov in rešitev.

6.2.5.3 Pridobivanje podatkov s strukturiranim intervjujem

Kvalitativne podatke, ki jih nismo posebej obdelovali, služijo pa kot dodatno gradivo pri razumevanju situacije, smo pridobili s pomočjo strukturiranega intervjuja. To metodo smo uporabili, ker Merriam (1998, 72) in Sagadin (1995, 13) menita, da intervju uporabljamo, kadar želimo poglobljeno raziskovati nek problem in pri tem opazovati tudi obnašanje ljudi ter njihovo videnje problema. Za strukturirani intervju velja, da imamo nekaj vnaprej pripravljenih vprašanj odprtega tipa, ki jih postavimo intervjuvancu. Nas je zanimalo stališče Oddelka za otrokove pravice pri Uradu varuha človekovih pravic, zato smo v intervju vključili strokovno delavko z omenjenega oddelka. Pripravili smo sedem vprašanj, na katera smo dobili v roku enega tedna (5. oktober 2009) tudi pisne odgovore, ki po našem mnenju povzemajo uradno stališče varuha človekovih pravic, kar je

razvidno tudi iz priloženih odgovorov, in neposredno ne odražajo mnenja intervjuvanke. Na tak način uradnega podajanja odgovorov smo pristali na željo intervjuvanke, čeprav smo si z njenim dovoljenjem ključne poudarke iz odgovorov sproti zapisovali in nam bodo služili le kot pogled na razkorak v dojemanju področja otrokovih pravic intervjuvanke z uradnim stališčem varuhinje človekovih pravic.

Zelo pomemben element pri izvajanju intervjuja je zaupanje med intervjuvancem in osebo, ki izvaja intervju. Neuspeh pri pridobivanju zaupanja ima lahko posledico, da se intervjuvanci enostavno zatečejo k pripovedovanju tistega, kar mislijo, da želi raziskovalec vedeti. Menimo, da smo pri izvajanju intervjuja občutili sicer veliko stopnjo medsebojnega zaupanja in pripravljenosti po aktivnem vključevanju v učinkovitejši sistem varovanja otrokovih pravic. Z raziskavo pridobljene rezultate smo kvalitativno interpretirali.

6.2.6 Rezultati in ugotovitve

Na analitičnem delu temelji sistemski pristop k varovanju in zaščiti otrokovih pravic, tj. možnost za vzpostavitev varuha otrokovih pravic.

Za interpretacijo rezultatov in oblikovanje sklepov smo uporabili primerjalno analizo, osnovne statistične metode in grafični ter tabelarni prikaz podatkov.

6.2.6.1 Analiza dokumentacije s komentarji

Kot dokument za 'analizo vsebine' smo uporabili KOP, iz katere izhajajo tudi nacionalne zakonodaje na področju varovanja otrokovih pravic, ki jih podrobneje, s poudarkom na varuhih otrokovih pravic, predstavljamo v podpoglavju poglavja 5.2.

Poleg sprejete slovenske zakonodaje smo uporabili tudi Sklepne ugotovitve Odbora za otrokove pravice Združenih narodov⁶¹ in delovni osnutek Tretjega periodičnega poročila Republike Slovenije h Konvenciji o otrokovih pravicah.

Iz vsega navedenega lahko povzamemo, da ostaja Slovenija navkljub mednarodnim zavezam ena redkih držav, ki v svoj pravni red še ni implementirala narekovane zaščitne zakonodaje in ni oblikovala potrebnih organov oziroma služb v okviru izvršilne, zakonodajne in tudi sodne veje oblasti. Nekatera opozorila mednarodne skupnosti je Slovenija sicer vključila v predmetno zakonodajo (Družinski zakonik), ki je trenutno v medresorskem usklajevanju, vendar vse do njenega sprejetja naša država ostaja tudi na 'črni listi' med državami OZN, ki še vedno dopuščajo telesno kaznovanje otrok.

Analiza varuhov otrokovih pravic

Evropska mreža za varuhe otrokovih pravic – ENOC ugotavlja, da ni enotnega pravila za t. i. separacijo (poseben organ) ali integracijo (pridružen organ). Iz pregleda izhaja, da v EU, glede na tip organa, ki je pristojen za varovanje otrokovih pravic (varuh ali pridružen organ), ne gre

---

⁶¹Sklepne ugotovitve na podlagi obravnave Poročil, ki jih države pogodbenice oddajo po 44. členu KOP, je Odbor ZN za otrokove pravice sprejel na 35. zasedanju, ki je bilo 26. februarja 2004.

za prevlado enega tipa nad drugim, v državah (Madžarska, Italija, Slovenija, Romunija)⁶², ki še niso razvile samostojnega organa, pa obstaja težnja po ustanovitvi neodvisnega varuha otrokovih pravic.

Kot izhaja iz dokumentov CRIN,⁶³ nekateri varuhi ostajajo v okviru obravnavanja posameznih pritožb, drugi pa so razvili aktivnejše zastopanje otroka. Pri vseh gre za varstvo otroka, ki presega pooblastila varuhov človekovih pravic, ki so omejena na razmerje posameznik – državni (javni) organ. Če gre v primeru varuha človekovih pravic⁶⁴ za 'ombudsmana javnega sektorja', gre v primeru varuha otrokovih pravic⁶⁵ za središčno točko v sistemu varovanja otrokovih pravic.

Odbor OZN za otrokove pravice v poročilu iz leta 2005 priporoča, da država pogodbenica vpelje funkcijo namestnika varuha kot oddelka znotraj Urada varuha človekovih pravic ali posebnega varuha za otrokove pravice, ki bo imel na voljo dovolj človeških virov in finančnih sredstev za neodvisno ter učinkovito spremljanje izvajanja pravic otrok. Odbor je tudi priporočal, da pri varuhu človekovih pravic država pogodbenica zagotovi široko dostopnost informacij o možnem vlaganju pritožb na otroku prijazen način. Študija, ki jo je leta 2005 opravil Unicef, je pokazala na prednosti neodvisnih samostojnih institucij za varovanje otrokovih pravic, sprejeto pa je bilo tudi stališče, da bi brez neodvisnih institucij, ki so osredinjene izključno na pravice otrok, te pravice le s težavo dosegle prioriteto, ki si jo zaslužijo. Čeprav Lansdown (1995) povzema, da delovanje v okviru državnih organov pomeni boljši dostop do dokumentacije, pravico do

---

⁶²Vir: STA (2001).

⁶³Child Rights Information Network.

⁶⁴»Za varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin v razmerju do državnih organov, organov lokalne samouprave ter nosilcev javnih pooblastil se z zakonom določi varuh pravic državljanov« (159/1 člen Ustave Republike Slovenije).

⁶⁵»Z zakonom se lahko določijo posebni varuhi pravic državljanov« (159/2 člen Ustave Republike Slovenije).

sodelovanja v razpravah o pomembnih vprašanjih in zakonodajnih postopkih, pravico do preiskave ter mogoče tudi večjo (moralno) avtoriteto.

6.2.6.2 Analiza anketnega vprašalnika

Podatke smo zbrali in jih računalniško obdelali s statističnim programskim paketom SPSS na ravni deskriptivne in inferenčne statistike. Prikazali smo jih v obliki enostavnih in kombinacijskih (kontingenčnih) tabel. Kombinacijske tabele prikazujejo razčlenitev populacije po spremenljivkah. Pri odprtih vprašanjih smo odgovore signirali, kategorizirali in kategorije rangirali.

Za preizkušanje odvisnih zvez med spremenljivkami smo uporabili χ^2 -preizkus.

Tabela 6.5: Rezultati mnenj vzorcev izbranih politikov, svetovalnih delavcev na CSD in svetovalnih delavcev NVO glede tega, kdo po njihovem mnenju skrbi za promocijo otrokovih pravic

KDO	POLITKI		SVETOVALNI DELAVCI (CSD)		SVETOVALNI DELAVCI (NVO)	
	f	f %	f	f %	f	f %
PEDAGOŠKI DELAVCI	3	75 %	3	60 %	3	60 %
ŠOL. SVETOVALNA	1	25 %	2	40 %	2	40 %
RAVNATELJ	1	25 %	0	0 %	1	20 %
DRŽAVNE INST.	3	75 %	3	60 %	4	80 %
NVO	1	25 %	3	60 %	5	100 %
DRUGO	2	50 %	2	40 %	0	0 %

V tabeli lahko vidimo, kako se je vzorec politikov, vzorec svetovalnih delavcev CSD in vzorec svetovalnih delavcev NVO opredelil glede mnenja, kdo ima ključno vlogo pri promociji otrokovih pravic.

Svetovalni delavci NVO največjo vlogo pri promociji otrokovih pravic predpisujejo nevladnim organizacijam in državnim institucijam, politiki državnim institucijam ter pedagoškim delavcem, svetovalni delavci CSD pa največjo vlogo pripisujejo kar trem skupinam, in sicer pedagoškim delavcem, državnim institucijam ter nevladnim organizacijam.

Med vsemi tremi vzorci ni bilo zaznati statistično pomembnih razlik glede mnenja, kdo ima ključno vlogo pri promociji otrokovih pravic. Za dodatno pojasnila glej rezultate χ^2 -preizkusa, ki so prikazani v prilogah, in sicer v Tabelah od 9.1 do 9.6.

Katere so ključne državne institucije, nevladne organizacije in druge organizacije, ki skrbijo za promocijo otrokovih pravic, pa je prikazano v Tabelah 6.6, 6.7 in 6.8.

Tabela 6.6: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o tem, katere državne institucije ima ključno vlogo pri promociji otrokovih pravic

vladna politika
CSD
varuh človekovih pravic
krizni centri za mlade
svetovalni centri za otroke in mladostnike

Tabela 6.7: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o tem, katere nevladne organizacije imajo ključno vlogo pri promociji otrokovih pravic

DPM
UNICEF
svetovalni telefoni za otroke
Beli obroč
AIS
Mirovni inštitut
Slovenska filantropija

Tabela 6.8: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o tem, kdo drug ima ključno vlogo pri promociji otrokovih pravic

starši
mediji
civilna družba

Tabela 6.9: Rezultati mnenj vzorcev izbranih politikov, svetovalnih delavcev na CSD in svetovalnih delavcev NVO glede tega, ali pri svojem delu zaznavajo kršitve otrokovih pravic

	POLITIKI		SVETOVALNI DELAVCI (CSD)		SVETOVALNI DELAVCI (NVO)	
	f	f %	f	f %	f	f %
DA	1	25 %	5	100 %	5	100 %
NE	3	75 %	0	0 %	0	0 %
SKUPAJ	4	100 %	5	100 %	5	100 %
χ^2-PREIZKUS	$\chi^2 = 4,753, g = 2, P = 0,093$					

Kot je razvidno iz tabele, vzorca svetovalnih delavcev CSD (100 %) in svetovalnih delavcev NVO (100 %) pri svojem delu zaznavata kršitve otrokovih pravic. Vzorec politikov pa se je le v 25 % opredelil, da pri svojem delu zaznava kršitve otrokovih pravic.

Na podlagi rezultatov X^2 -preizkusa ($\chi^2 = 4,753, g = 2, P = 0,093$) razlika med ciljnim skupinami (politiki, svetovalni delavci CSD in svetovalni delavci NVO) ni statistično pomembna.

Večina vzorca (politiki, svetovalni delavci CSD in svetovalni delavci NVO) se torej pri svojem delu srečuje s kršitvami otrokovih pravic.

Tabela 6.10: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o tem, katere so najpogostejše kršitve otrokovih pravic

telesno kaznovanje otrok
omejevanje pravice do stikov s starši v primerih 'dodeljenega' skrbništva
psihično nasilje
neupoštevanje volje (mnenja) otrok v upravnih in sodnih postopkih
zlorabe v postopkih pred sodišči
revščina
zanemarjanje
medijska zloraba
pravica do najvišje ravni zdravstvenih storitev (Pomurje)
integracija romskih otrok, status izbrisanih otrok

V tabeli vidimo, kako so se vzorci politikov, svetovalnih delavcev na CSD in svetovalnih delavcev NVO opredelili glede najpogostejših kršitev otrokovih pravic.

Menimo, da je rezultat zaskrbljujoč, saj je najpogostejša kršitev telesno kaznovanje. Na drugem mestu je omejevanje pravice otroku do stikov s staršem, ki mu ni dodeljeno skrbništvo, kar lahko nakazuje tudi na psihično nasilje nad otrokom, ki so ga anketiranci, sicer samostojno, prav tako zelo pogosto omenjali kot zaznano kršitev otrokovih pravic.

Tabela 6.11: Rezultati mnenj vzorcev izbranih politikov, svetovalnih delavcev na CSD in svetovalnih delavcev NVO glede tega, koga obvestijo o kršitvi oziroma na koga bi se obrnili v primeru, da bi zaznali kršitev otrokovih pravic

	POLITIKI		SVETOVALNI DELAVCI (CSD)		SVETOVALNI DELAVCI (NVO)	
	f	f %	f	f %	f	f %
ŠOLSKA SVETOVALNA	2	50 %	1	20 %	1	20 %
CSD	3	75 %	2	40 %	4	80 %
NVO	1	25 %	1	20 %	1	20 %
STARŠI/ZASTOPNIKI	2	50 %	2	40 %	2	40 %
ZDRAVSTVENA INST.	2	50 %	1	20 %	0	0 %
POLICIJA	2	50 %	4	80 %	3	60 %
VARUH ČLO. PRAVIC	1	25 %	1	20 %	2	40 %
DRUGO	0	%	0	%	2	40 %

Vzorec politikov največkrat (75 %) v primerih, ko zazna kršitve otrokovih pravic, obvesti CSD, vzorec svetovalnih delavcev se v primeru zaznave kršitve otrokovih pravic največkrat obrne na policijo (80 %), vzorec svetovalnih delavcev NVO pa na CSD (80 %). Lahko bi dejali, da se večina vzorca obrne na CSD, kar potrjuje pomen in vlogo omenjene institucije v sistemu.

V Tabelah od 9.7 do 9.14, ki so v prilogi, vidimo, da se med ciljnimi skupinami niso pojavile razlike, ki bi nakazovale statistično pomembnost razlik glede tega, na koga se posamezni vzorci obrnejo v primeru, ko zaznajo kršitev otrokovih pravic.

Tabela 6.12: Rezultati mnenj vzorcev izbranih politikov, svetovalnih delavcev na CSD in svetovalnih delavcev NVO glede tega, ali spremljajo nadaljnjo obravnavo otroka, pri katerem so zaznali kršitev pravic

	POLITIKI		SVETOVALNI DELAVCI (CSD)		SVETOVALNI DELAVCI (NVO)	
	f	f %	f	f %	f	f %
DA	1	25 %	5	100 %	5	100 %
NE	3	75 %	0	0 %	0	0 %
SKUPAJ	4	100 %	5	100 %	5	100 %
χ^2-PREIZKUS	$\chi^2 = 10,050, g = 2, P = 0,007$					

Med vzorcem politikov, vzorcem socialnih delavcev na CSD in vzorcem socialnih delavcev NVO se niso pojavile statistično pomembne razlike ($\chi^2 = 10,050, g = 2, P = 0,007$), ki bi nakazovale različnost mnenj glede spremljanja nadaljnje obravnave otroka, pri katerem so zaznali kršitve pravic.

Vzorec socialnih delavcev CSD in NVO kar v 100 % spremlja nadaljnjo obravnavo otroka, pri katerem so zaznali kršitve.

Kako naše ciljne skupine spremljajo nadaljnjo obravnavo otroka, pri katerem so zaznali kršitve pravic, nam kaže spodnja Tabela 6.13.

Tabela 6.13: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o tem, kako spremljajo nadaljnjo obravnavo otroka, pri katerem so zaznali kršitve pravic

v okviru javnega pooblastila (CSD)
preko zagovorništva
sodelovanje v interdisciplinarnih timih
sodelovanje z zunanjimi institucijami (policija, ZD, šolska svetovalna služba)
spremljanje pravnih postopkov
vodenje psihosocialne pomoči

Tabela 6.14: Rezultati mnenj vzorcev izbranih politikov, svetovalnih delavcev na CSD in svetovalnih delavcev NVO glede tega, ali sodelujejo z institucijami v primeru zaznave in/ali obravnave kršitve otrokove pravice

	POLITIKI		SVETOVALNI DELAVCI (CSD)		SVETOVALNI DELAVCI (NVO)	
	f	f %	f	f %	f	f %
NE SODELUJEM	3	75 %	0	0 %	0	0 %
SODELUJEM	1	25 %	5	100 %	5	100 %
SKUPAJ	4	100 %	5	100 %	5	100 %
χ²-PREIZKUS	χ² = 10,050, g = 2, P = 0,007					

Izid χ^2 -preizkusa ($\chi^2 = 10,050$, $g = 2$, $P = 0,007$) nam nakazuje, da med vzorcem politikov, vzorcem socialnih delavcev CSD in vzorcem socialnih delavcev NVO ni statistično pomembnih razlik glede sodelovanja z drugimi institucijami v primeru zaznave kršitve otrokovih pravic.

Vzorec politikov sodeluje z drugimi institucijami v 25 %, vzorca svetovalnih delavcev CSD in NVO pa kar v 100 %.

Katere so tiste druge institucije, nam prikazuje spodnja Tabela 6.15.

Tabela 6.15: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o tem, s katerimi institucijami sodelujejo v primeru zaznave in/ali obravnave kršitve otrokove pravice

policija
vzgojno-izobraževalne institucije
NVO
CSD
ZD
varuh ČP
odvetniki
tožilstvo
zagovornik otroka
šolska inšpekcija

Tabela 6.16: Rezultati mnenj vzorcev izbranih politikov, svetovalnih delavcev na CSD in svetovalnih delavcev NVO glede tega, katera so ključne državne institucije, ki bi morale skrbeti za varovanje in promocijo otrokovih pravic

	POLITIKI		SVETOVALNI DELAVCI (CSD)		SVETOVALNI DELAVCI (NVO)	
	f	f %	f	f %	f	f %
ŠOLSKA SVETOVALNA	3	75 %	3	60 %	2	40 %
CSD	4	100 %	3	60 %	5	100 %
ZDRAVSTVENI DOMOVI	1	25 %	1	20 %	1	20 %
POLICIJA	2	50 %	3	60 %	3	60 %
VARUH OTROKOVIH PRAVIC	3	75 %	2	40 %	5	100 %
VLADNA KOMISIJA	0	0 %	2	40 %	3	60 %
ODBOR DZ RS ZA OTROKOVE PRAVICE	0	0 %	4	80 %	3	60 %
VARUH ČLOVEKOVIH PRAVICE	1	25 %	1	20 %	4	80 %
DRUŽINSKA SODIŠČA	3	75 %	2	40 %	3	60 %
DRUGO	1	25 %	0	0 %	0	0 %

CSD so ključne institucije, ki skrbijo za varovanje in promocijo otrokovih pravic. Tako meni 100 % vzorca politikov, 60 % vzorca svetovalnih delavcev CSD in 100 % vzorca svetovalnih delavcev NVO.

Med posameznimi ciljnim skupinami ni bilo zaznati statistično pomembnih razlik, ki bi nakazovale razlike med skupinami glede na dano kategorijo. Podrobnejša analiza v obliki χ^2 -preizkusov je prikazana v Tabelah od 9.15 do 9.24, ki so v prilogi magistrskega dela.

Tabela 6.17: Rezultati mnenj vzorcev izbranih politikov, svetovalnih delavcev na CSD in svetovalnih delavcev NVO glede tega, ali so otrokove pravice v Sloveniji ustrezno varovane

	POLITIKI		SVETOVALNI DELAVCI (CSD)		SVETOVALNI DELAVCI (NVO)	
	f	f %	f	f %	f	f %
DA	2	50 %	2	40 %	0	0 %
NE	2	50 %	3	60 %	5	100 %
SKUPAJ	4	100 %	5	100 %	5	100 %
χ^2-PREIZKUS	$\chi^2 = 4,476, g = 2, P = 0,107$					

Na osnovi χ^2 -preizkusa ($\chi^2 = 4,476, g = 2, P = 0,107$) lahko ugotovimo, da ni statistično pomembnih razlik med vzorcem politikov, vzorcem svetovalnih delavcev CSD in vzorcem svetovalnih delavcev NVO glede mnenja o tem, ali so otrokove pravice v Sloveniji ustrezno varovane.

Vzorec svetovalnih delavcev NVO kar v 100 % meni, da otrokove pravice v Sloveniji niso ustrezno varovane, tako meni še 60 % vzorca svetovalnih delavcev CSD in 50 % vzorca politikov.

Lahko bi dejali, da so ti visoki odstotki zaskrbljujoči in da so na tem področju nujno potrebne spremembe. Predlogi za izboljšanje gredo v smeri celostnega pristopa pri urejanju področja otrokovih pravic, kar zajema poleg strukturnih sprememb na pravno-formalnem nivoju tudi širše socialno okolje (mediji). Podrobni rezultati vzorca politikov, vzorca svetovalnih delavcev CSD in vzorca svetovalnih delavcev NVO so prikazani v Tabeli 6.18.

Tabela 6.18: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o predlogih za izboljšanje varovanja otrokovih pravic v Sloveniji

sprejetje ustrezne poenotene zakonodaje (Družinski zakonik)
ustanovitev družinskih sodišč
ustanovitev varuha otrokovih pravic
interdisciplinarni pristop pri obravnavi kršitve otrokovih pravic
izboljšanje učinkovitosti inštitucij
dodatna usposabljanja
medijska podpora
dosledno upoštevanje največje koristi otroka

Tabela 6.19: Rezultati mnenj vzorcev izbranih politikov, svetovalnih delavcev na CSD in svetovalnih delavcev NVO glede tega, ali so zadovoljni z vlogo CSD v sistemu zaščite/varovanja otrokovih pravic

	POLITIKI		SVETOVALNI DELAVCI (CSD)		SVETOVALNI DELAVCI (NVO)	
	f	f %	f	f %	f	f %
DA	1	25 %	0	0 %	0	0 %
NE	3	75 %	4	80 %	4	80 %
NE VEM	0	0 %	1	20 %	1	20 %
SKUPAJ	4	100 %	5	100 %	5	100 %
χ^2 -PREIZKUS	$\chi^2 = 3,861, g = 2, P = 0,425$					

V tabeli 6.19 vidimo, da večina vzorca politikov (75 %), večina vzorca svetovalnih delavcev CSD (80 %) in večina vzorca svetovalnih delavcev NVO (80 %) ni zadovoljna z vlogo CSD v sistemu zaščite oziroma varovanja otrokovih pravic.

Rezultati χ^2 -preizkusa ($\chi^2 = 3,861$, $g = 2$, $P = 0,425$) nam kažejo, da ni statistično pomembnih razlik med vzorcem politikov, vzorcem svetovalnih delavcev CSD in svetovalnih delavcev NVO glede zadovoljstva z vlogo CSD v sistemu zaščite otrokovih pravic.

Rezultati so pokazali, da z vlogo CSD niso zadovoljni niti sami zaposleni na CSD, predvsem zaradi nejasnih pristojnosti in dvojne, izključujoče vloge, ki jo imajo CSD po obstoječi zakonodaji. CSD kljub načelni koordinacijski vlogi v sistemu te naloge ne opravljajo v zadostni meri. Razlogi so različni, po našem mnenju pa so tudi sistemske narave.

Pomanjkljivosti pri vlogi centrov za socialno delo s strani vzorca politikov, vzorca svetovalnih delavcev CSD in svetovalnih delavcev NVO so prikazane v tabeli 6.20.

Tabela 6.20: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o pomanjkljivostih CSD v sistemu zaščite/varovanja otrokovih pravic

dvojna vloga CSD (nezdružljivost oblastne funkcije s svetovalno funkcijo)
prevelika birokracija ne upošteva principov svetovalnega dela
premajhna aktivnost
neustrezna/pomanjkljiva strokovna usposobljenost kadra glede otrokovih pravic

Tabela 6.21: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o tem, kako sami (njihova institucija) skrbijo za promocijo in zaščito otrokovih pravic

preventivni programi (svetovanje, delavnice, zloženke, predavanja, forumi)
medijske kampanje (TV, radio, internet, plakati)
telefoni za otroke
sodelovanje z institucijami
politična podpora NVO
priprava zakonodaje
nadzor nad CSD
psihosocialna/celostna pomoč
pravna pomoč
pomoč na domu

Tabela 6.22: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o pomanjkljivostih v celostnem sistemu varovanja otrokovih pravic

neustrezni/predolgi postopki pred državnimi organi
nepovezano delovanje institucij
odsotnost varuha otrokovih pravic
nepoznavanje otrokovih pravic (premalo specializacije)
pomanjkljiva zakonodaja
pomanjkanje usposobljenega kadra 'na terenu'
šibke NVO
medijske zlorabe
premile kazni za kršitve otrokovih pravic

Odgovori potrjujejo pomanjkljivosti v državnem sistemu varovanja in zaščite otrokovih pravic, iz njih pa je razvidno tudi, da se politika in stroka (državna in nevladna) zavedata problematike in svojega dela odgovornosti pri tem. Med 'sivimi pegami' v sistemu je tudi odsotnost interdisciplinarnega pristopa.

Tabela 6.23: Rezultati mnenj vzorcev izbranih politikov, svetovalnih delavcev na CSD in svetovalnih delavcev NVO glede tega, ali imajo dostop do vseh informacij o zakonodaji in ostalih predpisih s področja varovanja otrokovih pravic v Sloveniji

	POLITIKI		SVETOVALNI DELAVCI (CSD)		SVETOVALNI DELAVCI (NVO)	
	f	f %	f	f %	f	f %
DA	3	75 %	4	80 %	5	100 %
NE	1	25 %	1	20 %	0	0 %
SKUPAJ	4	100 %	5	100 %	5	100 %
χ^2-PREIZKUS	$\chi^2 = 1,981, g = 2, P = 0,371$					

Dobljeni rezultati nam kažejo ($\chi^2 = 1,981, g = 2, P = 0,371$), da med vzorcem politikov, vzorcem svetovalnih delavcev CSD in vzorcem svetovalnih delavcev NVO ni statistično pomembnih razlik glede tega, ali imajo dostop do vseh informacij o zakonodaji in ostalih predpisih s področja varovanja otrokovih pravic v Sloveniji.

Večina vzorca politikov (75 %), vzorca svetovalnih delavcev CSD (80 %) in vzorca svetovalnih delavcev NVO (100%) meni, da imajo dostop do vseh predpisov s področja varovanja otrokovih pravic v Sloveniji.

Tabela 6.24: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o tem, kje dobijo potrebne informacije

vladna politika (ministrstva)
svetovni splet
CSD
varuh človekovih pravic
Socialna zbornica
NVO
mediji
AIS

Rezultati po našem mnenju potrjujejo pomen in vlogo politike (ministrstev) v celostnem sistemu varovanja otrokovih pravic, zaskrbljujoča pa je odsotnost vseh zdravstvenih institucij in šolskega sistema, ki bi moral biti pomemben del v interdisciplinarnem sistemu.

Tabela 6.25: Rezultati mnenj vzorcev izbranih politikov, svetovalnih delavcev na CSD in svetovalnih delavcev NVO glede tega, ali bi Slovenija za ustrezno zaščito in varovanje otrokovih pravic potrebovala varuha otrokovih pravic

	POLITIKI		SVETOVALNI DELAVCI (CSD)		SVETOVALNI DELAVCI (NVO)	
	f	f %	f	f %	f	f %
DA	3	75 %	3	60 %	3	60 %
NE	1	25 %	2	40 %	2	40 %
SKUPAJ	4	100 %	5	100 %	5	100 %
χ^2-PREIZKUS	$\chi^2 = 0,290, g = 2, P = 0,865$					

Med vzorcem politikov, vzorcem svetovalnih delavcev CSD in vzorcem svetovalnih delavcev NVO ni statistično pomembnih razlik ($\chi^2 = 0,290, g = 2, P = 0,865$), ki bi nakazovale statistično pomembnost različnih mnenj o uvedbi varuha otrokovih pravic.

Večina vzorca politikov (75 %), vzorca svetovalnih delavcev CSD (60 %) in svetovalnih delavcev NVO (60 %) se strinja z dejstvom, da bi Slovenija za ustrezno zaščito in varovanje otrok potrebovala varuha otrokovih pravic.

Okrog vloge varuha človekovih pravic pa se pojavlja tendenca, ki nakazuje statistično pomembne razlike ($\chi^2 = 9,216, g = 2, P = 0,010$) med starostnimi skupinami, in sicer se je starostna skupina od 26 do 35 let v 83,33 % opredelila, da je omenjen organ ključna državna institucija, ki bi morala skrbeti za varovanje in promocijo otrokovih pravic. Odstotek ostalih dveh skupin je očitno manjši (od 36 do 45 let 25 %, 45 let in več 25 %). Iz analize odprtih odgovorov pa lahko sklepamo tudi, da so se tisti, ki vidijo Varuha človekovih pravic kot ključno institucijo, pristojno za področje otrokovih pravic, sicer pozitivno opredelili do varuha otrokovih pravic, vendar pod okriljem varuha človekovih pravic.

Tabela 6.26: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o razlogih ZA/PROTI varuhu otrokovih pravic

ZA	PROTI
otroci so edina skupina brez politične moči in vpliva	multiplificiranje pristojnosti znotraj različnih služb
otroci so ranljiva skupina, odvisna od odraslih	preveč zaposlenih v javnem sektorju
otroci potrebujejo drugačno sistemsko ureditev in postopke	
funkcija varuha ČP je v drugi vlogi kot funkcija varuha OP	
rast pobud s področja otrokovih pravic	

Odgovori ZA utemeljujejo smiselnost uvedbe posebnega instituta – varuha otrokovih pravic za kategorijo ljudi, ki zaradi svojih posebnosti (otročstvo) potrebujejo drugačen pristop/obravnavo za enakovredno in enakopravno vključevanje v družbo. Odgovora proti pa po našem mnenju nakazujeta na prešibko poznavanje sistematike otrokovih pravic ali celo nakazujeta na določeno stopnjo indiferentnosti do tega vprašanja.

6.2.6.3 Analiza intervjuja⁶⁶

Analiza odgovorov na podlagi vprašanj

A 1) Kje je Slovenija kot evropska država na področju varovanja otrokovih pravic?

Iz odgovora vidimo, da so na Uradu varuha človekovih pravic zadovoljni s stanjem spoštovanja otrokovih pravic glede na druge države.

Na ravni sistemske ureditve varuhinja ne ugotavlja »prav velikega števila kršitev, ki bi bile posledica pomanjkljive zakonodaje«. Ta ugotovitev pa kaže na to, da je razkorak med predpisi in prakso (pre-)velik.

Posebna skrb in varstvo otrok sta v Sloveniji sicer določena z ustavo in področnimi zakoni.

2 A) Kako se varuh vključuje v sistem varovanja otrokovih pravic in ali je s svojim delom primerljiv z varuhi otrokovih pravic, ki delujejo v evropskem prostoru?

Iz odgovora izhaja, da je delo varuha v največji meri usmerjeno na reševanje individualnih pobud oziroma pritožb o kršenju pravic otrok in manj na globalno ozaveščanje javnosti, nadziranje uresničevanja zakonov in drugih predpisov ter sodelovanje z nevladnimi organizacijami. Tu je tudi ključni razkorak med varuhom človekovih pravic v Sloveniji in varuhi otrokovih pravic, ki delujejo v okviru EU.

---

⁶⁶Priloga A – zapis intervjuja s strokovno delavko varuha človekovih pravic.

Med ostalimi nalogami varuha so še:

- spremljanje in spodbujanje uveljavljanja Konvencije o otrokovih pravicah;
- spodbujanje oblikovanja pozitivnega odnosa do otrok na državni in lokalni ravni, v politiki in civilni družbi;
- predlaganje pozitivnih sprememb v zakonodaji, politiki in praksi;
- poskus vplivanja na izboljšanje sodelovanja med državnimi organi na državni in lokalni ravni ter med nevladnimi organizacijami;
- razvijanje neposredne povezave z otroki in mladimi za izražanje njihovih mnenj in stališč;
- spodbujanje oblasti in javnost k upoštevanju mnenj otrok in mladine;
- zbiranje podatkov o položaju otrok;
- spodbujanje zagovorništva otrok;
- podpiranje in spodbujanje raziskav;
- učenje in poučevanje mladih o njihovih pravicah, dolžnostih in odgovornostih (neposreden stik na šolah).

A 3) Kako poteka promocija otrokovih pravic?

Poudarek je na seznanjanju javnosti s pravicami otrok v povezavi z aktualnimi problemi mladih, kamor spada tudi učenje in poučevanje mladih o njihovih pravicah, dolžnostih in odgovornostih prek neposrednega sodelovanja na šolah.

A 4) Kako poteka sodelovanje z drugimi organizacijami/ustanovami (s katerimi)?

Državni organi in institucije praviloma odgovarjajo na poizvedbe v določenih rokih, čeprav so pri ministrstvih in CSD izjeme. Varuh človekovih pravic ne vodi posebne statistike o sodelovanju in pomanjkljivostih. Iz odgovora je razvidno, da v zvezi s pravicami otrok varuh največ sodeluje s centri za socialno delo, z vsemi tremi ministrstvi (MDDSZ, MŠŠ, MZ), s šolami, z bolnišnicami, skratka z institucijami, v katere so otroci vključeni v kakršnokoli obravnavo, pa pride do kršitve njihovih pravic. Nadzor nad otrokovimi pravicami (v primeru suma kršitve) poteka zgolj na relaciji institucija – varuh v obliki pisnih vprašanj in odgovorov. Če se izkaže, da na podlagi pojasnila institucije varuh ugotovi, da je prišlo do kršitve pravic otroka, posreduje instituciji kritično pripombo, predlog ali priporočila oz. zahtevo, da storjeno krivico popravijo.

A 5) Ali pri svojem delu zaznavate povečanje števila kršitev otrokovih pravic? Kakšni so razlogi za morebitno povečanje?

Tabela 6.27: Število obravnavanih pobud kršitev otrokovih pravic

leto	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
št. pobud	60	128	166	162	173	247	247

Sistematično varuh spremlja področje otrokovih pravic od leta 2002. Število pritožb v zvezi s kršitvami otrokovih pravic se povečuje, za kar na uradu vidijo vzrok v večji občutljivosti nanje.

Med kršitvami prevladujejo:

- predolgo odločanje pristojnih organov v postopkih obravnave otrokovih pravic;
- slaba usklajenost in sodelovanje organov, ki bi morali skrbeti, da je otrokova korist glavno vodilo pri vseh njihovih odločitvah.

Pobude s področja otrokovih pravic predstavljajo 8 %-delež na letni ravni.

A 6) Ali se po vašem mnenju otroci zavedajo svojih pravic in tudi odgovornosti?

Pravice otrok in mladih niso vsem dovolj poznane, kar dokazujejo različna vprašanja v osebnih pogovorih z mladimi, po elektronski pošti, pa tudi po telefonu. Sicer pa se po mnenju varuha zavedajo pravic in dolžnosti, vendar se slednjim pogosto izognejo. Med razlogi varuh omenja pretirano zaščitniško okolje doma in v družini ter permisivno naravnano šolo, kar ne prispeva k zavedanju, da so človekove pravice omejene s pravicami drugih, da jih je treba priznati kot enake za vse in kot univerzalne.

A 7) Ali država s svojimi ukrepi in predpisi preveč posega v družino?

Varuh zagovarja avtonomijo družine, ob tem pa se zaveda dolžnosti države po zagotavljanju varstva otrokom, kadar je ogrožen njihov zdrav razvoj in kadar to zahtevajo druge koristi otrok.

A 8) Kakšni so vaši predlogi za izboljšanje položaja otrok?

Varuh predlaga izboljšave v okviru zakonodaje na podlagi priporočil, ki so objavljena v letnih poročilih varuha.

Nekaj aktualnih predlogov

Družinski zakonik naj uzakoni prepoved vseh oblik telesnega kaznovanja otrok, uredi zagovorništvo otrok, ki bo z ustanovitvijo neodvisnega instituta z mrežo usposobljenih zagovornikov po celotni Sloveniji omogočilo

dostopnost vsakemu otroku, ki bo želel tako izraziti svoje zahteve, potrebe in želje ter okrepiti svoj glas.

Novela Zakona o štipendiranju naj uveljavi načelo pozitivne diskriminacije v primerih enostarševskih družin ter družin z invalidnimi člani, zviša cenzus dohodkov na družinskega člana, upošteva izjemne osebne okoliščine, kot je npr. invalidnost v družini ali otrok brez staršev, pravičneje opredeli merila za višino dodatka na oddaljenost in odpravi določanja odstotnih deležev za nove Zoisove štipendiste.

Varuh je predlagal sprejetje ukrepov za odpravo nesprejemljive prakse dolgotrajnih postopkov pred sodišči o dodelitvi otrok v vzgojo in varstvo, pri tem pa je priporočen premislek o organizaciji specializiranih družinskih sodišč.

Oblikovati bi bilo treba posebne time strokovnjakov (izvedencev), ki bi celovito obravnavali otroka in njegov položaj v družini, preprečili večkratno obravnavo otroka in skrajšali postopek.

Za izboljšanje kakovosti dela sodnih izvedencev bi bilo potrebno sprejeti ukrepe, odpraviti nepotrebne zamude pri pripravi izvedenskih mnenj, odpraviti nepotrebno odlašanje sprejema odločitve (z zahtevami po novih in novih izvedenskih mnenjih) in vzpostaviti učinkovit nadzor nad njihovim delom, za kar naj bi poskrbele razne strokovne organizacije in Ministrstvo za pravosodje.

Potrebna je učinkovitejša organizacija dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, ki bo omogočala pravočasno in kakovostno obravnavo otrok.

Aktualna so priporočila lokalnim in nacionalnim oblastem po sprejetju in uresničevanju učinkovitejših programov za razvoj kulture nenasilja,

mirnega in strpnega reševanja sporov ter za preprečevanje medvrstniškega nasilja.

Sprejeti je treba ukrepe za povečanje varnosti otrok in mladostnikov ter za zaščito in pomoč tistim, ki so zaradi nasilja prizadeti.

Potrebna je priprava celovite analize in ocene celotnega sistema rejništva in zavodskega varstva, ustrezna razprava s strokovno javnostjo in z vsemi zainteresiranimi ter priprava potrebnih sprememb zakonodaje na tej podlagi.

Nujno je skrbno vodenje postopkov za vključitev otrok v vrtec in izdaja utemeljenih ter obrazloženih sklepov o zavrnitvi otrok.

Aktualno je sprejetje programov in ukrepov za zagotovitev zadostnega števila prostih mest za otroke v vrtcih in s tem enaka dostopnost staršev do uporabe javnih sredstev, namenjenih sistemu predšolske vzgoje, ki ga je vzpostavila država. Nujno je vzpostaviti pregleden in enoten sistem vpisovanja v vrtce.

Sprejeti je treba sistemske rešitve vprašanja prehoda mladoletnih športnikov iz enega športnega kluba v drugega in odpraviti plačevanje visokih odškodnin, ki jih morajo plačati starši mladoletnih športnikov, ki se odločijo za prestop v drug športni klub.

Sistemske je potrebno (z zakonodajo in v statutih fakultet) urediti vprašanja zagotavljanja dodatnih finančnih sredstev za minimalne možnosti prilagoditve študijskega procesa študentkam in študentom s posebnimi potrebami.

Šolskim oblastem je treba dati priporočila za oblikovanje in sprejetje pravilnikov različnih tekmovanj, ki ne bodo pogojevali sodelovanja učencev z izpolnjevanjem nekaterih drugih obveznosti izobraževalne ustanove.

6.2.7 Preverjanje hipotez

Temeljna izhodiščna hipoteza

Sistem varovanja otrokovih pravic v Sloveniji je ustrezen glede na dosežen politično-moralni družbeni standard.

Ker smo za okvir vzeli dosežen standard evropskega prostora, lahko vidimo, da Slovenija še ni dosegla primerljive ravni na moralnem (splošni) ali na političnem nivoju z najbolj 'razvitimi' državami, ki so k politiki otrokovih pravic pristopile celostno na sistemski ravni. Kljub zadnjim trendom in napovedanim premikom na zakonodajnem področju trdimo, da sistem varovanja otrokovih pravic v Sloveniji danes ni ustrezen, zato temeljne izhodiščne hipoteze ne moremo potrditi.

1. delovna teza

Sistem v Sloveniji zagotavlja stopnjo varovanja in zaščite otrokovih pravic, ki je v skladu z evropsko zakonodajo in mednarodnimi akti.

Mednarodni standardi in trendi (vključno KOP) so pokazali na določene pomanjkljivosti in šibkosti v sistemu varovanja otrokovih pravic v Sloveniji, kar je posebej razvidno iz pripomb Odbora OZN za otrokove pravice, ki jih mora Slovenija kot članica OZN in podpisnica KOP, upoštevati pri nadaljnjem urejanju tega področja. Prvo delovno tezo smo zato zavrgli in oblikovali novo, ki se glasi:

»V Sloveniji obstajajo pomembne razlike v sistemu varovanja in zaščite otrokovih pravic, ki v pomembnih delih nakazujejo na neskladje z evropsko zakonodajo in mednarodnimi akti.«

2. delovna teza

Pri obravnavanju otroka kot pravnega subjekta v slovenski zakonodaji obstajajo pomembne pomanjkljivosti v primerjavi s KOP.

Kot smo deloma navedli že v okviru prve delovne teze, lahko tudi v tem primeru potrdimo, da slovenska zakonodaja ni v popolnosti implementirala določil KOP v svoj pravni red, kar izhaja tudi iz priporočil oz. pripomb Odbora OZN za otrokove pravice. Drugo delovno zato potrdimo.

3. delovna teza

V slovenskem prostoru je občuten primanjkljaj funkcije varuha otrokovih pravic.

Rezultati v tabeli 6.25 in 6.26 nam kažejo, da lahko tretjo delovno tezo potrdimo. V slovenskem prostoru je občuten primanjkljaj funkcije varuha otrokovih pravic.

4. delovna teza

CSD opravljajo vlogo koordinatorja v sistemu varovanja in zaščite otrokovih pravic.

Na podlagi podatkov v Tabelah 6.11, 6.16, 9.7, 9.8, 9.9, 9.10, 9.11, 9.12, 9.13, 9.14, 9.15, 9.16, 9.17, 9.18, 9.19, 9.20, 9.21, 9.22, 9.23 in 9.24 lahko potrdimo četrto delovno tezo. CSD opravlja vlogo koordinatorja v sistemu varovanja in zaščite otrokovih pravic.

Vendar so rezultati analize, ki so prikazani v Tabela 6.19 in 6.20, pokazali, da je vloga CSD v celotnem sistemu varovanja otrokovih pravic

nezadostna in tudi neustrezna. Za učinkovitejše varovanje otrokovih pravic bi potrebovali poseben organ, kar je razvidno iz Tabele 6.25.

5. delovna teza

Med ključnimi državnimi institucijami poteka v sistemu varovanja otrokovih pravic interdisciplinarno usklajeno delo.

Delovno tezo pet lahko potrdimo na podlagi podatkov, ki so prikazani v Tabelah 6.14, 6.15 in 6.24. V razmislek pa nam je dejstvo, da so se v raziskavi pokazale pomanjkljivosti glede interdisciplinarnega dela (to nam kažejo podatki v Tabeli 6.22 in 6.26). Vzorci politikov, svetovalnih delavcev CSD in svetovalnih delavcev NVO si želijo v prihodnje ob pojavu kršitev otrokovih pravic več interdisciplinarnega pristopa.

7 SKLEPI IN PRIPOROČILA

»Sodobno razumevanje otrokovih pravic ne pomeni več samo sočutja in dobrodelnosti, temveč tudi pravičnost in prepričanje, da morajo biti pridobitve današnje civilizacije dostopne vsem ljudem brez razlik« (Šinkovec 2000).

Alenka Šelih je v začetku devetdesetih let na prehodu v demokratično družbeno ureditev Slovenije o otrokovih pravicah zapisala, da gre za nastajajoč in razvijajoč se sistem pravic, zaradi česar obstaja mnogo dvomov, nejasnosti in nedorečenosti. Upoštevajoč Waldovo kategorizacijo otrokovih pravic⁶⁷, ugotavljamo, da se tri desetletja kasneje slovenska družba – pravna in strokovna – srečuje z enakimi dvomi, predvsem ko gre za vprašanje avtonomije družine in razmerij med starši in otroki. Ta dilema je ključna pri razumevanju funkcije 'varuha' otrokovih pravic, istočasno pa bi morala biti temelj pravne ureditve področja otrokovih pravic v najširšem pomenu.

V kolikor otrokove pravice definiramo kot del človekovih pravic, slednje razumemo v odnosu posameznik - država,⁶⁸ je potrebno pri postavljanju zakonskih okvirjev upoštevati naravo različnih odnosov. Tu pa se srečujemo z dilemo, ki izhaja iz Wringejeve delitve otrokovih pravic na pozitivne, torej tiste, ki jih zagotavlja pravni sistem, in na moralne (Wringe 1981, 178). Korelacija med obema kategorijama bi morala biti ključna pri postavljanju definicije »ničelna stopnja tolerance do nasilja«, saj lahko napačna interpretacija privede do še večjih kršitev pravic. Po drugi strani

---

⁶⁷Po Waldu obstajajo štiri kategorije otrokovih pravic

⁶⁸Za varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin v razmerju do državnih organov, organov lokalne samouprave in nosilcev javnih pooblastil se s tem zakonom ustanovi varuh človekovih pravic in določijo njegove pristojnosti in pooblastila (ZVarCP, 1. čl.).

zakonska nedorečenost dopušča preveliko družbeno toleranco do nasilja nad otroki znotraj družine in na nivoju država (državni aparat) – otrok.⁶⁹

Pravna ureditev glede ukrepov države za varstvo koristi otrok mora temeljiti na izhodišču preambule KOP, da mora otrok za poln in skladen razvoj svoje osebnosti odraščati v družinskem okolju, istočasno pa mora vsebovati mehanizme za zaščito otrok v trenutku, ko družina kot taka ne izpolnjuje svoje vloge, s čimer je ogroženo zdravje, varnost ali skladen razvoj otroka. Smiselno bi bilo razmisliti o oblikovanju posebnega zakona o otrocih, kjer bi se, po zgledu angleškega The Children Act (1999, 2004), določile pravice, obveznosti, smernice in pravila ravnanja v postopkih, kjer mora biti otrokova korist glavno vodilo.

Na tem področju, navkljub poudarjanju pomena zaščite otrokovih pravic, kar vključuje tudi njihovo aktivno vlogo pri oblikovanju politike, ki se dotika njih samih oziroma njihovih pravic, vlada indiferentnost politike in državnih svetovalnih služb. Ta indiferentnost se kaže v splošnem nezadostnem poznavanju otrokovih pravic, trendov v evropskih državah in mednarodnih organizacijah ter v nepoznavanju domače zakonodaje. Kot ocenjujemo, je to posledica nepovezanega dela med politiko samo (med resornimi ministrstvi) kakor tudi med politiko in stroko (v okviru državnega sektorja služb in nevladnih organizacij). Tudi odgovori na anketna vprašanja kažejo na nezadostno poznavanje celotnega področja otrokovih pravic ključnih strokovnih akterjev v sistemu (iz državnih in nevladnih služb), slednji ga zato v veliki meri omejujejo na procesne postopke. Zanemarjajo pa otrokovo korist v vseh sferah družbenega življenja, njegovo participativno vlogo in področje informiranja o otrokovih pravicah. Niti v enem delu anketnega vprašalnika namreč anketiranci niso nakazali na pomen

---

⁶⁹Otrokove pravice zasedajo tisti položaj, ki je v bolj pobožnih časih pripadal verskim kategorijam, kot sta krščanstvo in bog; vsi bojevito podpirajo idejo, vendar samo, če je pravilno definirana in ustrezno upoštevana v praksi (Teitelbaum 1985).

'sodelovanja' otrok pri oblikovanju politike otrokovih pravic. Naša teza o nezadostnem poznavanju celostnega sistema otrokovih pravic, kot izhaja iz KOP in usmeritev v mednarodnem okolju, se deloma potrjuje tudi pri vprašanju varuha otrokovih pravic. Če je varuh otrokovih pravic, pa najsi ta deluje v okviru kompatibilnega urada oz. službe ali kot samostojni organ, demokratični dosežek družbe, je najmanj, kar lahko skrbi zaposlene na CSD, ki bi pri svojem delu kot zastopniki interesov otrok morali upoštevati načelo 'otrokove največje koristi', 'preveč zaposlenih v javnem sektorju'⁷⁰. Tudi bojazen o 'multipliciranju pristojnosti' nakazuje na nepoznavanje temeljnega teoretičnega izhodišča za delovanje varuha človekovih pravic oziroma varuha otrokovih pravic in s tem posledično na nepoznavanje razlik med obema organoma. V duhu doseženega politično-moralnega standarda, ki bi moral biti primerljiv s širšim mednarodnim okoljem, bomo v sklepnem delu naloge poskušali odgovoriti na raziskovalno vprašanje: »Kakšna bo prihodnja do otrok prijazna Slovenija?« Opredelili bomo vlogo varuha otrokovih pravic in ga poskušali smiselno umestiti v državni sistem.

Izpostavljamo pa še eno negativno izkušnjo, s katero smo se soočili pri 'terenskem' zbiranju podatkov. Otroci so obravnavani na različnih ravneh, med posameznimi službami ni koordinacije, zato na državni ravni na enem mestu ni mogoče dobiti podatka o stanju na področju otrokovih pravic v Sloveniji. Še več, Statistični urad RS v statistiki ne govori o nasilju nad otroki, ampak nasilje obravnava zgolj v kontekstu družine, kar pa ne daje celostne slike o razširjenosti problematike. Pri našem poskusu zbiranja podatkov o nasilju nad otroki smo prišli celo ugotovitve, da CSD, ki je centralna institucija v sistemu skrbi in varovanja otrokovih pravic, zaradi internih birokratskih ovir ne vodi podatkovne zbirke o nasilju nad otroki v okolišu, ki spada pod pristojnost dotičnega CSD. Pod vprašaj se postavljata verodostojnost te oz. podobnih institucij in predvsem njena

---

⁷⁰Povzetek odgovora strokovne delavke enega od CSD iz anketnega vprašalnika.

učinkovitost pri varovanju otrokovih pravic. Menimo, da bi bilo v izogib nedoslednemu ravnanju CSD, predvsem pa v imenu večje zaščite otrok, smiselno razmisliti o oblikovanju centralno vodene evidence ogroženih otrok⁷¹. To bi prispevalo tudi k timskeemu interdisciplinarnemu obravnavanju ogroženih otrok in bi prispevalo k bolj učinkoviti preventivi znotraj procesa varovanja otrokovih pravic, ki ga omenjamo pod sliko 7.3.

V nadaljevanju ugotavljamo, da državni organi ne opravljajo raziskav v povezavi z razširjenostjo pojava in oblik nasilja nad otroki niti se ne vključujejo v sociološke raziskave v okviru mednarodnih integracij. PSSE, ki je trenutno mednarodna gonilna sila v skrbi za učinkovito politiko zaščite otrok in varovanja njihovih pravic, zato nima vpogleda v slovensko družbeno realnost, kar bi v nasprotnem primeru lahko pomenilo doprinos naši državi. Eno redkih raziskav s področja otrokovih pravic v Sloveniji je v letih 2004 in 2005 opravil Forum zoper telesno kaznovanje otrok pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije, ki ga vodi dr. Pavle Kornhauser. Po podatkih omenjene raziskave je dobra tretjina otrok občasno telesno kaznovana, 51 odstotkov staršev nikoli ni telesno kaznovalo otroka, 35 odstotkov staršev se odzove na otrokov neuspeh z besednim poniževanjem in zaničevanjem. Tudi študije v nekaterih evropskih državah kažejo na to, da sta telesno kaznovanje in fizično nasilje nad otroki zelo pogosta.

Temu pritrdi celo predsednik republike, dr. Danilo Türk⁷², ki med drugim poudari, da: »V Sloveniji nimamo dovolj podatkov o pojavnosti in številu oblik nasilja nad otroki, najsi gre za nasilje v družinah, za medvrstniško nasilje ali oblike institucionalnega nasilja, za spolno nasilje, za oblike telesnega kaznovanja ali psihičnega nasilja nad otrokom. Vsekakor bi

---

⁷¹Anglija ima oblikovan Child Protection Register, v katerega vnesejo ime otroka, vrsto ogroženosti, ukrepe, ki so že bili izvedeni, in ime delavca CSD, ki vodi primer (Mnookin 1978, 324).

⁷²Govor predsednika republike o otrokovih pravicah in zaščiti pred nasiljem v DZ RS, 7. oktober 2009.

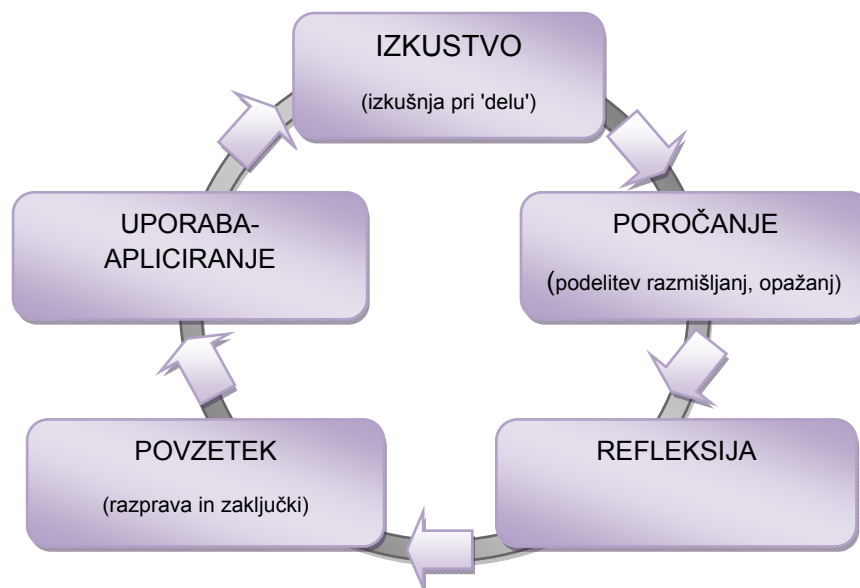
sistematičnemu zbiranju podatkov in raziskavam morali v Sloveniji nameniti več pozornosti in finančnih sredstev. Edini organ v Sloveniji, ki vodi uradno statistiko nasilja v družini, je Policija.«

Vseskozi smo odrasli tisti, ki razlagamo in opredeljujemo pravice otrok in njihove potrebe. Psihosocialni pristop pomoči žrtvam različnih oblik nasilja v otroštvu, kot ga razlagajo različni avtoriji, je pokazal, da je edina učinkovita metoda 'terapije' individualni pristop z aktivno udeležbo. Čeprav kot *»pokazatelje razvoja družbe in resnih namenov po sistemski zaščiti otrok štejemo niz sprejetih zakonov, podzakonskih aktov, ustanovljenih komisij in institucij, ki skrbijo za blaginjo otrok«* (Zloković in Dečman Dobrnjič 2007, 28), menimo, da tovrstna zakonodaja ni ustrezna, v kolikor pri njenem nastajanju ne izhajamo iz otrok samih.

Teoretičen koncept lahko torej postavimo le, če imamo dovolj znanja in za to ustrezno zakonsko podlago. Vendar, kot navajajo Brandon, Schofield in Trinder (1998, 9), izkušnje in znanje niso dovolj in so, v kolikor nismo dovolj kritični, narobe interpretirane ali celo predstavljajo izhodišče za napačne usmeritve pri postavljanju konceptov.

Analiza je pokazala, da so otrokove pravice še vedno široko polje neznanega, ki se skriva za navideznim akceptiranjem okolja. 'Učenje' o otrokovih pravicah je tako izjemnega pomena tudi pri oblikovanju zaščitne politike. Za primerjavo smo vzeli evropski projekt Compasito, katerega cilj je pri otrocih razviti znanje, veščine, vrednote in stališča, ki jih potrebujejo za aktivno sodelovanje v družbi, da prepoznajo svoje pravice in pravice drugih (pravice so namreč omejene s pravicami drugih) ter jih znajo ustrezno zaščititi. Na ta način otroci lahko dejavno prispevajo k izgradnji kulture človekovih pravic. Izobraževanje o otrokovih pravicah je izobraževanje o spremembah na osebni ravni in družbeni ravni (Slika 7.1).

Slika 7.1: Cikel učenja o spremembah po pristopu Compasito

Vir: Compasito (www.coe.int)

Ker gre za pomembno družbeno področje, ki je v mednarodnem merilu dobilo veljavo tudi v okviru prava, spoštovanje le-tega zahteva skladno načrtovanje celostnih usmeritev na sistemski in izvedbeni ravni.

V skupnem evropskem prostoru se na teoretični podlagi 'nič o nas brez nas' že oblikuje nova politika skrbi za otroke kot enakopravne predstavnike družbe. Slovenija je, kot članica Evropske unije in Sveta Evrope, zavezana k reviziji nacionalne zakonodaje, priporočeno pa je tudi, da se v okviru držav spodbuja relevantne ustanove⁷³ k oblikovanju koordiniranega akcijskega načrta (Sedmak in drugi 2006).

Upoštevajoč teoretična izhodišča in trende znotraj držav EU, predvsem pa izhajajoč iz pomanjkljivosti v sistemu, v nadaljevanju postavljamo teoretični koncept varovanja otrokovih pravic na nivoju države.

---

⁷³Relevantne ustanove zajemajo po interpretaciji avtorjev področja, ki v najširšem pomenu besedne zveze 'obravnavajo nasilja' sodelujejo v multidisciplinarnem timu.

7.1 TEORETIČNI KONCEPT VAROVANJA OTROKOVIH PRAVIC NA NIVOJU DRŽAVE

Obstaja več teoretičnih konceptov, ki se ukvarjajo z raziskovanjem otroštva in vplivom družine ter širšega okolja na njegov funkcionalni razvoj. Ker pri razumevanju otroškega vprašanja (otročtva) izhajamo iz humanosti (evropske) demokratične družbe, se pridružujemo humanističnim pristopom. Znotraj teh pa fenomenološka pozicija raziskovanja govori o potrebi po holističnem⁷⁴ pristopu. Otrok je človek, je edinstveno in neponovljivo bitje, ki se neprestano spreminja (Maslow v Mušanović 1998, 84–96). Specifika otrokovih potreb pa kljub univerzalnosti otrokovih pravic zahteva oblikovanje sistema, ki bo emocionalno dovolj občutljiv, da ne bo puščal ob strani najbolj ranljivih posameznikov. Poenostavljeno rečeno gre za proces socialne integracije, ki mora biti upoštevana na vseh ravneh. Tu pa pridemo ponovno do vloge politike v celostnem sistemu skrbi za otroško politiko.

Nova perspektiva tako temelji na sistemsko-ekološkem pristopu. Porter (2002) opredeljuje ta pristop kot pogled na otrokov razvoj s štirih vidikov.

- *Holistični vidik* pomeni, da so vsa področja razvoja – kognitivno, jezikovno, telesno, socialno in čustveno – medsebojno povezana.
- *Dinamični vidik* je načelo 'dobrega ujemanja', ki predpostavlja, da če hočemo omogočiti razvoj, se mora okolje spremeniti glede na spreminjajoče potrebe posameznika (Horowitz, 1987, v Porter, 2002, str. 9).

---

⁷⁴Izhodišče holističnega (celovitega) pristopa je, da otroka ni mogoče gledati kot statičen objekt zgolj v ozkem kontekstu družine. Otrok kot celostno bitje oziroma njegovo obnašanje je pogojeno s številnimi drugimi družbenimi in institucionalnimi kategorijami, ki se v teku časa razvijajo in spreminjajo.

- *Transakcijski vidik* – po modelu Sameroffa in Chandlerja (1975) spodbuja razvoj dvosmerna recipročna interakcija, ki poteka med otrokom in njegovim okoljem. Razvojni rezultat je posledica nenehnega in dinamičnega medsebojnega delovanja otrokovega vedenja, odziva skrbnika nanj ter z okoljem povezane spremenljivke, ki vplivajo na otroka in na skrbnika.
- *Posamični vidik* – znanje ali razvoj je posamičen, kjer posamezniki gradijo svoje lastne enkratne perspektive.

Porter (2009, 9) govori o premiku od tega, da otrokom govorimo, kaj morajo vedeti, početi, kakšne so njihove dolžnosti, k poslušanju in odzivanju na bogastvo njihovega lastnega življenja.

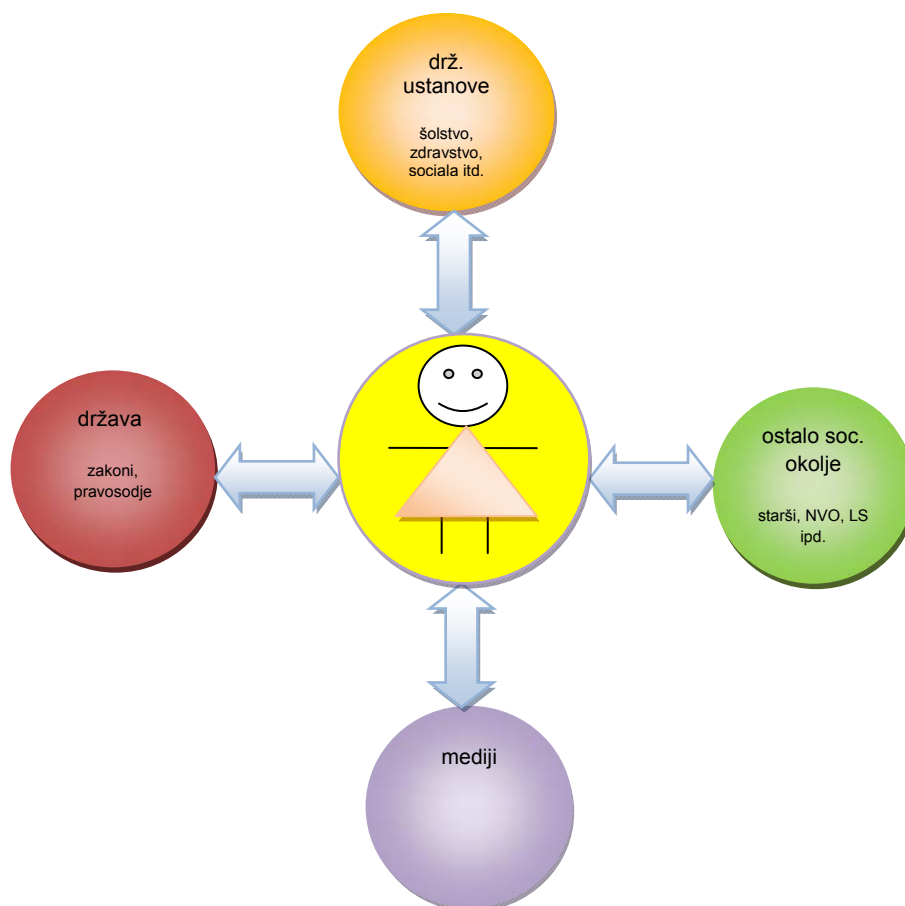
Sistemsko-ekološki pristop omogoča sistemski način analiziranja, razumevanja in beleženja vsega, kar se dogaja z otroki in mladimi v družinah ter v širšem kontekstu, v katerem živijo (Horwath 2000). Tak pristop smo vzeli za osnovo pri oblikovanju modela državne politike na področju varovanja otrokovih pravic, ki ga pojasnujemo v nadaljevanju.

Trdimo namreč, da je emocionalna neobčutljivost družbe (države) do potreb otrok, njena strpnost do neustreznega obnašanja in nasilja nad otroki vzrok za slabo stanje na področju zaščite najbolj ranljivih predstavnikov družbe. Kritika sistema se nanaša predvsem na pomanjkanje specializiranih državnih institucij, ki so dostopne otrokom in njihovim potrebam (glede na stopnjo razvoja), na premajhno število usposobljenih strokovnih delavcev, na neurejeno zakonodajo, na počasnost delovanja sodišč in na nepovezanost sistema nasploh.

7.1.1 Optimalen model politike varovanja otrokovih pravic

Humani družbeni pristop pri zagotavljanju in varovanju vseh otrokovih pravic zahteva od širšega socialnega okolja povezovanje in sodelovanje z vsemi ostalimi družbenimi segmenti, upoštevajoč potrebe otrok in vlogo družine.

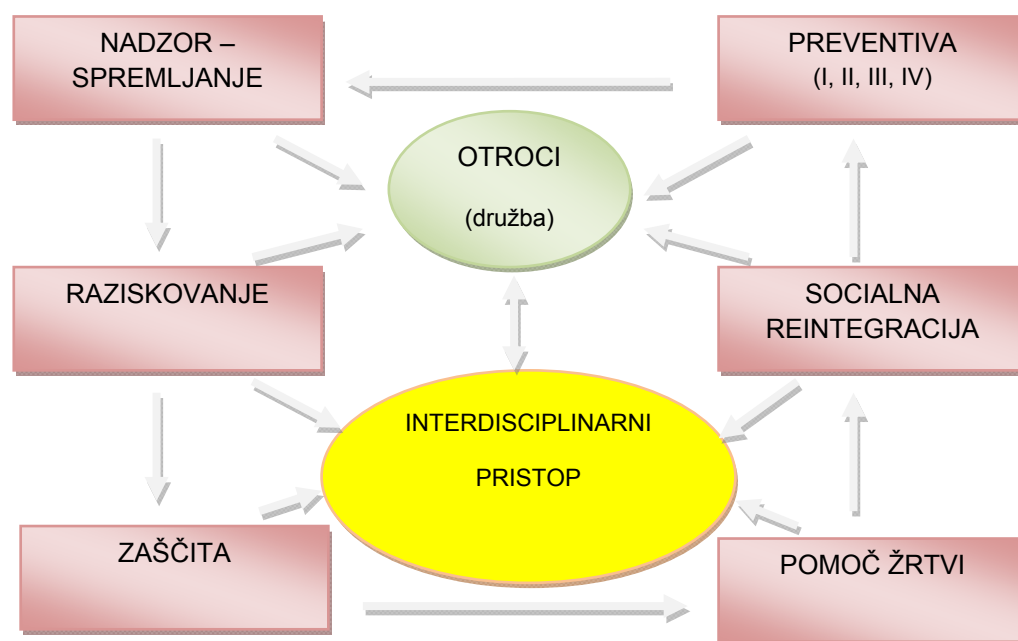
Slika 7.2: Optimalen model varovanja otrokovih pravic

O demokraciji v realnem družbenem življenju lahko govorimo le, če državljanke in državljanji (tudi otroci) soustvarjajo politično kulturo, »ki podpira ne samo demokratične ideale, ampak tudi cilje in namene, ter njihovo udejanjanje v življenju« (Brglez 2005).

Optimalen model varovanja otrokovih pravic terja široko poznavanje otrokovih pravic, nastanka, razvoja in pomena le-teh, ter strokovno izdelan proces z interdisciplinarnim pristopom, ki ga lahko ponazorimo s spodnjim prikazom (Slika 7.3).

Slika 7.3: Proces varovanja otrokovih pravic

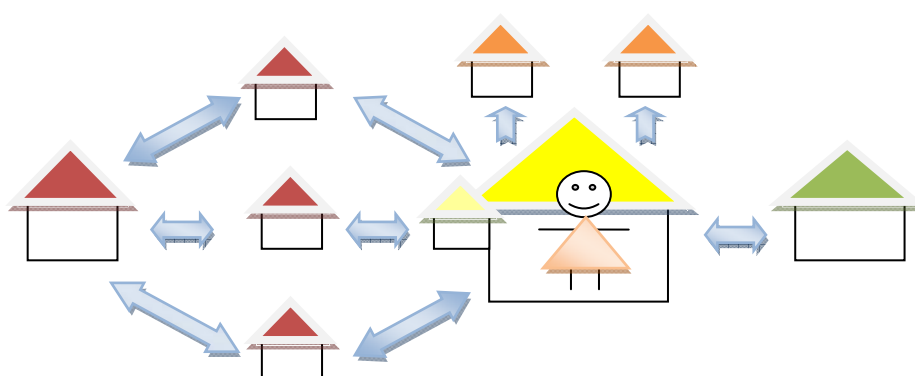
Vir: <http://www.thaichildrights.org/en/node/22>

Pri obravnavanju otroka poudarjamo pomen razumevanja in upoštevanja njegove psihološke specifikke, ki so jo v desetih točkah vključili v načrt Deklaracije o psiholoških pravicah otroka že leta 1978 in ki je leto kasneje dobila svojo podobo s sprejetjem Deklaracije o psiholoških pravicah otroka. Oba dokumenta poudarjata pravico do ljubezni in varnosti pred strahom, osebnega duhovnega in socialnega razvoja ter izobraževanja in igre.

Izhajajoč iz zgornje sheme smo oblikovali tudi horizontalno raven varovanja otrokovih pravic (slika 7.4), ki upošteva aktivnosti na ravni državne politike (zakonov), institucionalne in multidisciplinarne povezanosti, in ima zato poseben pomen v celostnem sistemu zaščite otrokovih pravic, saj prispeva k zagotavljanju optimalnih pogojev za razvoj otrok (družbe) in zmanjšanju tveganja za različne oblike kršitev otrokovih pravic.

Slika 7.4: Horizontalna raven varovanja otrokovih pravic v sistemu, kjer država pri oblikovanju politike upošteva 'glas otroka'

- Legenda:
- država (tri veje oblasti)
  - varuh OP
  - državni organi (OŠ, ZD, CSD itd.)
  - družina

Državni sistem naj bi omogočal⁷⁵:

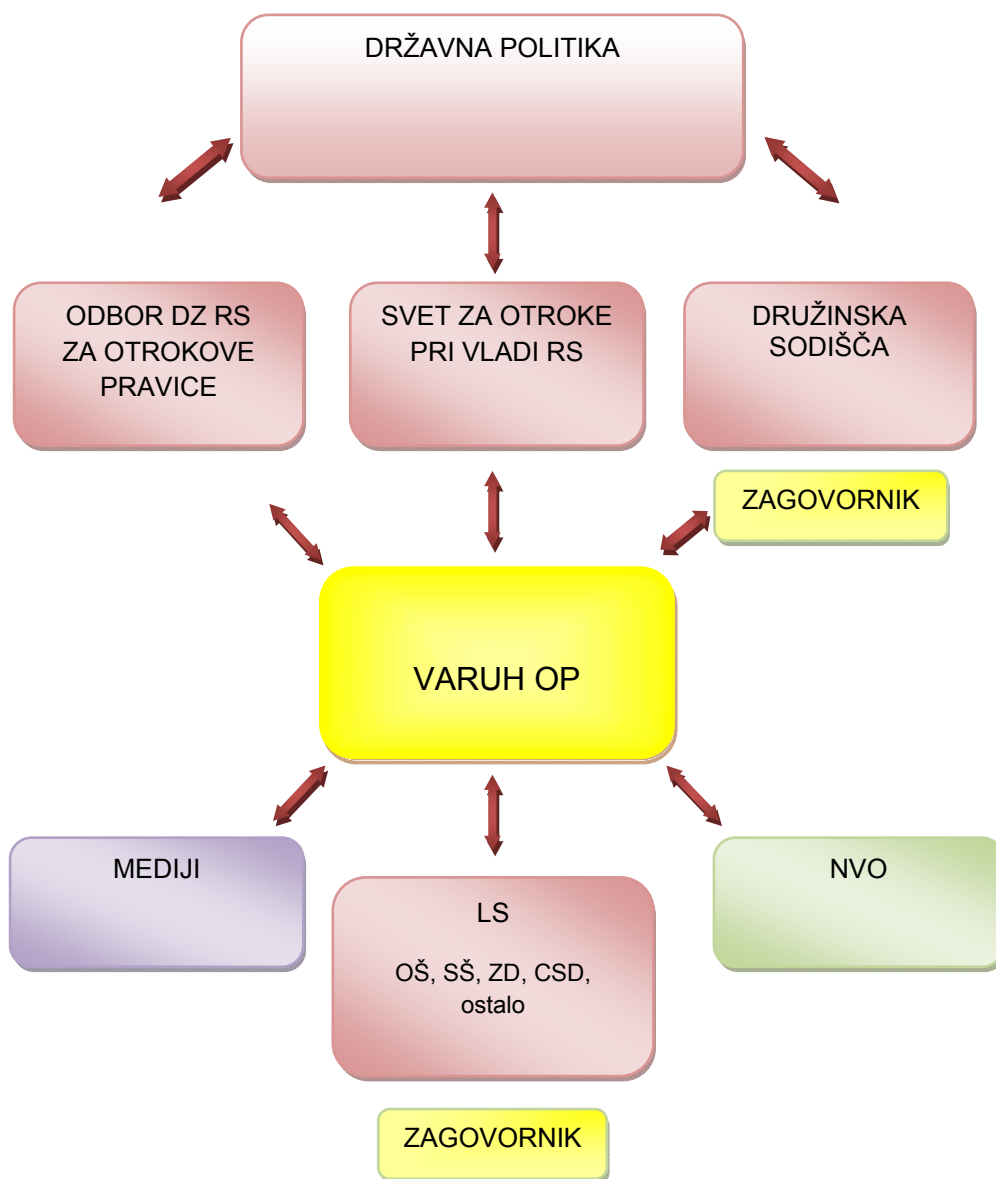
- definiranje in sprejem jasne zakonske regulative,
- urejanje normativne dimenzije zaščite otrok,
- izboljšanje sodne učinkovitosti,
- informiranje javnosti (preventiva),
- svetovanje in pomoč v postopkih pred organi,
- dosledno izvajanje zakonov in ostalih predpisov,
- penaliziranje vseh oblik kršitev otrokovih pravic.

V tak državni sistem, ki bi optimiziral izražanje in varovanje otrokovih pravic ob istočasni krepitvi vloge družine poleg ustreznega delovnega telesa v okviru zakonodajne in izvršilne veje oblasti ter specializiranih sodišč, konstitutivno sodi tudi varuh otrokovih pravic. Ravno varuh otrokovih pravic je postavljen v središče nove paradigme v sodelovanju, tj. v soustvarjanje pomoči.

---

⁷⁵Povzeto po Zloković 2000.

Slika 7.5: Dimenzija zaščite otrokovih pravic v državnem sistemu

7.1.1.1 Varuh otrokovih pravic

Konkretne pobude za oblikovanje posebnega varuha so bile oblikovane že v poznih devetdesetih letih. Skupina nevladnih organizacij, delujočih na področju skrbi za otroka, otrokovih pravic in interesov ter človekovih pravic in enakih možnosti je novembra 1999 Vladi Republike Slovenije posredovala predlog za oblikovanje Zakona o varuhu otrokovih pravic, s čimer bi se Slovenija že takrat približala aktualnim tokovom, standardom in strukturam v Evropi in svetu.

Z uvedbo varuha otrokovih pravic, ki lahko deluje kot neodvisen organ ali organ v sestavi, odpiramo nove možnosti komuniciranja z otroki in postavljamo temelje za proaktivno zaščito otrok v sistemu. T. i. 'ombudswork' za otroke, ki se je razvil v sodobnem svetu, ima v primerjavi z ostalimi 'varuhi' oz. namestniki varuha človekovih pravic izrazite specifičnosti, ki terjajo ustrezno umestitev posebnega varuha otrokovih pravic ali posebnega namestnika varuha človekovih pravic, ki bo pristojen samo za področje otrokovih pravic in bo dostopen ciljni populaciji, torej otrokom. Otroci v Sloveniji namreč ostajajo edina družbena skupina, ki nima direktnega varuha, ki se zavzema za pravice otrok in bi ga otroci prepoznavali za svojega.

Varuh otrokovih pravic (ali poseben namestnik) mora biti formalno postavljen, v družbi mora uživati ugled (primer Grčije), z zakonom mu je potrebno jasno opredeliti naloge in pristojnosti, ki ga bodo umestile na mesto 'družbenega skrbnika otrok'.

Varuh otrokovih pravic lahko deluje na splošni ravni kot tudi v obliki posredovanja v posameznih primerih kršitev. Pregled evropske zakonodaje na tem področju dopušča obe obliki udejstvovanja varuha otrokovih pravic.

Pri oblikovanju pristojnosti varuha v individualnih primerih zastopamo načelo avtonomije družine, zato po našem mnenju varuh OP naj ne bi imel pristojnosti posredovanja v družinskih sporih. Upoštevajoč otrokovo največjo korist pa je njegova dolžnost, da v primeru vsake kršitve otrokovih pravic ustrezno posreduje pri organih, ki so za to pristojni. Na področju družinskega prava in tudi v 'sporih' pred ostalimi organi lahko varuh otrokovih pravic obravnava posamezne kršitve pravil postopkov oz. kršitve otrokovih pravic, pri čemer bi se bilo smiselno omejiti zgolj na obravnavo tistih pobud/pritožb, ki jih nanj naslovijo otroci oziroma primere, ko posreduje otrok sam, kar izhaja tudi iz analize nalog varuhov otrokovih pravic v državah EU.

Varuh otrokovih pravic ne zastopa otrok v postopkih pred organi. To funkcijo naj bi na nacionalni ravni prevzel zagovornik.

Postopki pred varuhom otrokovih pravic bi morali biti prilagojeni in dosegljivi/dostopni otrokom, temu primerno pa bi morali prilagoditi tudi čas za reševanje oziroma obravnavo individualnih pritožb/pobud (v Franciji npr. vsako pobudo pregledajo v roku 24 ur).

Naloge varuha otrokovih pravic na splošni ravni pa lahko v grobem razdelimo na:

- soustvarjanje zakonodaje v smeri večanja obsega otrokovih pravic,
- ozaveščanje javnosti (tudi otrok) o pravicah, koristih in interesih otrok,
- koordinacija med organi na sistemski in izvedbeni ravni.

Varuh otrokovih pravic pri svojem delu izhaja iz načel KOP. Med ostalimi nalogami omenjamo tudi:

- zagotavljanje spoštovanja načela otrokove največje koristi;
- spoštovanje in zagotavljanje pravice otrok in mladih do soudeležbe v postopkih, ki se jih dotikajo (otroci imajo pravico do izražanja lastnega mnenja v vseh zadevah v zvezi z njimi⁷⁶);
- vključitev, opredelitev in spoštovanje otrokovih pravic, ki so določene v zakonodaji;
- sodelovanje pri oblikovanju zakonodaje;
- koordinacija med resornimi organi na državni in lokalni ravni ter med nevladnim sektorjem;
- splošna promocija otrokovih pravic.

Predvsem slednja bi morala biti usklajena z vzgojno-izobraževalno politiko države, redno bi morala biti vključena v šolski in vzgojni sistem (neposreden stik z otroki) ter v vsebine, ki jih prek sredstev javnega obveščanja spremljajo otroci. Po vzoru nekaterih praks varuhov otrokovih pravic v Evropi vidimo tudi v Sloveniji priložnost oziroma potrebo po vključitvi varuha otrokovih pravic v otroški in mladinski program nacionalne in ostalih televizij. Ravno mediji so področje, ki brez ustrezne zakonske regulacije, ne prispevajo k zaščitni funkciji sistema, ampak prej sooustrvarjajo mentalno okužbo okolja.

Danes lahko ob odsotnosti funkcije varuha otrokovih pravic govorimo o primanjkljaju na ravni civilizacijske norme.

---

⁷⁶12. člen KOP.

7.1.1.2 Zagovornik

V praksi se je pokazalo, da se otrokovo mnenje o določeni odločitvi upravnih ali sodnih organov, ki neposredno vpliva na njegov nadaljnji razvoj, ne upošteva v zadostni meri in da otrok v nekaterih primerih, navkljub zakonski pravici, nima možnosti povedati svojega mnenja in izraziti svojih pričakovanj. Ena od rešitev je zagovorništvo otrok, ki mora biti konkretno zakonsko opredeljeno.

Pilotski projekt zagovorništva ZAGOVORNIK – GLAS OTROKA poteka od leta 2005 pod okriljem varuha človekovih pravic in v sodelovanju z nevladnimi in vladnimi organizacijami, in sicer z namenom okrepitve otrok in mladostnikov v zadevah, ki so v zvezi z njimi (v primerih, ko starši ne zmorejo ali ne morejo sodelovati – kolizija interesov). Cilj projekta, ki ga je finančno podprla tudi politika, je izdelati model programa Zagovornika otrokovih pravic, ki bi ga bilo mogoče po vsebinski in organizacijski zasnovi vključiti v formalnopravni sistem in s tem zagotoviti njegovo implementacijo na nacionalni ravni. Model naj bi otrokom v skladu s KOP omogočal ustrezno aktivno sodelovanje v procesih odločanja.

Vloga zagovornika se razlikuje od vloge varuha otrokovih pravic in je vezana na zastopanje otrok v postopkih, torej tam, kjer je glas otroka prešibak.

Kot navaja Šalinger (2006) je namen uporabe inštituta otrokovega zaupnika predvsem zagotoviti dosledno izvajanje otrokovih pravic in uresničitev temeljnega načela družinskega prava – načela otrokove koristi – in sicer tako, da se otroku zagotovi procesna pravica, da prek drugih oseb sodeluje in s tem vpliva na vse postopke, ki so v neposredni zvezi z njim.

Na inštitutu otrokovega zaupnika, kot ga poznajo številne države, gre za prepletanje načela uresničevanja otrokovih pravic, zagotavljanja največje koristi otroka, konkretnije pa za procesno pravico otroka oz. pravico, da izrazi svoje mnenje v vseh dejavnostih in postopkih, ki so v povezavi z njim.

Zagovorniki (v angl. advokati), bi morali⁷⁷:

- delati izključno za otroke in mlade;
- obravnavati otroka kot inviduum;
- poskrbeti, da v postopkih otroci niso diskriminirani (ko gre za invalidnega otroka);
- pomagati otrokom in mladim, da izrazijo svoje mnenje;
- otrokom in mladim pomagati, da izpostavijo probleme, s katerimi se srečujejo.

7.1.1.3 Urad (svet) Vlade RS za otroke

Urad za otroke je v demokratičnem sistemu ločenih vej oblasti potreben za koordinirano delovanje na ravni izvršilne veje oblasti in v odnosu do parlamenta. Gre za pristop, ki obravnava otroke kot integrirano skupino, podobno kot danes delujejo Urad za mladino (v okviru Ministrstva za šolstvo in šport), Urad za enake možnosti ali Urad za invalide. Urad za otroke je organ, ki kontinuirano vodi in usmerja tovrstno politiko na nacionalni ravni ter skrbi, da tudi organi na lokalni ravni v svojih aktih upoštevajo splošno veljavna načela.

---

⁷⁷Povzeto po *Your voice Your choice – a guide for children and young people about the national advocacy standards*, študijsko gradivo *Zagovorništvo za otroke: Zagovornik – glas otroka*, FSD, Ljubljana, 2008.

7.1.1.4 Odbor DZ RS za otroke

Glede na zakonodajno funkcijo Parlamenta in predvsem njegov pomen na ustvarjanje družbene realnosti menimo, da je smiselno politiko otrok in mladih vključiti v delokrog zakonodajne veje oblasti.

Naš predlog gre v smeri oblikovanja delovnega telesa (komisije), ki bi posebej obravnavalo otroško in mladinsko politiko. V preteklosti so bili za potrebe posameznih družbenih skupin, v izogib diskriminaciji, oblikovani posebni odbori ali so bile k obstoječim odborom dodane vsebine s specifično tematiko, ki se je dotikala zgolj posamezne družbene skupine. V mandatu 2004–2008 so invalidi v okviru Odbora za delo, družino in socialno politiko dobili svoje delovno področje – Odbor za delo, družino, socialno politiko in invalide, prav tako so si ženske v okviru Komisije za peticije izborile svoje področje – Komisija za peticije, človekove pravice in enake možnosti.

7.1.1.5 Družinska sodišča

Eno najpomembnejših vprašanj, ki bi ga bilo treba tudi na podlagi priporočila Odbora ministrov Sveta Evrope⁷⁸ na novo urediti, je vprašanje pristojnosti za odločanje o ukrepih, s katerimi država zaradi varstva koristi otrok posega v družinska razmerja. Otroško pravo, tako Geč Korošec (1996, 3), razumemo kot del družinskega prava.

Nov predlog Družinskega zakonika po zgledu Anglije, Francije, Nizozemske in drugih držav celotno pristojnost za odločanje o posegih v 'družinske' pravice prenaša na sodišča. Rešitev je sicer deloma skladna tudi s stališčem Evropskega sodišča za varstvo človekovih pravic, da mora

---

⁷⁸Delovni osnutek Tretjega periodičnega poročila Republike Slovenije h Konvenciji ZN, 16. marec 2009.

v primerih, ko gre za ukrepe v okviru družinskega prava, odločati sodišče in ne upravni organ (v našem primeru je to CSD).⁷⁹ CSD, ki so po Zakonu o socialnem varstvu javni socialnovarstveni zavodi, se tako lahko osredotočijo na osnovno vlogo, ki bi jo po zakonu morali opravljati, to je svetovalno delo na področju 'kurative' s posebnim poudarkom na socialni preventivi.

Odločanje v družinskopravnih zadevah poleg pravnega znanja zahteva predvsem široko vedenje s področja psihologije, socialnega dela in sociologije. Sodniki in predstavniki pravne stroke vsega potrebnega znanja nimajo, zato bi bilo potrebno v novi ureditvi upoštevati tudi interdisciplinarni pristop v okviru sodišč. Zaradi varstva koristi otrok so več let aktualna tudi prizadevanja nekaterih strokovnjakov, da bi o vseh zadevah, o katerih morajo odločati sodišča (po novem tudi o pristojnostih, prenesenih iz upravnega organa), odločalo eno specializirano sodišče.

Med pristojnost t. i. družinskih sodišč naj bi, kot navaja Končina Peternel (1997, 188), sodilo:

- odločanje o ukrepih za varovanje otrokovih koristi,
- odločanje o posvojitvah,
- odločanje o zakonskih in očetovskih sporih,
- obravnavanje mladoletnega prestopništva.

Kot je mogoče razbrati iz napovedi aktualnega ministra za pravosodje, je nerealno pričakovati oblikovanje posebnega družinskega sodišča, večjo učinkovitost sodnih postopkov ob upoštevanju načela otrokove največje koristi pa je mogoče doseči s specializiranimi družinskimi oddelki, ki po slovenski zakonodaji sodijo pod okrilje okrožnih sodišč. Od 1. januarja 2009 dalje imajo vsa okrožna sodišča zaradi sprememb sodnega reda

---

⁷⁹Glej The Protection of Minors under the European Convention on Human Rights (1990, 9).

možnost oblikovanja t. i. družinskih oddelkov, ki so namenjeni družinskim pravnim zadevam.

A kot ugotavljajo sodniki⁸⁰, ki vodijo postopke, v katere so vključeni otroci, imajo ti premalo znanja s področja dela z otroki, zaradi česar lahko prihaja do odločitev, ki niso vedno v skladu z otrokovo največjo koristjo. Resorni ministristvi, tj. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter Ministrstvo za pravosodje bi zato morali zagotoviti ustrezno redno izobraževanje sodnikov.

Da bi se izognili kršitvam otrokovih pravic, ki so posebej pogoste v postopkih pred sodiščem, ki postopkovno in strokovno niso prilagojeni otrokovim potrebam, odbor ministrov Sveta Evrope v priporočilu Sloveniji glede na 12. člen KOP priporoča, da naj se sprejmejo ukrepi, ki bodo zagotovili, da bo otrokom dana možnost, da so zaslišani v civilnopravnih postopkih (npr. v zvezi s skrbništvom in pravicami do uradnih obiskov) in tudi v vseh drugih pravnih postopkih ter procesih odločanja, vključno s centri za socialno delo.

---

⁸⁰Sodnica Družinskega oddelka Okrožnega sodišča v Ljubljani je maja 2006 na seminarju Zaščita otrok izpostavila problematiko neustrezne strokovne usposobljenosti 'družinskih' sodnikov v družinskopravnih postopkih.

7.1.2 Sklep

Združeni narodi so v uvod poročila⁸¹ zapisali: *»Nobeno nasilje nad otrokom ni dopustno; vsako nasilje nad otrokom mora biti odpravljeno«* (UN 2006, 5).

Dosegli smo družbeni standard, ki Slovenijo uvršča med humane demokratične družbe, kjer so človekove pravice temelje in univerzalne vrednote, ki so postavljene kot izhodišče socialnih in zakonodajnih reakcij. V ta koncept s svojo specifikjo sodijo tudi otroci kot edina družbena skupina, ki lahko svoje pravice na družbeni ravni uveljavlja zgolj prek volje odraslih. Le z natančno opredeljenimi ukrepi za varovanje otrokovih pravic (varstvo otrokovih koristi), z jasno opredelitvijo nalog organov v sistemu, z zakonsko regulativo, z učinkovitim sistemom nadzora nad izvajanjem javnih pooblastil, s humano medijsko kulturo in politiko lahko zagotovimo temeljna jamstva za varovanje otrokovih pravic.

Če puščamo za sabo 'stoletje otroka'⁸² in stopamo v obdobje z že postavljenimi moralno-etičnimi političnimi temelji, lahko pričakujemo, da bomo tudi z zgledi začeli graditi 'otrokom prijazno Slovenijo'. Da politika tokrat misli resno, je pokazala postavitev nove Varne točke za otroke, ki je svoje mesto dobila v slovenskem hramu demokracije.

»Analogno je potrebno storiti veliko več, da javna zavest v konkretnih okoljih in konkretna družbena praksa, vključno z zakonodajo, vgradi v svoj vrednostni sistem naravnost k otroku (tudi materialno), k razumevanju njegovih avtentičnih potreb, preseganju arhaičnega pojmovanja otroka kot

---

⁸¹Poročilo neodvisnih strokovnjakov o nasilju nad otroki je del projekta Združenih narodov (<http://www.un.org/en/>), ki se imenuje Promoting and protection of the rights of children.

⁸²V govoru je predsednik DZ RS na Mednarodni konferenci o otrokovih pravicah in zaščiti pred nasiljem preteklo obdobje družbenega ozaveščanja o pomenu otroštva in uokvirjanju otrokovih pravic označil s stoletjem otroka (http://www.dz-rs.si/index.php?id=390&no_cache=1&show_sporocilo=2365&pageNumber=&cHash=23434338ea).

lastnine staršev (ali skrbnikov) in tudi takega družbenega videnja otrok, ki prepozna v otrocih samo družbeno prihodnost (in torej zgolj material za obdelavo), ne pa tudi njihove lastne prihodnosti in tudi sedanjosti. To je pogoj progresivne zaščite otrok pred voluntarizmom mikro in makro moči, uresničevanja njihovih pravic pa tudi uresničevanja družbenega interesa za kvalitetno človeško reprodukcijo (Pavlović 1990).«

8 LITERATURA

- Alston P. in J. Tobin. 2005. Laying the foundations for children's rights. United Nations Children's Fund. Florence: Giuntina.
- Belopavlovič, N. in dr. 1992. *Pravni vidiki otrokovih pravic*. ur. A. Šelih, 122–140. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije 1992.
- Berger, P. L. in T. Luckmann. (1988): Družbena konstrukcija realnosti: Razprava iz sociologije znanja. Ljubljana: CZ
- Božič, S. 1998. Diplomsko naloga. *Uveljavljanje otrokovih pravic*. Ljubljana: Pravna fakulteta.
- Brandon, M., G. Schofield in L. Trinder. 1998. Socialn work with Children. Houndmills, Basingstoke, Hampshire and London: Macmillan Press Ltd.
- Caldwell, C. M. 1989. Achieving Rights for Children. *Childhood Education* 66 (1): 4–7.
- Child Protection Act. 1992. Dostopno prek:
<http://www.crin.org/Law/instrument.asp?InstID=1292> (5. september 2009).
- Child protection act. 2000. Dostopno prek:
<http://www.crin.org/Law/instrument.asp?InstID=1300> (5. september 2009).
- Child Protection Law Forces Children Into Court. Dostopno prek:
<http://www.crin.org/resources/infodetail.asp?id=19532>
(5. september 2009).
- Children's Ombudsman in Madrid – Spain. Dostopno prek:
<http://www.crin.org/organisations/viewOrg.asp?ID=3085>
(5. september 2009).
- *Compasito*. Dostopno prek:
<http://www.eycb.coe.int/compasito/default.htm> (20. oktober 2009)
- CRIN- Child Rights Information Network: Dostopno prek:
<http://www.crin.org/> (5. september 2009).
- Commissioner for Children. Dostopno prek: <http://www.tfal.org.mt>
(13. julij 2009).
- Černoga, M. 2007. Mami, očka, ne pretepajta me! *Nedeljski dnevnik*. Dostopno prek:

http://209.85.135.132/search?q=cache:GOg2oTRwfaAJ:www.dnevnik.si/nedeljski_dnevnik/aktualno/245664+raziskava+pavle+kornhauser&cd=4&hl=sl&ct=clnk&gl=si (7. oktober 2009).

- Daniel, P. in J. Ivatts. 1998. *Children and social policy*. London: Macmillan Press Ltd.
- Dečman Dobrnjič, O., Z. Rožman, R. Tramšek. 2004. *Nevidna drugačnost*. Celje: Skupnost dijaških domov Slovenije.
- DeMause, L. (1980). *The history of Childhood*. London: A Condor book. Souvenir Press (E&A) Ltd.
- *Dnevnik*. 2009. Društvo SOS telefon: Nasilja nad otroki ni več kot v preteklosti, le javnost je bolj ozaveščena, (18. avgust).
- Dovč, M. 1993. Diplomsko naloga. *Trpinčenje otrok*. Ljubljana: VŠSD.
- Dražič, S. 1993. Evropska konvencija o izvajanju pravic otrok. *Pravna praksa* 292 (15): 6–26.
- ECPRD – European Centre for Parliamentary Research & Documentation. Dostopno prek: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/navigation.do> (obiskano: 13. september 2009).
- ENOC – European Network of Ombudspersons for Children. Dostopno prek: <http://www.ombudsnet.org/enoc/network/index.asp> (13. september 2009).
- Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic je bila objavljena v Uradnem listu RS, mednarodne pogodbe (MP), št. 26/99 z dne 22. 10. 1999, str. 1109–1117.
- Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. 1994. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=108> (15. september 2009).
- Flekkoy, M. 1989. The Norwegian Commissioner (Ombudsman) for children: Practical experiences and future goals, *Ombudswork for Children*. Acco Leuven/Ammersfoort.
- Flere, S. (2000). *Sociološka metodologija*. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- Gajšek, V. (2009). *Pedagogika miru, sožitja, otrokovih pravic*. Dostopno prek: www.intelyway.com/.../vladimir_gajsek-pedagogika_miru_sožitja_otrokovih_pravic.pdf (22. oktober 2009).
- Gantar, P. 2009. *Mednarodna konferenca o otrokovih pravicah in zaščiti pred nasiljem*. Dostopno prek:

http://www.dz-rs.si/index.php?id=390&no_cache=1&show_sporocilo=2365&pageNumber=&cHash=23434338ea (15. oktober 2009).

- Geč Korošec, M. 1996. Otroško pravo. *Pravna praksa* (366): 19.
- Gernhuber, J. 1980. Lehrbuch des Familienrechts, 3.voellig neubearbeitet Auflage, CH Beck'sche Verlagsbuchhandlung, Muencen.
- Gernhuber, J. 1994. Lehrbuch des Familienrechts, 4.voellig neubearbeitet Auflage, CH Beck'sche Verlagsbuchhandlung, Muencen.
- Graue, E. M., D. J. Walsh in drugi. 1998. *Studying Children in Context*. London: SAGE Publications.
- Horwath, J. 2000. *The Child's World. Assessing Children in Need*. London: National Society for the Prevention of Cruelty to Children / Jessica Kingsley Publishing.
- Imperl, F., ur. 1993. *Delovna konferenca o delovanju in sodelovanju strokovnih služb na področju preprečevanja zlorab in zanemarjanja otrok*. Ljubljana, november 1993. Logatec: FIRIS.
- Jenkole, M., N. Kuzmič, M. Markizeti, J. Turk. 2006. *Zagovornik – glas otroka*. Ljubljana: Varuh človekovih pravic.
- Jenkole, M. 2007. Zagovornik – glas otroka. *Socialno delo za enake možnosti za vse/3. Kongres socialnega dela*. Ljubljana. FSD.
- Jenkole, M. 2008. Zagovornik – glas otroka: pilotski projekt. *Socialno delo* 47 (3–6): 373–374.
- Jessor, R. 1994. *Problem behaviour and young adult development*. Cambridge, New York, Melbourne: Cambridge University press.
- Johnson, L. C. in C. L. Schwartz. 1988. *Social welfare – A Response to Human Need*. Massachusetts: Allyn and Bacon, Inc.
- Jonzon, E.M.C. 2006. *Child Sexual Abuse – Disclosure, Social Support, and Subjective Health in Adulthood*. Stockholm: Karolinska Institute.
- Kalčina, L., ur. 1999. *Otrokove pravice v Evropi*. Ljubljana: ZPMS.
- Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD. 2008. Skupnost CSD Slovenije.
- Kay, E. in M. Tisdall. 1996. *Child Welfare. Reviewing the Framework*. Edingurgh: HMSO.
- Kirn E. in A. Eror. 2003. Raziskovalna naloga. *Evropska strategija za otroke – vprašalnik Sveta Evrope*.

- *Kinderombudsman*. 2007. Dostopno prek:
<http://www.crin.org/organisations/viewOrg.asp?ID=3424>
(5. september 2009).
- Kingston P. in B. Penhale (ur.), 1995. *Family Violence and the Caring Professions*. London: MacMillan Press Ltd.
- *Koalicijska pogodba*. 2008. Dostopno prek:
<http://www.zares.si/koalicijska-pogodba/> (6. julij 2009).
- Kodelja, Z. 1992. Simptomalna točka otrokovih pravic. *Pravni vidiki otrokovih pravic*, ur. A. Šelih, 32–9. Ljubljana: ČZ Uradni list Republike Slovenije.
- Končina Peternel, M. 1997. *Varstvo pravice do družinskega življenja pri posegih države v družinska razmerja zaradi varovanja koristi otrok*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Pravna fakulteta.
- Končina Peternel, M. 1998. *Pomoč otrokom, ko starši odpovedo*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Koocher, G. P. 1993. *Children, ethics, and the law: professional issues and cases*. London: University of Nebraska Press.
- Kornhauser, P. 2009. *Youth without corporal punishment for our children*. Ljubljana: Slovenian Association of Friends of Youth.
- Lansdown, G. 1995. *Taking Part: Children's Participation in Decision Making*. London: Institute of Public Policy Research.
- *Laws establishing Children's Ombudsmen*. 2002. Dostopno prek:
<http://www.crin.org/Law/instrument.asp?InstID=1152> (5. september 2009).
- *Laws establishing Children's Ombudsmen*. 2003. Dostopno prek:
<http://www.crin.org/organisations/viewOrg.asp?ID=3076>
(12. september 2009).
- *Law on the protection and promotion of the rights of the child*. 2004. Dostopno prek:
<http://www.crin.org/Law/instrument.asp?InstID=1188>
(12. september 2009).
- *Law of 6 January 2000 on the Ombudsman for Children*. 2000. Dostopno prek: <http://www.brpd.gov.pl/law.html> (15. september 2009).
- Merriam, S. B. 1997. *Qualitative research and case study applications in education*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Mesec, B. *Študija primera v socialnem delu*. Študijsko gradivo.
- Miller, A. 1992. *Drama je biti otrok*. Ljubljana: Tangram.

- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. 2009. *Osnutek Družinskega zakonika*. (21. september).
- Mnookin, R. H. 1978. *Child, Family and State, Problems and Materials on Children and the Law*. Boston: Little, Brown and Company.
- Mulder, K. 2002. Expert report. *Sexual abuse of children, Discovery and consequences*. Linköping: Håkansson Per Arn.
- Mušanović, M. 1998. Konstruktivistička paradigma kvalitete osnovnog obrazovanja. *Zbornik pedagoškog fakulteta u Rijeci*, 84–96. Rijeka: Pedagoški fakultet u Rijeci.
- *Office of The Public Defender of Rights*. 2001. Dostopno prek: <http://www.crin.org/organisations/viewOrg.asp?ID=4083> (12. september 2009).
- Odbor Združenih narodov za pravice otrok. Dostopno prek: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/members.htm> (14. september 2009).
- *Ombudsman for Children Act*. 2002. Dostopno prek: <http://www.irishstatutebook.ie/2002/en/act/pub/0022/sec0003.html> (5. september 2009).
- Ombudsman for Children and Young Persons. 1993. Dostopno prek: <http://www.crin.org/organisations/viewOrg.asp?ID=3087> (5. september 2009).
- *Ombudsman Law*. 2003. Dostopno prek: <http://www.crin.org/Law/instrument.asp?InstID=1150> (5. september 2009).
- Ombudsperson of the Republic of Latvia. 2007. Dostopno prek: <http://www.crin.org/organisations/viewOrg.asp?ID=3073> (5. september 2009).
- OZN. 1989. Konvencija ZN o otrokovih pravicah. Ur. l. SFRJ 15/65 (21. december 1990).
- *Osnutek Tretjega periodičnega poročila o sprejetih ukrepih za uresničevanje Konvencije o otrokovih pravicah*. 2009. Dostopno prek: www.mdds.gov.si/.../tretje_poroc_konvencija_pr160309.pdf (18. september 2009).
- Oyen, E. 1990. *Comparative Methodology: Theory and Practice in International Social Research*. London: Sage.
- Parton, N., D. Thorpe, C. Wattam. 1997. *Child protection: risk and moral order*. London: Macmillan.

- Parlamentarna skupščina Sveta Evrope. 1996. *Recommendation 1286 on a European strategy for children*, sprejeto 24. januar 1996. Dostopno prek:
<http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta96/erec1286.htm> (15. september 2009).
- Parlamentarna skupščina Sveta Evrope. 1998. *Recommendation 1371. Abuse and neglect of children*, sprejeto 23. aprila 1998. Dostopno prek:
<http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta98/erec1371.htm> (14. september 2009).
- Parlamentarna skupščina Sveta Evrope. 2000. *Recommendation 1460: Setting up a European ombudsman for children*, sprejeto 7. aprila 2000. Dostopno prek:
<http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta00/erec1460.htm>. (15. oktober 2009).
- Parlamentarna skupščina Sveta Evrope. 2002. *Building a twenty-first century society with and for children: follow-up to the European strategy for children*, sprejet 26. marca 2002. Dostopno prek:
<http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta02/erec1551.htm> (24. september 2009).
- Parlamentarna skupščina Sveta Evrope. (2002). *Domestic violence against women*, sprejet 27. septembra 2002. Dostopno prek:
http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta02/erec1582.htm#_ftn1 (16. september 2009).
- Parlamentarna skupščina Sveta Evrope. 2004. *Recommendation 1666. Europe-wide ban on corporal punishment of children*, sprejeto 23. junija 2004. Dostopno prek:
<http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta04/erec1666.htm> (obisk16. september 2009).
- Parlamentarna skupščina Sveta Evrope. 2004. *Resolution 1307. Sexual exploitation of children: zero tolerance*, sprejeta 27. septembra 2002. Dostopno prek:
<http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta02/eres1307.htm> (16. september 2009).
- Parlamentarna skupščina Sveta Evrope. 2009. *Recommendation 1864. Promoting the participation by children in decisions affecting them*, sprejeto 13. marca 2009. Dostopno prek:
<http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta09/erec1864.htm> (16. september 2009).

- Pavlović, Z., ur. 1990. *Psihološke pravice otrok – simbioza in avtonomija*. ur. Zoran Pavlović, Ljubljana, Ljubljana: Društvo psihologov.
- Pavlović, Z. 1993. *Psihološke pravice otroka: otrokove pravice onstran pravnega varstva*. Ur. Zoran Pavlović, Radovljica: Didakta.
- Pavlović, Z. 1999. Predlog Vladi Republike Slovenije za oblikovanje zakona o varuhu otrokovih pravic in za sprožitev postopka za ustanovitev varuha. Ljubljana, november.
- Piaget, J., in B. Inhelder. 1969. *The Psychology of the Child*. New York: Grossman.
- Podjavoršek, J. 1996. Diplomaska naloga. *Poznavanje otrokovih pravic in doživljanje kršitev*. Ljubljana: VŠSD.
- Policija. Dostopno prek:
<http://www.policija.si/index.php/statistika/kriminaliteta>
(24. oktober 2009).
- Porter, L. 2002. *Educating Young Children with Special Needs*. London: Paul Chapman Publishing.
- Poslanska vprašanja in pobude. 2006. *Odgovor vlade na poslansko vprašanje za ustanovitev Varuha otrokovih pravic*. Dostopno prek:
<http://www.dz-rs.si/index.php?id=94&q=varuh&mandate=4&author=33&unid=VPP4|AEE4C538BD3F9D04C1257227004F895B&showdoc=1>
(15. september 2009).
- *Protection of the Rights of the Child Law*. 2000. Dostopno prek:
<http://www.crin.org/Law/instrument.asp?InstID=1295>
(12. september 2009).
- Purdy, L. M. 1992. *In Their Best Interest?*. London: Cornell University Press.
- Regvar, B. 2007. *Obseg pojava ogroženih otrok in soodvisnost tega pojava z nasiljem v šolah*. Ljubljana: Socialna zbornica Slovenije.
- Reinhard, S. 1998. *Socialna zgodovina družine*. Ljubljana: SH.
- *Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike v Republiki Sloveniji*. Ur. I. RS 40/93 (17. julij 1993).
- Rijavec, V. 1996. Procesnopravna problematika v zadevah otroškega prava. V *Novejše tendence razvoja otroškega prava v*

evropskih državah - prilagajanje otroškega prava v Republiki Sloveniji. Ur. M. Geč Korošec in drugi, 125–139. Maribor: Pravna fakulteta – Inštitut za civilno, primerjalno in mednarodno zasebno pravo.

- Rovan. J. 2008. *Analiza podatkov s SPSS za Windows.* Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Rovšek, J., ur. 2001. *Varuh človekovih pravic in posebni varuhi: VII. Dnevi slovenske uprave.* Ljubljana: Visoka upravna šola.
- Sagadin, J. 2003. *Statistične metode za pedagoge.* Maribor: Obzorja.
- Sedmak, M., A. Kralj, Z. Medarič in B. Simčič. (2006). *Nasilje v družini – pregled dobrih praks in priporočila.* Dostopno prek: www.mdds.gov.si/.../r_nasilje_v_druzinah_dobra_praksa.pdf (30. maj 2009)
- Selič, P. 2003. *Pravice otrok & zaščita in promocija.* Dostopno prek: [http://www.varuh-rs.si/publikacije-gradiva-izjave/govori-referati-in-clanki/novice/?tx_ttnews\[pointer\]=3&tx_ttnews\[tt_news\]=1416&tx_ttnews\[backPid\]=53&cHash=8a3663bae8](http://www.varuh-rs.si/publikacije-gradiva-izjave/govori-referati-in-clanki/novice/?tx_ttnews[pointer]=3&tx_ttnews[tt_news]=1416&tx_ttnews[backPid]=53&cHash=8a3663bae8) (18. julij 2009).
- Selič, P. 2003. *Zaščita otrok pred spolnimi Zlorabami.* Dostopno prek: [http://www.varuh-rs.si/publikacije-gradiva-izjave/govori-referati-inclanki/novice/?tx_ttnews\[pointer\]=2&tx_ttnews\[tt_news\]=1413&tx_ttnews\[backPid\]=53&cHash=2e0cfe0299](http://www.varuh-rs.si/publikacije-gradiva-izjave/govori-referati-inclanki/novice/?tx_ttnews[pointer]=2&tx_ttnews[tt_news]=1413&tx_ttnews[backPid]=53&cHash=2e0cfe0299) (10. julij 2009).
- Skupnost CSD Slovenije. 2008. *Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD.*
- Slovenska tiskovna agencija. 2009. Število primerov nasilja v družini narašča. (24. oktober).
- Svet Evrope. 1996. *European Convention on the exercise of children's rights.* ETS No.160, sprejeta 25. Januarja 1996. Dostopno prek: <http://conventions.coe.int/treaty/en/treaties/html/160.htm> (15. september 2009).
- Svet Evrope. Odbor ministrov. 1998. *Recommendation No. R (98) 8 of the Committee of Ministers to member states on Children's Participation in Family and Social Life,* sprejeta 18. septembra 1998.
- Svet Evropske unije. 2007. *Eliminating corporal punishment – A human rights imperative for Europe's Children.* Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Svet Evrope. *Prioritete slovenskega predsedovanja odboru ministrov Sveta Evrope.* (2009). Dostopno prek:

[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Inf\(2009\)22&Language=lanSlovenian&Ver=add1&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Inf(2009)22&Language=lanSlovenian&Ver=add1&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864)
(13. julij 2009).

- Stern, R. 2006. *The child's right to participation – reality or rhetoric?*. Uppsala: Uppsala Universitet.
- Šalinger, L. 2006. *Zagovorništvo otrok in mladostnikov*. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/projekti-in-promocija/projekti/konferenca-o-zagovornistvu-otrok-in-mladostnikov/pisni-prispevki/ljubica-salinger/> (25. oktober 2009).
- Šelih, A. 1991. Otrokove pravice: od objekta k subjektu. *Pravnik* 46 (11–12): 505–513.
- Šelih, A. 1992. Predgovor. *Pravni vidiki otrokovih pravic*, ur. A. Šelih, 14–30. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije.
- Šinkovec J. in S. Gazdić. 2000. Raziskovalna naloga: *Varuh za otrokove pravice*. Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije.
- Švab, A. 2001. *Družina: od modernosti do postmodernosti*. Ljubljana: ZPS.
- Teitelbaum, M. 1985. *The fear of population decline*. San Diego: Academic press.
- *The Children Act*. 1989 (ch. 41). Dostopno prek: http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1989/ukpga_19890041_en_1 (5. oktober 2009).
- *The Children Act*. 2004 (ch. 31). Dostopno prek: http://www.opsi.gov.uk/Acts/acts2004/ukpga_20040031_en_1 (5. oktober 2009).
- The Council of Europe. 2007. *Eliminating corporal punishment*. Strasbourg: Council of Europe.
- The Children's Ombudsman in Sweden. Dostopno prek: <http://www.crin.org/organisations/viewOrg.asp?ID=106> (5. september 2009).
- The Ombudsman for Children's Office. Dostopno prek: <http://www.oco.ie/> (5. september 2009).
- Toš, N. in M. Hafner Fink. 1998. Metode družboslovnega raziskovanja. Ljubljana: FDV. Str. I–V, 115–117, 199–202.

- Tušek Bunc, K. in J. Kersnik. *Trpinčen otrok v ambulanti zdravnika družinske medicine*. Dostopno prek: www.drmed.org/javne_datoteke/.../11813-Sodnactrpcotrokc02.doc (5. oktober 2009).
- Türk, D. 2009. *Mednarodna konferenca o otrokovih pravicah in zaščiti pred nasiljem*. Dostopno prek: http://www.dz-rs.si/index.php?id=390&no_cache=1&show_sporocilo=2365&pageN umber=&cHash=23434338ea (15. oktober 2009).
- TV Slovenija, 1. program. 2007. *Veliko nasilja ostaja skritega očem*. Ljubljana, 22. april.
- Uhan, S. 1998. *Prava in neprava mnenja*. Znanstvena knjižnica. Ljubljana: FDV.
- UNICEF. 1997. *Ombudswork For Children*. Dostopno prek: <http://www.unicef-irc.org/cgi-bin/unicef/Lunga.sql?ProductID=107> (14. september 2009).
- United Nations Organisation. 1959. *Declaration of the Rights of the Child*, New York: UN.
- Ustava Republike Slovenije (URS). 1991. Ur. I. RS 33/1991 (28. december 1991).
- Varuh človekovih pravic. Dostopno prek: <http://www.varuhrs.si/index.php?id=32#c152> (5. september 2009).
- Varuh človekovih pravic. 2000. *Poročilo varuha človekovih pravic za leto 1999*. Dostopno prek: <http://www.varuhrs.si/index.php?id=136#c104> (12. avgust 2009).
- Vreg, F. 2000. *Politično komuniciranje in prepričevanje*. Ljubljana. Založba FDV.
- Wald, M. S. 1979. Children's rights: A framework for analysis. *Davis law review* 12: 255–282.
- World Health Organization. 2002. *World report on violence and health*. Dostopno prek: http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/ (22. oktober 2009).
- Wringe, C. A. 1981. *Children's rights: a philosophical study*. London, Routledge & Kegan.
- *Youth and welfare act*. 1989. Dostopno prek: <http://www.crin.org/Law/instrument.asp?InstID=1239> (12. september 2009)

- *Zakon o ratifikaciji evropske konvencije o uresničevanju otrokovih pravic* (MEKUOP). Ur. l. RS 86/1999 (22. oktober 1999).
- *Zakon o pravnem postopku* (ZPP-UPB3). Ur. l. RS 73/2007 (13. avgust 2007).
- *Zakon o preprečevanju nasilja v družini* (ZPND). Ur. l. RS 16/2008 (15. februar 2008).
- *Zakon o Ratifikaciji Haaške konvencije o varstvu in sodelovanju pri mednarodnih posvojitvah* (MKVO). Ur. l. RS 45/1999 (11. junij 1999).
- *Zakon o varuhu človekovih pravic* (ZVČP). 1993. Ur. l. RS 71/1993 (15/1994 popr.).
- Zaviršek, D. 1994. Recenzija – Psihološke pravice otrok. Otrokove pravice onstran pravnega varstva. *Socialno delo* 33 (1): 61–63.
- Zaviršek, D. in G. Čačinovič Vogrinčič, ur. 2008. *Zagovorništvo za otroke: Zagovornik – glas otroka: pilotski projekt Varuha človekovih pravic*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.
- Zidar, M. 2003. Nove-stare reprezentacije otrok in otroštva: dekonstrukcija protektivnega otroštva. *Teorija in praksa* 2, str. 357–374.
- Združeni narodi. Generalna skupščina. 1989. *Convention on the rights of the Child* (A/RES/44/25), sprejeta 20. novembra 1989.
- Združenje proti spolnemu zlorabljanju. 2006. *Zaščita otrok*. Ljubljana: Združenje proti spolnemu zlorabljanju.
- Zloković, J. in O. Dečman Dobrnjič. 2007. *Zaprte oči ne vidijo zla*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Zupančič, K. 1992. Otrokove pravice v domačem pravnem sistemu. *Pravni vidiki otrokovih pravic*. Ljubljana: ČZ Uradni list.

9 SEZNAM SLIK

Slika 3.1: Potek mentalne okužbe okolja.....	18
Slika 3.2: Objektivistično-tehnokratski pristop k otroku.....	27
Slika 3.3: Konceptualen pristop k otroku.....	28
Slika 6.1: Hipoteze.....	77
Slika 6.2: Raziskovalno vprašanje.....	78
Slika 7.1: Cikel učenja o spremembah po pristopu Compasito	124
Slika 7.2: Optimalen model varovanja otrokovih pravic.....	127
Slika 7.3: Proces varovanja otrokovih pravic.....	128
Slika 7.4: Horizontalna raven varovanja otrokovih pravic v sistemu, kjer država pri oblikovanju politike upošteva 'glas otroka'	129
Slika 7.5: Dimenzija zaščite otrokovih pravic v državnem sistemu.....	131

10 SEZNAM TABEL IN GRAFOV

Tabela 6.1: Razdelitev izbranega vzorca po spolu.....	82
Tabela 6.2: Razdelitev izbranega vzorca po starosti.....	83
Tabela 6.3: Razdelitev izbranega vzorca po izobrazbi.....	83
Tabela 6.4: Razdelitev izbranega vzorca po delu oziroma poklicu.....	83
Tabela 6.5: Rezultati mnenj vzorcev izbranih politikov, svetovalnih delavcev na CSD in svetovalnih delavcev NVO glede tega, kdo po njihovem mnenju skrbi za promocijo otrokovih pravic	91
Tabela 6.6: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o tem, katere državne institucije ima ključno vlogo pri promociji otrokovih pravic	92
Tabela 6.7: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o tem, katere nevladne organizacije imajo ključno vlogo pri promociji otrokovih pravic.....	93
Tabela 6.8: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o tem, kdo drug ima ključno vlogo pri promociji otrokovih pravic	93
Tabela 6.9: Rezultati mnenj vzorcev izbranih politikov, svetovalnih delavcev na CSD in svetovalnih delavcev NVO glede tega, ali pri svojem delu zaznavajo kršitve otrokovih pravic	94
Tabela 6.10: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o tem, katere so najpogostejše kršitve otrokovih pravic.....	95
Tabela 6.11: Rezultati mnenj vzorcev izbranih politikov, svetovalnih delavcev na CSD in svetovalnih delavcev NVO glede tega, koga obvestijo o kršitvi oziroma na koga bi se obrnili v primeru, da bi zaznali kršitve otrokovih pravic.....	96

Tabela 6.12: Rezultati mnenj vzorcev izbranih politikov, svetovalnih delavcev na CSD in svetovalnih delavcev NVO glede tega, ali spremljajo nadaljnjo obravnavo otroka, pri katerem so zaznali kršitev pravic.....	97
Tabela 6.13: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o tem, kako spremljajo nadaljnjo obravnavo otroka, pri katerem so zaznali kršitve pravic	98
Tabela 6.14: Rezultati mnenj vzorcev izbranih politikov, svetovalnih delavcev na CSD in svetovalnih delavcev NVO glede tega, ali sodelujejo z institucijami v primeru zaznave in/ali obravnave kršitve otrokove pravice.....	98
Tabela 6.15: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o tem, s katerimi institucijami sodelujejo v primeru zaznave in/ali obravnave kršitve otrokove pravice.....	99
Tabela 6.16: Rezultati mnenj vzorcev izbranih politikov, svetovalnih delavcev na CSD in svetovalnih delavcev NVO glede tega, katera so ključne državne institucije, ki bi morale skrbeti za varovanje in promocijo otrokovih pravic.....	100
Tabela 6.17: Rezultati mnenj vzorcev izbranih politikov, svetovalnih delavcev na CSD in svetovalnih delavcev NVO glede tega, ali so otrokove pravice v Sloveniji ustrezno varovane.....	101
Tabela 6.18: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o predlogih za izboljšanje varovanja otrokovih pravic v Sloveniji.....	102
Tabela 6.19: Rezultati mnenj vzorcev izbranih politikov, svetovalnih delavcev na CSD in svetovalnih delavcev NVO glede tega, ali so zadovoljni z vlogo CSD v sistemu zaščite/varovanja otrokovih pravic.....	102

Tabela 6.20: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o pomanjkljivostih CSD v sistemu zaščite/varovanja otrokovih pravic.....	103
Tabela 6.21: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o tem, kako sami (njihova institucija) skrbijo za promocijo in zaščito otrokovih pravic	104
Tabela 6.22: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o pomanjkljivostih v celostnem sistemu varovanja otrokovih pravic.....	105
Tabela 6.23: Rezultati mnenj vzorcev izbranih politikov, svetovalnih delavcev na CSD in svetovalnih delavcev NVO glede tega, ali imajo dostop do vseh informacij o zakonodaji in ostalih predpisih s področja varovanja otrokovih pravic v Sloveniji.....	106
Tabela 6.24: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o tem, kje dobijo potrebne informacije.....	107
Tabela 6.25: Rezultati mnenj vzorcev izbranih politikov, svetovalnih delavcev na CSD in svetovalnih delavcev NVO glede tega, ali bi Slovenija za ustrezno zaščito in varovanje otrokovih pravic potrebovala varuha otrokovih pravic.....	108
Tabela 6.26: Rezultati mnenj vzorcev politikov, svetovalnih delavcev CSD in NVO o razlogih ZA/PROTI varuhu otrokovih pravic	109
Tabela 6.27: Število obravnavanih pobud kršitev otrokovih pravic.....	112
Graf 3.1: Posledice spolnih zlorab v otroštvu.....	17

11 PRILOGE

Priloga A: Zapis intervjuja s strokovno delavko varuha človekovih pravic

Priloga B: Anketni vprašalnik

Priloga C: Seznam tabel (9.1–9.24)